Hekulkulonga Mur Aria Ume

Apostel Mur Aria Ume

1 ✡Oe, Teopilos mur, iau Lukas koi ehas ia
alalaha nei lange imo pe e teke e hele mule lange
imo. Nga lek alalaha nenge ehas tele lange imo, e
has urume ure lochloch ngana nenge Iesus popoia
pe hetottore nga etue nenge talune ana ume,
2 ✡kela het nga etue nenge haka langa lut nga
tapa. Ana non haka langa lut nga tapa ero kura
pe Opepengpeng halaua i ke hele lange nena hana
mur nenge hesilei hote iri. Pe i hele urume reria
ume nenge lape te poia.
3 ✡Iesus mete ke ulolo pe lohot mulmule nge
nena hana mur ke etue iri ana non kina nai (40).
Pe nga etue nemur, popoia ure halang ke te esia pe
leteria manmanna ke Iesus maul haka mule nga
ana metenga lo. Nena hana mur te esia i pe heleia
NeHalang nena naualanga pe nekinga lange iri.
4 ✡Nga etue nenge Iesus tu luluch nge iri kura
pe tunge helenga kerkereng ngana nei lange iri
ke teke, “Atu nge Ierusalem mukam ke a kulele
tunginga nenge e hele ia lange imo lo. Tunginga
nenge Temek heleia ke teke tunge lange imo.
5 ✡Ioanes henune imo nga ech mana. Pe nge rou
pongnai lape a mene henuninga nga Opepeng-
peng.”

✡ **1:1:** Luk 1:3 ✡ **1:2:** Mak 16:19; Luk 24:49-51 ✡ **1:3:** Luk 24:36-49; Ume 10:41 ✡ **1:4:** Luk 24:49; Ioa 14:16-17; Ume 2:33 ✡ **1:5:** Mat 3:11

NeHalang Mene Heke Iesus Langa Lut Nga Tapa

6 ✡Iesus nena hana mur teare luluch nge i pe te
onteia i ke te teke, “Non Soke, lape otal haka mule
Israel kai? Nga etue nemai?”
7 ✡Pe Iesus hele, “Ure papalaungana nemur aria
etue, Temek i sipona talue iri. Iange i nauele ure
lochloch. Ke imo a eteia ure nemur te lohot ngaria
ero.
8 ✡Pe nga etue nenge Opepengpeng sio at nge
imo, lape a mene kerkerenga nenge a haliu hote
iau lange hehei pe hana lochloch. Ke lape a
haliu nge Ierusalem pe nge Iutea lochloch pe nge
Samaria pe nga kileng lochloch ngana nga ich.”
9 Iesus helele kura pe NeHalang mene heke i ke
la sapele nga lut nga tapa. Pe hana nemur temes
ke tenau ala tote i kela lele teu nga ulu.
10 Hana nemur mataria tu mana nga lut kura
pe hana nai nge reria hengeron hussu te lohot ke
temes luluch nge iri.
11 ✡Pe te hele, “Imo hana nenge Kalelea, pomere
nenge ames ke anau haka lamana nga tapa mam?
A esia Iesus laka NeHalang mene heke i ke la nga
lut nga tapa lo! Pe at mule ngana, lape pomalam
mana nga haka la ngana nem.”

Mateas Mene Iutas Munna

12 ✡Ure nemur te lohotot pe Iesus nena hana
mur tetu nga hengene nenge Oliua. Ke het pe tei
sio ke tela mule nge Ierusalem. Pe kue sase ngana
nenge lange Ierusalem ana lome iri ana non kina
iri lime iri analoch. (kilomita elle)

✡ **1:6:** Luk 24:21 ✡ **1:7:** Mak 13:32 ✡ **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48
✡ **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27 ✡ **1:12:** Luk 24:50-53

13 ✡Iok laol, tei teu lange Ierusalem pe tei haka
langa lut nga pele letena unne nenge te tutuia. Iri
lochloch eria koi: Petrus, Ioanes, Ieims, Antreas,
Pilipus, Tomas, Patolomius, Mateus, Ieims nenge
Alpeus tuna, Simon nenge seilil kina, pe Iutas
nenge Ieims tuna.
14 Iri lochloch te eukirau ke kokoes mana ke te
hetalaulau. Iri ul hehei nemur pe Maria nenge
Iesus tana, pe Iesus titina mur.
15 Nga etue hel nga hoena iri lochloch ngana
nenge leteria manmanna te eukirau. Iri nenge te
lohot, iri ana non kina iri rahtele elle (120). Pe
Petrus mes haka pe hele,
16 ✡"Titik mur pe liliuk mur, imo a eteia poinga
nenge Iutas poia nem. NeHalang nena helenga
lohot ke manmanna lo. Ke Opepengpeng hele hote
nga Teuit anna ke teke, Iutas lape i non nenge
henonou hote hana nenge te laua Iesus.
17 Nga tele ngana, imem pekngamem Iutas pe i
rahite ume elle mana nenge pomange imem nei."
18 ✡(Iok Iutas poia poinga poreke ngana nem pe
te olia i nga umtutuna. Pe mene umtutuna nem
pela olia ich unne. Pe nga ich unne nem, ana non
losio ke mete pe sana chach pe makanna pararai
hot.
19 Hulua lochloch ngana nenge tetu nge
Ierusalem, te longe pe te hetue kileng neu nga
reria helenga ke ene Akaltama. Luna: Eina lele
ich.)
20 ✡Pe Petrus hele mule, "Helenga nenge Teuit
has sue nga alalaha nenge Sam hele ke pomai,

✡ **1:13:** Mat 10:2-4 ✡ **1:16:** Psa 41:9 ✡ **1:18:** Mat 27:3-8
✡ **1:20:** Psa 69:25; 109:8

“ ‘Lape na pele nganngana ero
pe mele tuia ero.’ ”
Pe hasinga e pule hele ke teke,
“ ‘Mele lape mene munna nga ana ume.’
21 Ke pomlam lape ta henonou hote mele ke mene
munna ol. Pe mele nem lape ta henonou hote
nga iri hana nenge te i lululuch nge ita nga etue
lochloch nenge Non Soke Iesus i luluch nge ita.
22 ✡Talun ngana nga etue nenge Ioanes henunun,
ke la het nga etue nenge NeHalang mene heke
Iesus langa lut nga tapa.”
23 Iok laol, te henonou hot ke hana nai. E ene
Iosep nenge te hetue ke Pasapas (pe ene e pule
Iastus). Pe e ene Mateas.
24 Ol pe te hetalaulau lange NeHalang ke pomai,
“Non Soke iong o eteia utar nenge tuteu nga hulua
lochloch leteria. Ke pomalam o hemallaha hote
non elle nge iri nai nei ol, nenge o henonou hote
25 ke mene Iutas munna. Iange Iutas hile sue
ume nei lo. Pe i kou lake amnei ana nga kileng
unne nenge lape laia.”
26 Laol pe te mene um nai nenge hana nai neu
eria maia, pe te saua ana maelpa pe Mateas ene
mahot ia. Pomalam tesis luluche i lange Iesus
nena hana analoch pe elle neu, ke mene Iutas
munna.

2

Opepengpeng Sio At Ngana

1 ✡Pentekos ana etue at pe iri lochloch te eukirau
ke muria elle.

✡ **1:22:** Mak 1:9; 16:19; Ioa 15:27 ✡ **2:1:** Lev 23:15-21; Deu 16:9-11

2 Pe ueiuei mana ute sio at nga tapa pe alngana
pomanga tuttula palaungana. Sio at pe hemute
pele letena nenge te tuia.
3 ✡Ol pe te esia ute hel nge pomanga oan remen
ngana nge la ke rongo heke iri elle pe elle pe tu
haka mana nga houngaria.
4 ✡Te muta nga Opepengpeng pe te talun ke te
hele nga helenga altoto ngana mur nenge tunge
lange iri.
5 Pe nge Ierusalem, Iuta mur hel nenge leteria
metene NeHalang ke kokoes, te tu pule. Pe iri teat
nga kileng lochloch ngana nga ich.
6 Te longe ure neu nge lohot pe teat ke te euki-
rau. Teat ke te eukirau pe te rura toto iange te
longe hana nemur nge te helele nga kileng elle pe
elle reria helenga mur pengpeng.
7 Ol pe ngaria lohot pe te hele, “Hana nemur
reria nge Kalelea pe chauling mur ia iri.
8 Pe pomere nenge ta longe iri nge te hele nga ita
sipora rera helenga mur mai?
9 Ita lochloch ngana nei ta at nga kileng nemur
nge Patia pe nge Mitia, pe nge Ilam pe nga kileng
nenge Mesapotamia pe nge Iuta pe nge Kapatosia
pe nga kileng nenge Pontus pe Eisia pe nge
10 Prikia pe nge Pampilia pe nge Ekipto. Pe nga
kileng nemur nenge Lipia nenge rochroi lange
Sirini. Pe ara hel nge ita teat nge Rom.
11 (Iri nenge teat nge Rom, hel iri Iuta pengpeng
nike. Pe hel, iri Iuta ero mukam pe nga hoena te
lohot ke iri Iuta.) Pe ara hel nge ita teat nge Krit pe
nge Arapia. Pe ita lochloch ngana ta longe hana

✡ **2:3:** Mat 3:11 ✡ **2:4:** Mak 16:17; Ume 4:31; 10:44-46; 19:6

nemur nge te heleia ure papalaungana nemur
nenge NeHalang popoia iri. Pe te heleia ure ne-
mur nga ita sipora rera helenga mur pengpeng."
12 Ngaria lohot pe leteria lilil toto pe te ontei
hel mulmule nge iri ke te teke, "Ure nenge lohotot
nemai, luna mere toto mai?"
13 Pe hel tetua sal haka ke te teke, "Hana nemur
tein iam."

Petrus Hemellehe Hulua Ramaria

14 Iok, Petrus mes haka luluch nge pekngana
mur nenge analoch pe elle nem pe haliu ke
palaungana toto lange hulua lochloch ngana ke
teke, "Iuta mur pe imo lochloch ngana nenge atu
nge Ierusalem, a longo at nge iau pe e hemallaha
hote ure nenge te lohotot nei luna lange imo.
15 Imo a teke hana nemur tein. Pe iri tein ero
iam, iange kileng uach mana kura!
16 E hele lange imo pengpeng, ure nenge te
lohotot nei, hetatalonga Ioel hele talue nge nike lo.
Hele ke teke,
17 ✡ " 'NeHalang hele ke pomai koi;
Etue nemur nga hoena nge te lohot tala nga
etue hetala ngana,
iau lape e tunge Opepengpeng ke rongo heke iri
lochloch.
Tutumo mur tatamanna pe tutumo mur
heheina,
lape te haliu hote lek helenga mur.
Pe lape lemo lolomele mur,
lape tenau operia ia ure mur
pe amo hana papalauna mur,
lape tema operia rara.

✡ **2:17:** Jol 2:28-32

18 Pe lek hekuleileinga ana non mur,
manmanna toto ke te mene Opepengpeng nem pule,
ke iri pule te haliu hote lek helenga mur.
Iri nenge tatamanna pe heheina pule.
19-20 Pe lape epoi hote ana lala hel nga lut nga tapa ke pomai,
lape chaia tua ero ol, pe kileng au mana.
Pe teio matana lape hul ke pomanga toho.
Pe lape epoi hote ana lala hel nge sio nga ich ke pomai,
lape e heremenia kileng nga toho
pe e poia kileng ke oan ngaulele pe kileng pulu ala mana.
Pe ure nemur lape te lohot tala
nga NeHalang ana etue nenge palaungana toto.
21 Pe iri lochloch ngana nenge te tang la nge Non Soke ke halaua iri,
lape tetu ke te maulul.' "

22 Pe Petrus hele pule, "Imo hana nenge Israel, a longo at nga lek helenga. E teke e hele urume Iesus nenge Nasaret lange imo. Imo sipomo a eteia ume papalaungana pe lala mur nenge Iesus poi hote lange imo ke a esesia lo. Nga NeHalang lemene ngana toto, poia ure nemur ke te lohot ke pomalam. Iange i teke heneue imo ke a eteia ke i sipona kulos sue Iesus at.

23 Pe nga NeHalang lemene ngana, tung heke Iesus langa perimo ke pomanga i sipona letena tuanin hot ngana ia nge nike, pe heleia ke teke poia. Ke imo sipomo a hune Iesus nenge a tunge

i langa hana poreke ngana mur peria ke te heon
heke i ke mete.
24 Pe NeHalang hemaul heke mule Iesus nga
metenga. Hile hote i ke mete sapele ero, iange
kerkerenga pele nga metenga nakuna ero nge
hekou sue Iesus.
25 ✡Non Soke Teuit heleia Iesus ke pomai,
“ ‘Kokoes mana e esesia Non Soke.
Pe ute pele ero nge heloiloi ia iau.
Iange ana non tu ke rochroi mana nge iau.
26 Ke pomalam letek urana toto pe e hele ke e iech
mana.
Pe pule singik nei lape tuke angala mana nge
NeHalang.
27 Iange NeHalang iong, o hile sio mene iau
ke etu nga hana nenge te mete reria kileng
ero.
Pe lape o hile sio mene lem non nge pengpeng
ke ma ke punich nga ich letena ero.
28 Iong, o henonoua iau nga maulinga ana kue lo.
Ke lape o poia iau ke etu luluch nge iong
pe o poia iau ke e iech toto.’ ”
29 ✡Iok Petrus hele mule, “Titik mur e teke e hele
hot pengpeng lange imo nge rette Teuit. Ana non
mete ke tealo hite i lo. Pe ana polo tu luluch nge ita
ke at nga etue nenge heueu nei.
30 ✡Pe non soke Teuit nem i hetatalonga. Pe i
eteia utar nenge NeHalang heleia ke teke poia. Ne-
Halang talue helenga kerkereng ngana nge teke
hemes heke Teuit nette e ke lohot ke i naungaala
ana none, ke pomange Non Soke Teuit i sipona.

✡ **2:25:** Psa 16:8-11 ✡ **2:29:** 1Ki 2:10 ✡ **2:30:** 2Sa 7:12; Psa 89:3-4; 132:11

31 ✡Iok, Non Soke Teuit eteia utar nenge NeHa-
lang teke popoia, pomalam hele urume Mesias
nem maul haka mule ngana ke teke, ana non lape
tu ke lasus nga hana nenge te mete reria kileng
ero. Pe pule lape koluna ma ke punich nga polo
letena ero.
32 Ke Ne Iesus nei, ngana kou NeHalang hemaul
heke mule i nga metenga lo. Ke imem lochloch
ngana nei, Iesus maul haka mule pe at ke lohot
nge imem. Ke ngana koi nenge mo hele hotote ure
nemur, iange mo esia lo.
33 ✡Ke Ne Iesus nem, ngana kou maul haka mule
kela are nga Temene penna tamalmal lo. Pe mene
Opepengpeng nga Temene penna lo. Ke pomanga
Temene hele talaia lo ke teke tunge lange i. Pe
nena tunginga nenge hekulo sue at nge imem,
ngana koi nenge a esesia pe a longlonge heueu nei.
34 ✡"Iange Non Soke Teuit haka langa lut nga
tapa ero. Pe Iesus i toro mana haka langa lut nga
tapa. Pe Non Soke Teuit hele ke pomai,

" 'Non Soke hele lange ak Non Soke ke pomai:
"O haka at ke oare lakoi nga ilik ele nenga
perik tamalmal.
Oare lamai kela het nga etue nenge,
35 e mene lem ngarang mur, ke e talue iri nga
apem sana ene,
ke apem ana manga mur ia iri." '

36 ✡ "Ke imo hana nenge Israel, nenge nei a
etei tote ol, iange Iesus nenge a heon heke i nem,
NeHalang tal heke tote i ke i soke toto ol. Ke i

✡ **2:31:** Psa 16:10 ✡ **2:33:** Ume 5:32; 7:55-56 ✡ **2:34:** Psa 110:1
✡ **2:36:** Ume 5:30-31

Mesias nenge mene mule NeHalang nena hana
mur nenge hesilei hote iri lo.”
37 Iok laol, Petrus na helenga nemur tua tote
hehei pe hana leteria, ol pe hehei pe hana nemur
te hele lange Petrus pe pekngana mur ke mai, “Oe
atong mur, pe imem lape mopoi ke pomere mai
ol?”
38 Pe Petrus hele lange iri ke mai koi, teke, “Imo
lochloch ngana nem, imo elle pe elle, a hulia
letemo nga lemo poinga poreke ngana mur, pe a
mene henuninga nga Iesus Krisus ene. Pomalam
lape NeHalang letena ia imo nga lemo poinga
poreke ngana mur. Pe lape a mene tunginga
nenga Opepengpeng pule nenge NeHalang hekulo
sue at nei.
39 ✡NeHalang talue helenga kerkereng ngana lo,
nenge teke tunge Opepengpeng lange imo pe nge
tutumo mur pe nge hulua lochloch ngana nenge
tetu nga tau. Oe, tunge lange iri nenge i sipona iua
iri.”
40 Pe Petrus hele hote helenga e pule lange iri pe
hele ke kerkereng toto lange iri ke mai, “Anau ala
amo, iange lape melmelenga palaungana nenge
NeHalang tunge lange hana poreke ngana mur,
lape mene imo pule!”
41 ✡Petrus na helenga tua tote leteria pe hulua
halang toto leteria manmanna nga helenga ne-
mur. Ke pomalam te mene henuninga. Ke hehei
pe hana iri ana non kina lime iri analoch iri mol
(3,000) te lohot ke Iesus nena hana mur nga etue
neu pengpeng.

✡ **2:39:** Isa 57:19 ✡ **2:41:** Ume 2:47; 4:4

Iri Nenge Leteria Manmanna Nge Iesus Tetu Ngaria

42 ✡Iok, iri lochloch ngana nenge te hulia leteria
pe te mene henuninga nem, kokoes mana tela nge
Iesus nena hana mur ke te hetottore iri. Pe tetu
ngaria pomai, tenau hel mule nge iri ke pomanga
iri lochloch titiria mur hel. Te eukirau pe te ngau
ke elle pe te eukirau ke te hetalaulau.
43 Pe Iesus nena hana mur tepoi hotote lala mur
pe ure papalaungana mur pe hulua te esesia pe te
rura toto. Pe haria kangkanga manmana.
44 ✡Ke iri lochloch ngana nenge leteria man-
manna nge Iesus tetu manmana ke muria elle, pe
te tung helel aria ure.
45 Nenge teke tetu pe mele na ure unne sune
mana, te mene reria ure hel langa ingala, nem pe
mele hel te olia reria ich unne pe uruna te laia nge
mele nem.
46 Kokoes mana tela ke te eukirau nga NeHalang
nena pele palaungana. Pe pule tela ke te eukirau
ke te ngau nga reria pele mur. Te ngau pe te iech
pe te tung helia aria ngaunga.
47 ✡Pe te heto heke NeHalang ene pe te iech toto
iange hehei pe hana lochloch nenge Ierusalem,
leteria urana mana nge iri. Nga etue lochloch,
NeHalang hesilei hotote nena hana mur. Ke nga
poinga nem mana, iri nenge NeHalang mene mule
iri pe leteria manmanna nge Iesus, te lohot ke iri
hulua toto.

3

✡ **2:42:** Ume 20:7 ✡ **2:44:** Ume 4:32-35 ✡ **2:47:** Ume 6:7; 11:21

None Nge Apena Lul

1 Nga ulei nga etuene e, Petrus iri nai Ioanes tei
teu lala nga NeHalang nena pele palaungana. Tei
teu lalamau ke te hetalaulau ke pomanga kokoes
te popoia lo.
2 Pe NeHalang nena pele palaungana neu
matana, te hetue ke ene Rerere. Pe none nge
apena lul nga i kino ngana nike arare lamau.
Kokoes mana te takisia i ke te laia nga pele matana
neu, ke longlong umtutuna nge hehei pe hana nge
tei teu lala nga NeHalang nena pele palaungana
neu.
3 Iok, esia Petrus iri nai Ioanes nge tei teu lala,
pe long umtutuna lange iri.
4 ✡Ol pe Petrus iri nai Ioanes te nachnei hite i, pe
Petrus hele, “Onau at nge imem!”
5 Iok, ana non naula nge iri nai pe teke ma lape
te tunge ute lala nge i.
6 ✡Pe Petrus hele mule lange i, “Iau lek umtutuna
ero toto koi, nenge lape e tunge lange iong. Pe lek
ure nenge e teke e tunge lange iong ngana koi nei;
Nga Iesus Kristus nenge Nasaret ene, e hele lange
iong ke omes haka pe oi!”
7 La Petrus rahit heke non neu nga penna tamal-
mal pe ueiuei mana ana non apena takaha pe mes
sapele.
8 Non neu mes nga apena pe tamu haka pe talun
ke i rara sapele. Pe i pe Petrus pe Ioanes tei teu la
sapele nga NeHalang nena pele palaungana neu
letena. Pe non neu ii pe tamtamu pe heto hekeke
NeHalang ene.

✡ **3:4:** Ume 14:9 ✡ **3:6:** Ume 4:10; 16:18

9 Pe hulua lochloch ngana nga lamau te esia non
neu nge ii pe te longe i nge heto hekeke NeHalang,
10 ol pe te rura toto pe leteria tuanin rara ke
te teke, “Utar toto nenge poia non nem ke urana
mule?” Iange tenau urume ke i non nenge arare
ke long manmana umtutuna nga pele matana
nenge Rerere.

Petrus Haliu Nga NeHalang Na Pele Palaungana

11 Iok laol, hulua lochloch ngana te longe ure
neu nge lohot pe te song ke tela nga sauach nenge
te hetue ke Solomon na Sauach. Tela pe non neu
lau hite Petrus pe Ioanes ke temes.
12 Pe Petrus esia hulua lochloch ngana nemur
nge te rura ia non neu nge i mule pe hele, “Imo
hana nenge Israel, pomere nenge a nachnei sak-
ililia imem ke pomam? Imo a teke lemem kerk-
erenga palaungana pe imem toto kai, nenge mo
poia non nei ke i mule mai?
13 ✡Ra tete mur aria soke NeHalang nenge Apra-
ham pe Isak pe Iakop te heto hekeke, tunge hemal-
malinga lange nena hekuleileinga, Iesus lo. I laka
nenge a tunge i langa hana nenge Rom peria. Pe
Pilatus hele ke teke hottaua ute nge non nem poia
ke poreke ero, pomalam teke papa ala ana nga
helenga pallaklaka ngana nenge a poia lange i. Pe
imo a hulia patangamo lange i pe a toto ita toto
lange Pilatus ke a teke, non nei mete.
14 Non nei, NeHalang nena non toto. Ke na
poinga pe na ume mur pengpeng mana. Pe imo

✡ **3:13:** Exo 3:6, 15; Luk 23:13-25; Ume 2:23

lememo ero ia i ke a teke lake mete. Pe a hele lange
Pilatus ke mene non nenge hunun hana munna.
15 Ke imo a hune non nenge tunge maulinga at
nge ita laka. Pe ana non, NeHalang hemaul heke
mule i lo. Imem nai mo esia ke ngana koi nenge
mo heleia.
16 Ke imem nai letemem manmanna toto nge
Iesus. Imo a esia non nenge apena lul nem, i
urana mule nga kerkerenga nenga Iesus ene. Ke
letemem manmanna ngana nge Iesus laka nenge
poia non nem ke urana mule.
17 ✡ "Pe titik mur, e eteia ke ulolo. Imo ul amo
papalauna mur, a poia poinga nei lange Iesus
iange a eteia ero. Ke ngana laka nenge lememo
ero ia i.
18 Pe e hele lange imo pengpeng, NeHalang
hele hote nga hetatalonga mur haria nge nike lo.
Nenge hele ke teke, 'Non Mesias nenge at ke mene
mule nena hana mur, lape takisia melmelenga
palaungana.' Ke nga poinga nenge a poia nem,
pete tote NeHalang hele ngana.
19 ✡Pomalam apoi ke pomai koi; A hulia letemo
nga lemo poinga poreke ngana mur pe a nana-
sia NeHalang. Pomalam lape NeHalang letena
porekeia imo nga lemo poinga poreke ngana mur.
20 Nenge teke apoi ke pomam, lape NeHalang
hekulo sue opemo ana ngaunga at nge imo. Ke
lape kulosia Mesias nenge i sipona henonou hote
lo, ke at mene mule nena hana mur nenge hesilei
hote iri lo. Ke Mesias nem laka Iesus i sipona.
21 Pe i lape tunga tapa mukam ke kulele etue
nenge NeHalang talue ke teke, poia ure lochloch

✡ **3:17:** Luk 23:34; 1Ti 1:13 ✡ **3:19:** Ume 2:38

ngana ke te lohot ke heueu ngana mule. Helenga nem, NeHalang i sipona hele hote nga nena hetatalonga mur haria nge nike. Pe hetatalonga nemur, NeHalang talue iri ke altoto ke te poia ume nem pengpeng.

22 ✡Ke nge nike, Moses hele tote Ne Iesus ke mai,

" 'Amo Soke NeHalang lape henonou hote mele e nge imo sipomo,
pe talue i ke i hetatalonga ke mange iau.
Pe teke hele ke mere lange imo,
a longo taua nena helenga mur.
23 Pe mele hel nenge te longo taua hetatalonga nem nena helenga ero,
lape tetu teu langa NeHalang nena hana mur ero.
Pe lape NeHalang hun sue iri ke tehet.'

24 "Pe hetatalonga lochloch ngana nge nike, te hele hote utar nenge te lohotot heueu nei. Talun nge hetatalonga Samuel pe ole lange pekngana nemur nenge te nanasia i.

25 ✡Pe imo lape a mene ure nemur nenge hetatalonga mur te heleia. Pe NeHalang hele hote ure nemur nga etue nenge, i pe lemo tete mur te talue helenga tomunga hel nem. Iange i hele lange Apraham ke pomai, 'Lape e pete hulua lochloch nga ich, pe petanga nem lape at nge iong sipom alom.' Nge nike, NeHalang tunge helenga nem lange Apraham, pe heueu nei, petanga nem sio at nge imo ol.

26 ✡Ke pomalam NeHalang henonou hote nena non pe kulosia i ke at tala nge imo ke pete imo

---

✡ **3:22:** Deu 18:15, 18-19 ✡ **3:25:** Gen 22:18 ✡ **3:26:** Ume 13:46

pe halaua imo elle pe elle, ke a hile lemo poinga
poreke ngana mur."

4

Hana Papalauna Leteria Inin Taua Petrus Iri Nai Ioanes

1 Iok, Petrus iri nai Ioanes te hele lala nge hehei
pe hana kura pe tunginga ana hana mur pe non
soke nenge nauelele NeHalang nena pele palaun-
gana ana naungaala mur pe Satiusi mur hel teat
ke te puris.
2 Teat pe leteria inin toto iange Petrus iri nai
Ioanes te hetottore hehei pe hana nga Iesus nge
maul haka mule nga metenga. Ke nem hemallaha
hot tote ke, iri nenge te mete lape te maul haka
mule.
3 Laol pe hana papalauna nemur te laua Petrus
iri nai Ioanes ke te teke te onteia iri nai pe ero.
Iange kileng ulei sio lo. Pomalam tetal teua iri
langa tuele au ngana.
4 ✡Pe hulua lochloch ngana nenge te longe iri
nai reria helenga, leteria manmanna. Ke iri nenge
leteria manmanna te lohot ke iri ana non kina
lime iri analoch iri lime (5,000).
5 Iok, pomange rou almasinga ana hana mur
pe hana nenge iri mukmuka nge Israel mur pe
hotonga ana hetoronga mur, teat ke te eukirau
nge Ierusalem.
6 Pe tunginga ana hana mur aria non soke, ene
Anas. Ke Anas pe Kaepas pe Ioanes pe Aleksanta
pe iri hel pule nenge te lohot nga mata nenge

✡ **4:4:** Ume 2:41

tunginga ana hana mur, iri lochloch tela ke te
eukirau luluch nge hana nemur.
7 Laol pe te hemesia Petrus iri nai Ioanes nga
mataria pe te onteia iri ke pomai, “A poia ure nei
ke mere mai? A mene lemo kerkerenga langai
nenge a poia ure nei? Pe a poia nga itei ene?”
8 Pe Opepengpeng teu ke muta toto nge Petrus
pe tuacholia hana nemur reria helenga ke mai,
“Imo almasinga ana hana mur pe imo hana nenge
imo mukmuka nge Israel mur:
9 A onteia imem nga halaunga nenge mo poia
nge ape lul nei. Maul ke mere?
10 ✡Imo lochloch pe imo Israel mur a longo
ke nek. Non ape lul nei urana mule nga Iesus
Kristus nenge Nasaret nena kerkerenga. Pe imo
a hune ana non ke mete nga ana manga toto. Pe
NeHalang hemaul heke mule i. Pe NeHalang nena
helenga hele ia Iesus ke mai:
11 ✡ “ ‘I laka, i um nenge imo hana nenge a lelele
pele lememo ero ia.
Pe i, lohot ke i um palaungana nenge rahtua
ele pele.’
12 ✡Maulinga at nge mele ero ol. At mana nga Iesus
ene.”
13 Hana papalauna nemur te esia Petrus pe
Ioanes pe te rura. Iange iri nai temes ia aria seilil.
Pe te eteia iri lo, nge iri hana mana nge ramaria
alchach ero. Pomalam te eteia iri nai nge tetu
luluch nge Iesus.
14 Pe te esia non ape lul nem nge mes luluch nge
iri pe te reng toto ke te hele ia helenga e ero ol.

✡ **4:10:** Ume 3:6, 13-16 ✡ **4:11:** Psa 118:22 ✡ **4:12:** Mat 1:21

15 Hana papalauna nemur te kulos hote iri nai
pe te hele tele el nge iri,
16 “Lape ta poia iri nai ke pomere? Hehei pe
hana lochloch ngana nge Ierusalem te esia iri nge
tepoi hote ure palaungana nem nge hemallaha
hote NeHalang na hekerkerenga. Ure nei, ta
talkome ero ol i!
17 Teke poi, pe ta hele ke kerkereng lange iri nai
ke te heto heke Iesus ene ero ol. Pomalam ure nei
het la koloi pe te heloloune ero ol.”
18 ✡Te iua iri nai pe te hele ke kerkereng lange iri
nai ke te hetottoro pe te haliu nga Iesus ene ero ol.
19 ✡Pe Petrus iri nai Ioanes te hele, “A mil teu la.
Nga NeHalang matana, poinga tei nge urana? Mo
longo taua NeHalang ma mo longo taua imo?
20 Imem, ute pele nge ra ele halimem ero ol
iange mo longe pe moes tote lo.”
21 Pe hana papalauna nemur te hottaua ute ero
toto nge poreke nge iri nai nge tetal teua iri nga
tuele au ngana. Pomalam, te keres taua iri pe te
kulos hote iri nai ke tela. Iange hulua te esia ure
nem nge lohot pe te heto heke NeHalang.
22 Pe non nenge te hemasia i nei ana hesinga ele
haka nga ana non kina nai (40).
23 Te kulos hote Petrus iri nai Ioanes ke het
pe tela sapele nge pekngaria mur pe te heleia
ure lochloch nenge almasinga ana hana mur pe
tunginga ana hana mur aria papalauna mur te
hele ia lange iri.
24 ✡Iri te longe helenga nemur pe iri lochloch
leteria elle pe te hetalaulau lange NeHalang ke

✡ **4:18:** Ume 5:28 ✡ **4:19:** Ume 5:29 ✡ **4:24:** Exo 20:11; Neh 9:6; Psa 146:6

pomai, “Non Soke, iong sipom oala hote tapa pe
ich pe ruach pe ure lochloch ngana.
25 ✡Nge nike toto, Opepengpeng hele hot nga lem
hekuleileinga, lemem te ne Teuit hanna ke pomai:
“ ‘Pomere nge hana lomonmona mur leteria inin
hali?
Pomere nge tetal hel ia helenga ke te hep-
oreke Non Soke?
26 Kileng mur nga ich aria naungaala mur
tetal helenga ke tei ia polong.
Hana papalauna mur pule tetal helenga
ke te hekou sue Non Soke
pe Mesias nenge Non soke tal hote ke mene
mule ita.’
27 ✡Oe Non Soke. Manmanna nge Herot iri nai
Pilatus te heua hana lomonmona mur pe Israel
mur ke teare nga tuele tana nge Ierusalem. Tetal
helenga ke te hekou sue Iesus, lem hekuleileinga
nenge otal hote.
28 ✡Iri te poia poinga nem, nanas mene iong
lemem ngam. Iange lohot nga lem kerkerenga
nike.
29 ✡Iok, Non Soke o nau sio at nge imem, lem
hekuleileinga mur ke o halaua imem. Iange hana
kai te hemataua imem mai. Ke o halaua imem ke
momes ke kerkereng toto ke mo haliu hote lem
helenga.
30 Otul hote perim ke mo hemasia haleles mur pe
mopoi hote ure papalauna ke hemallaha hote lem
kerkerenga. Mo poia ure nemur nga Iesus ene,
lem hekuleileinga nenge iong sipom otal hote.”

✡ **4:25:** Psa 2:1-2 ✡ **4:27:** Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Ume 3:13
✡ **4:28:** Ume 2:23 ✡ **4:29:** Epe 6:19

31 Te hetalaulau ke ulo, pe kileng nenge te hetalaulau ia nem rur. Pe Opepengpeng hemute iri lochloch ke aria seilil ke te hele hote NeHalang na helenga.

Iri Nenge Leteria Manmanna Te Halau Hel Iri

32 ✡Iri nenge leteria manmanna, leteria pe ramaria elle mana. E nge iri teke i toro nena ute ero, iange ure lochloch te teke iri lochloch reria.
33 NeHalang tung sue hekerkerenga palaungana lange Iesus nena hekulkulonga mur ke te haliu hote Iesus maul haka mule ngana. Pe pete tote iri lochloch.
34 ✡Iri lochloch reria ure pe ute e nge alpapa nge iri ero. Iange iri nenge reria ich pe reria pele, te hile hotote ke mele hel te ololia iri.
35 Pe te mene ure nemur ururia pe te tunge lange hekulkulonga nemur. Pe hekulkulonga nemur te heronge lange iri nenge reria ure mur ero.
36 None nge ene Iosep, tana hoe i nge Saipras. Pe ana mata, Liuai. Pe hekulkulonga nemur te hetue i ke ene Parnapas. (Luna, non nge hekerkereng ia hehei pe hana leteria pe halachlaua iri.)
37 Ana non pule hile hote na ich unne ke mene uruna pe tunge lange hekulkulonga nemur.

5

Ananias Iri Nai Sapaera

1 Iok laol, none nge ene Ananias iri nai nehei Sapaera reria ich unne, mele hel te olia pule. Pe Ananias rahite umtutuna nenge ich neu uruna ele.

✡ **4:32:** Ume 2:44 ✡ **4:34:** Ume 2:45

2 ✡Nehei pule eteia pe ngata mana. Ol pe Ananias mene umtutuna ele mana, pe laia nge Iesus nena hana mur iange ele kou talkome lo.

3 ✡Pe Petrus hele lange Ananias, “Pomere nenge ongata lange Non Poreke ngana ke o pallakaia Opepengpeng, ke o rahit mule umtutuna ele nga ich uruna nenge o mene nem?

4 Ich nem te olia ero kura pe iong lem nike. Pe te olia ke het pe umtutuna nem, iong lem pengpeng. Pe utar nenge pa heke iong ke o poia poinga nei? Iong o pallaklaka ia none mana ero, o pallakaia NeHalang laka nem.”

5 Ananias longe helenga nem, pe losio pe mete sapele. Pe iri nenge te longe ure nem nge lohot, mataunga palaungana laua iri.

6 Ol pe hana lolomele hel tela ke te ruchite non neu koluna pe te takis hote kela tealo hite.

7 Etue mala pol lo pe Ananias nehei iteu at. Pe i eteia utar nenge lohot tala nga etue neu ero.

8 Ol pe Petrus onteia i, “O hele at nge iau mukam, lemo ich unne nenge te olia lange imo nai, uruna kaloi?”

Pe ana hei hele, “Oe, uruna lochloch lakalom.”

9 Ol pe Petrus hele mule lange i, “Pomere nenge imo nai em a ngata hel ke a totoia NeHalang opene ke pomam? Onau la, hana nenge tealo hite em iau temes nga pele matana neu pe lape te takis hote iong la pule!”

10 Nga etue unne neu pengpeng, hei neu losio pe mete sapele. Pe hana lolomele tei teu at pe ana hei

---

✡ **5:2:** Ume 4:34-35 ✡ **5:3:** Ioa 13:2

mete lo, pomalam te takis hote kela tealo hite i nga
ene rikena.
11 Ol pe iri lochloch ngana nenge leteria man-
manna nge Iesus, pe iri hel pule nenge te longe ure
nemur nge te lohotot, iri te matau toto ol.

Iesus Na Hekulkulonga Mur Te Hemas Mule Hulua Halang

12 ✡Iesus nena hekulkulonga mur tepoi hote ure
papalaungana halang ke hulua lochloch te esia.
Pe iri nenge leteria manmanna, te lala ke te euki-
raurau nga Solomon Nena Sauach.
13 Pe iri nenge te tu nge hot, leteria urana mana
nge iri pe teteu pulut mana pe teare luluch nge iri
ero.
14 Pe hulua halang toto, leteria manmanna nge
Iesus pe teteu kela te koko teu nge Iesus nena hana
mur.
15 Ol pe hehei pe hana tela ke te takis hote iri
nenge singiria haleles ke teat ke te emara sue iri
nga hete mur nga kue ilina. Pomalam, Petrus itoto
pe opene ma hite iri pe temaul.
16 Pe hulua lochlolch ngana nga kileng nemur
nenge tetu rochroi nge Ierusalem, te longe pe iri
pule te takis hote haleles kina mur pe iri nenge
uneinei poia iri. Te atia iri pe Iesus nena hana mur
te hemas mule iri lochloch.

Tetal Teua Petrus Iri Nai Ioanes Nga Tuele Au Ngana

17 Ol pe tunginga ana hana mur aria soke pe
pekngana mur nenge iri Satiusi, te esia ure nemur
nenge Iesus nena hana mur te poia pe saria keke
iri.

✡ **5:12:** Ume 2:43; 14:3

18 Pomalam te lohaka pe telaua Petrus iri nai
Ioanes pe tetal teua iri langa tuele au ngana, kela
tetu luluch nge hana porekreke ngana mur.
19 ✡Pe nga miliko NeHalang nena angkelo e loe
tuele au ngana neu matana pe mene hote Petrus
iri nai Ioanes pe hele lange iri ke mai,
20 "Ala ke a mes nga NeHalang nena pele palaun-
gana letena pe a hemallaha hote helenga lange
hehei pe hana ke nek nga tunga heueu ngana nei."
21 Iok laol, uach sio pe iri nai teteu la sapele
nga NeHalang nena pele palaungana pe te talun
ke te hetottore hehei pe hana ke pomanga NeHa-
lang nena angkelo neu heleia lo. Pe Anas iriul
pekngana mur te iua hana papalauna nenge Israel
te eukirau. Pe te hekulo helenga langa tuele au
ngana ke te mene Petrus iri nai Ioanes at.
22 Iok palpal hussu mur tela ke te lohot nga tuele
au ngana pe Iesus nena hana nai neu iri ero lo.
Ol pe tela mule pe te hele lange hana papalauna
nemur ke mai,
23 "Mola ke mo lohot lamau pe mo esia piunga
lochloch ngana nga tuele chantom ngana neu,
aria chaunga tetu ke tekerkereng. Pe naualanga
nemur nenge te umume lamau, temes ke te ronge
piunga lochloch. Iok, mo lohe piunga e ke moi teu
la, pe hana nemur iri ero."
24 Nga etue nem, hana papalauna mur pe non
soke nenge nauelele palpal hussu mur nga NeHa-
lang nena pele pe tunginga ana hana mur aria
papalauna mur te longe ke mau, pe ngaria lohot
pe leteria tuanin rara ke te teke, hana pane tela ke
merei?

✡ **5:19:** Ume 12:7-10

25 Ol pe none at pe hele, “A nau at, hana nenge
atal teua iri langa tuele au ngana nem, ngaria kou
te hetottore hehei pe hana nga NeHalang nena
pele palaungana letena.”
26 Ol pe palpal hussu mur iriul aria soke, tela
ke te mene iri pe te mene iri ke nek mana pe te
poia ute hel lange iri ero, iange te mataua hulua
lochloch ngana nemur nge lape telope aria um.
27 Iok laol, palpal hussu nemur te mene iri ke
tela te hemesia iri nga hana nenge te longlongo
helenga mataria. Pe Anas lohaka pe hele,
28 ✡ “Imem moheo ele tote imo nge a hetore
hehei pe hana nga non nem ene. Pe ero. Imo a
hetottoro pe kura, ke hehei pe hana nga kileng
lochloch ngana nge Ierusalem te longe lemo he-
lenga mur lo. Pe pule, imo a tue helenga at nge
imem ke a teke mo hune non nem ke mete.”
29 ✡Pe Petrus iri ul Iesus nena hekulkulonga mur
te tuacholia hana nemur reria helenga ke mai,
“Imem mo nanas tau pulut mene hana pele hel
nga ich nei reria helenga ero. Mo nanas mene
NeHalang na helenga mur!”
30 Imo a heon heke Iesus nga manga toto, ke nga
poinga nem, a hune i ke mete. Pe ratete mur aria
Soke NeHalang hemaul heke mule i nga metenga
lo.
31 ✡Pe mene heke i kela hetakile nga ilina nga
penna tamalmal. Nga lamau Iesus lohot ke i
naungaala ana non pe hemasinga ana non. Iange
NeHalang teke Israel mur te hulia leteria pe te
mene maulinga ke koko.

✡ **5:28:** Mat 27:25 ✡ **5:29:** Ume 4:19 ✡ **5:31:** Ume 2:33-34; Epe 1:20; Hip 2:10; 12:2

32 Imem mo esia utar nenge NeHalang poia lo.
Pe imem toro ero. Imem ul Opepengpeng. I laka,
NeHalang nena tunginga nenge tunge lange iri
nenge te longo taua i.
33 Iri hana papalauna nemur nge Israel, te longe
ke mau pe leteria inin toto nenge te teke te hune
Iesus nena hana mur ke te mete.
34 Pe ero, Non Paresio e nge ene Kamaliel mes
haka nga hana papalauna nemur leteria pe hele
ke teke, te mene hote Iesus nena hana mur kela
temes pol nge hot mukam. Ana non i hotonga ana
hetoronga ke hulua lochloch ngana tepoi ke nek
lala nge i.
35 Pe hele lange hana papalauna nemur ke mai,
“Imo hana nenge Israel, anau ke nek toto nga utar
nenge a teke a popoia lala nge hana nemur.
36 ✡A eteia, nga lia manmana none nge ene
Tiutas lohot pe teke i non palaungana pe na kerk-
erenga halang. Pe hana iri ana non kina iri ana
non kina elle (400) leteria manmanna nge i pe te
nanasia i. Pe nga etue nenge te hune i ke mete,
nena hana mur te ua parai pe tepoi hote ume pele
ero.
37 Iok, nga hoena Iutas nenge na nge Kalelea
lohaka. Lohaka nga etue nenga sisalanga nge
hehei pe hana lohot, ke tehas susue eria. Ana non
teu nga hulua leteria ke te nanasia i ke tepoi heke
hunelinga, iange lemeria ero ure neu nge lohot.
Iok te hune i ke mete pe iri lochloch ngana nenge
te nanasia i nem te ua parai pule.
38 Pe nga ure nenge lohot heueu nei, e hele lange
imo pengpeng, a poia ute lange hana nemur ero

✡ **5:36:** Ume 21:38

toto. A hile hote iri ke tela! Iange nenge teke ure
nenge te popoia nei, iri siporia tepoi heke mene,
lape ure nem sisparai sio mule.
39 Pe nenge teke NeHalang i sipona poi heke,
imo nakumo ero toto nge apoi ele iri. Nenge teke
apoi poreke iri heueu, apoi poreke NeHalang ke
ulolo!" Laol pe hana papalauna nemur te nanas
mene Kamaliel nena helenga.
40 ✡Iok, teiu teu mule Iesus na hekulkulonga
nemur at pe te palia iri. Te palia iri ke het pe te
hele ke kerkereng toto mule lange iri ke te hetore
hehei pe hana nga Iesus ene ero ol. Ke het pe te
kulos hote iri ke tela sapele.
41 ✡Iok laol, hekulkulonga nemur te hile sue
hana papalauna nemur ke tela ol pe te iech toto
iange NeHalang teke nakuria nge te mene meinga
palaungana toto nga Iesus ene.
42 Pe kokoes mana nga etue lochloch tela ke
te haliu hotote NeHalang nena helenga urana
toto ngana lala nge hehei pe hana nge reria pele
mur, pe pule nga NeHalang nena pele palaungana
letena. Te haliu hote helenga urana toto ngana
nenge Iesus i sipona i Mesias, nenge NeHalang
kulosia ke at mene mule hehei pe hana nenge
NeHalang hesilei hote iri lo.

6

Te Henonou Hot Ke Hana Iri Rahtele Nai

1 ✡Iok nga etue nemur iri nenge leteria man-
manna nge Iesus te lohot ke iri halang toto. Ol
pe ngunngunuga e lohaka nge Iuta mur nenge

✡ **5:40:** Ume 4:18 ✡ **5:41:** Mat 5:10-12; 1Pi 4:13 ✡ **6:1:** Ume 4:35

te helelia helenga Krik iri ul Iuta mur nenge iri Iuta pengpeng. Pe ngunngununga nem, huna nga ngaunga nenge te heronge ke kokoes lange pakar mur nga etue elle pe elle. Iange hei pakar mur nenge Krik nem, te menmene aria ngaunga ke nek ero. Pomalam te ngungu nge iri nemur nenge Iuta pengpeng.

2 Ol pe Iesus nena hana iri analoch pe nai nem te eukiraua iri lochloch nenge leteria manmanna nge Iesus pe te hele lange iri ke pomai, “Nenge teke mo hilesue ume nenge mo hetottore hehei pe hana nga NeHalang nena helenga pela mo herongo mulmule amo ngaunga, panem urana ero.

3 Ke pomalam, kole mur, imo sipomo a hesilei hot ke hana iri rahtele nai nge imo mule, ke tenau ele ume nem. A henonou hote mele hel nge Opepengpeng muta nge iri, pe leteria pe reria poinga mur urana mana.

4 Pe imem, lape motu pengpeng nga ume nenge mo hetalaulau pe mo hetottore hehei pe hana nga NeHalang nena helenga mur.”

5 Iok laol, iri lochloch lemeria ke te teke tepoi ke pomanga Iesus nena hana mur te hele ngaria. Pomalam te henonou hote Stipen, non nenge letena manmanna ngana tuke kerkereng toto, pe Opepengpeng muta nge i. Pe pule Pililpus pe Prokorus pe Nikanor pe Timon pe Parmenas pe Nikolaus. Nikolaus i nena nge Antiok pe i koko teu luluch nge Iuta mur nge leteria manmanna nge NeHalang.

6 Iok, te mene hana nemur ke te laia iri nge Iesus nena hana mur ke tetal heke peria nge iri pe te

hetalaulau haka nge iri.

7 ✡Pe NeHalang nena helenga song ke ronge
kileng lochloch ngana. Pe hehei pe hana halang
nge Ierusalem te lohot ke Iesus nena hana mur
ia iri. Pe tunginga ana hana mur halang, leteria
manmanna nga NeHalang nena helenga pule pe
te nanasia.

Te Laua Stipen

8 Iok, Stipen i non nenge NeHalang pete tote
i, pe tunge na kerkerenga palaungana nenge poi
hote ure papalaungana hel nga hulua leteria ke te
esesia.
9 Ol pe hana hel teat ke iriul Stipen tetak huluelia
helenga. Pe hana nemur ria hetoronga ana pele
e nge te hetue ke ene, hana nenge iri siporia
tenau ele iri. Pe hana nemur reria nge Sirini pe
Aleksantria, pe pekngaria hel pule teat nga ich
nenge Silisia pe Eisia.
10 ✡Pe Opepengpeng helete matana tote Stipen
ke hana nemur nakuria ero nge te hekou sue
Stipen nga helenga.
11 Ol pe la teol hite hana hel, nenge te pallaklaka
ke te teke, “Mo longe Stipen nge hele poreke tote
NeHalang iri nai Moses.”
12 Ke nga poinga nei te hesosolos heke tote
hehei pe hana pe hana papalauna pe hotonga ana
hetoronga mur leteria ke telaua Stipen. Pe la te
hemesia nga hana papalauna nenge te longlongo
helenga mataria nga NeHalang nena pele palaun-
gana letena.

✡ **6:7:** Ume 2:41; 16:5 ✡ **6:10:** Luk 21:15

13 Pe te mene teua hana hel pule kela te chan-
nanga ke te teke, “Non nei, kokoes mana, hele
poreke NeHalang na pele pe Moses nena hotonga
mur.
14 Pe pule, mo longe i nge hele ke teke, Iesus
nenge Nasaret nem lape toto sue NeHalang nena
pele palaungana nei, pe hetaua rera poinga mur
nenge rette Moses tung sue at nge ita nge nike.”
15 Ol pe hana papalauna nemur te nachnei hit
tote Stipen, pe te esia Stipen nge nakuna poma-
laka nga NeHalang nena angkelo toto.

7

Stipen Hele Nga Hana Papalauna Nemur Mataria

1 Iok, non soke nenga tunginga ana hana mur,
onteia Stipen ke teke, “Ure nemur nenge hana nei
te hele hotote atat nge imem nemai, manmanna
kai?”
2 ✡Pe Stipen tuacholia lange hana papalauna
nemur ke mai, “Titik mur pe temek mur, a longo
at nge iau mukam! Nge nike, rette Apraham tu
nge Haran ero kura pe NeHalang Non Palaungana
nenge nena hemalmalinga nenge sina ala toto,
lohot nge i nga tuele tana nge Mesapotamia.
3 Pe hele lange i ke teke, ‘O hile sue lem kileng
pe lem hana mur pe ola ke otu nga ich nge lape e
henonoua lange iong.’
4 ✡“Pomalam Apraham lohaka nga na kileng
huna nge Saltea pe la ke tu nge Haran. Iok, Apra-
ham temene mete ke het pe NeHalang kulosia i ke
at nga ich nenge a tutuia nei.

✡ **7:2:** Gen 11:31; 12:1 ✡ **7:4:** Gen 11:31–12:5

5 ✡NeHalang tunge ich unne lange Apraham ero
toto. Pe NeHalang hele ke manmanna toto ke teke
tunge ich neu lange Apraham pe na tete mur ke
rea ich. NeHalang hele hote helenga kerkereng
ngana nem pe Apraham hoe tutuna mur hel ero
kura.
6 ✡Ke NeHalang hele lange Apraham ke mai koi,
'Iong lem tete mur lape tetu nga kileng tau ngana
e nga ich nenge iri siporia reria ia ero. Pe lape
tetu ke te hekuleilei menmene iri nga kileng nem.
Pe hana nga kileng nem, lape tepoi poreke tote iri
ke hesinga iri ana non kina iri ana non kina elle.
(400)
7 ✡Pe lape e poia ure meena ngana ke lohot nge
hana nenge lemtete mur te umume nge iri nem.
Pe lape nga hoena lem tete mur te ua hot nga
kileng neu pe teat ke te heto heke iau nga kileng
nei.'
8 ✡Ol pe NeHalang hele lange Apraham ke terir
us. Ke nga poinga nenge terir us, poinga nem
helete metene iri nga NeHalang nena helenga
tomunga hel nenge heleia lange Apraham. Ke
Apraham i Isak temene. Pe Isak, tana hoe i ke ana
etue iri rahtele mol, pe temene Apraham rir us
sapele. Pe nga hoena Isak lohot ke i Iakop temene.
Pe Iakop hoe ra tete mur ke hana analoch pe nai
nem.
9 ✡ "Pe Iakop tutuna nemur saria keke tiria Iosep
pe te mene i lange hana lomonmona ngana mur
ke te olia i pe te mene sapele i ke lange Ekipto. Pe
NeHalang tu luluch toto nge Iosep.

✡ **7:5:** Gen 12:7; 15:18; 17:8 ✡ **7:6:** Gen 15:13-14; Exo 12:40
✡ **7:7:** Exo 3:12 ✡ **7:8:** Gen 17:9-14; 21:4 ✡ **7:9:** Gen 37:11, 28; 39:2, 21-23

10 ✡Ke nauele tote i nga ure meena ngana mur
nenge lohotot nge i. Pe pule tunge letematana
ngana palaungana toto lange i. Ke nem poia
Parao, non soke nenge Ekipto, ke lemene tau tote
i. Pomalam Parao talue Iosep ke nauele kileng
nenge Ekipto, pe pule nauele ure lochloch ngana
nenga Parao na pele.
11 ✡ "Laol pe uringa palaungana lohot sapele
nga kileng lochloch ngana nenge Ekipto. Pe nge
Kanan, rera tete nemur te uri.
12 Ol pe Iakop longe nge te teke ngaunga kou nge
Ekipto. Pomalam kulosia tutuna mur ke tela.
13 ✡Iok, tela mule henai ngana pe Iosep hemal-
laha hote i lange titina mur pe Parao eteia ke Iosep
titina mur teat.
14 ✡Ke het pe, Iosep hekulo lange temene Iakop
pe hele lange i ke teke, iri lochloch te lohaka pe
tela nge Ekipto. Pe iri lochloch ngana nenge tetu
lamau iri ana non kina iri mol pe analoch pe lime
(75).
15 ✡Iok laol, Iakop sio la sapele nge Ekipto. Pe
nge Ekipto i pe ra tete hana nemur te mete.
16 ✡Pe te takis mule koluria kela tealo hite iri
nge Sekem, nga metenga ana polo nenge Apraham
olia nga umtutuna lange hana nenge te lohot nga
mata nenge iri Hamor.
17 ✡ "Iok, etue at rochroi lo, nenge lape NeHalang
nena helenga utona nenge heleia lange Apraham
lape lohot ke manmanna. Pe Israel mur nenge
tetu nge Ekipto neu iri hulua toto ol.

✡ **7:10:** Gen 41:37-44 ✡ **7:11:** Gen 41:54; 42:1-2 ✡ **7:13:** Gen 45:1-4, 16 ✡ **7:14:** Gen 45:9-11; 46:27 ✡ **7:15:** Gen 46:1-7; 49:33 ✡ **7:16:** Gen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 ✡ **7:17:** Exo 1:7-8

18 Iok, none nge altoto ol lohot ke i naungaala
ana non nge Ekipto. Pe i eteia Iosep ero iange
Iosep mete ke mala lo.
19 ✡Pe ana non pallakaia rera tete hana nemur
ke poia poinga poreke toto ngana lange iri. Poia
iri ke tesau hote tuturia mur nenge kinkino ke te
mete.
20 ✡ “Pe nga etue nenge Moses tana hoe i, Ne-
Halang lemene tau tote Moses. Pe tenau ele i nga
temene na pele ke teio iri mol.
21 ✡Pe nga etue nenge tesau hote i, naungaala
ana non nem tuna hei ngana mene i pe nauele i
ke pomanga tuna toto. Pe nauele i kela i soke.
22 Iok laol, Moses hele ngana pe ana ume mur
lohot ke urana toto, iange mene tote hengetoro
nenge Ekipto mur ke nek toto.
23 “Iok nga etue nenge Moses ana hesinga iri
ana non kina iri nai, (40) teke irara kela nau toto
pekngana Israel mur.
24 ✡Ol pe esia non Ekipto e nge poi poreke tote
non Israel e. Pomalam Moses halaua non Israel
neu ke hune non Ekipto neu.
25 Pe Moses teke ma hana nenge Israel te eteia
ke, i sipona nge NeHalang talue i ke halaua iri ke
mene hote iri nge Ekipto. Pe ero! Leteria mallaha
ero toto!
26 Iok poma ngerou, Moses esia hana Israel nai
nge tepal helel. Ol pe Moses lake poi hele iri pe
hele lange iri ke mai, ‘Imo nai nem! Imo elle mana
iam, iange lemo nge Israel. Pe pomere apal hel
mule nge imo?’

✡ **7:19:** Exo 1:11-22 ✡ **7:20:** Exo 2:2 ✡ **7:21:** Exo 2:3-10
✡ **7:24:** Exo 2:11-15

27 “Pe non nenge teke palia neingana neu hepuo
sose Moses pe hele, ‘Itei panenge talue iong ke
emem soke iong pe o nauele imem pamam?
28 ✡O teke o hune iau ke pomanga non Ekipto
nenge o hune nge lona ma?’
29 ✡Moses longe helenga neu pe ua sapelpele
kela tu nga Mitian mur reria ich pe lei ke tutuna
mur nai.
30 ✡ “Iok, hesinga iri ana non kina nai (40) het, pe
NeHalang nena angkelo e lohot nge Moses nga ich
sana lomona e nge rochroi langa hengene nenge
Sinai. Angkelo neu lohot nge Moses ke manga
oan remenmen ngana nge ngau lalala nga ae tana
sune nge mes.
31 Moses esia ke mau pe letena tuanin rara ia
ke halang pe teke nau ke nek toto. Iok, la rochroi
toto ke teke nau ke nek pe longe Non Soke nge hele
lange i ke teke,
32 ‘Iau NeHalang, lem tete mur aria Non Soke.
Lem tete mur Apraham pe Isak pe Iakop, te heto
hekeke iau.’ Moses longe ke mau ol pe loiloi pe
matau toto ke naula mule ero ol.
33 “Pe Non Soke NeHalang hele lange i, ‘Opoi
hote ae ulina nenga apem, iange ich unne nenge
o mesia nem, heo ngana toto.
34 E esia poinga poreke ngana nenge te poia
lange lek hana mur nge Ekipto ke ulolo. Pe e longe
iri nge te tangtang ke ngana koi nenge esio at ke e
teke e mene mule iri nga hana nenge Ekipto peria.
Pomalam, oat nge iau ol pe lape e kulosia iong ke
ola mule nge Ekipto.’

✡ **7:28:** Exo 2:14 ✡ **7:29:** Exo 2:21-22; 18:3-4 ✡ **7:30:** Exo 3:1-10

35 ✡ "Pe Moses nei, i sipona laka nenge Israel mur
lemeria ero ia i, pe te hele lange i ke te teke, 'Itei
panenge talue iong ke emem Soke iong pe o nauele
imem pamam?' Ke ana non i sipona koloi nenge
NeHalang kulosia na angkelo ke hele lala nge i nga
oan sapelala ngana nei. Nenge hele lange i ke teke,
la mule nge Ekipto ke mukaia Israel mur ke te ua
toto nga kileng nem.
36 ✡Iok, Moses mene hote Israel mur nge Ekipto.
Pe nge Ekipto, NeHalang hekerkereng ia i ke poi
hote merakulo mur. Pe poia hel pule nenge tei tele
nga ruach nenge ene Ruach Remenmen. Pe pule
nga ich sana lomona nge teii ia ke hesinga iri ana
non kina nai (40).
37 ✡ "Pe Moses nei, i sipona laka hele ke teke,
'NeHalang lape kulosia hetatalonga e nge mange
iau ke lape at. Pe hetatalonga nem, i mele e nge
imo pengpeng.'
38 ✡Pe ana Moses laka nenge tu luluch nge rera
tete mur nga ich sana lomona, pe NeHalang nena
angkelo hele lala nge i, nga hengene nenge Sinai.
Pe i nge mene NeHalang nena helenga urana toto
ngana nenge maulinga ana pe tunge at nge ita.
39 "Pe ero! Ratete mur lemeria ero nge te longo
lange i. Te hile hote i iange lemeria toto nge tela
mule nge Ekipto.
40 ✡Ke pomalam te hele lange Aron ke te teke,
'O ume hote ara ae tapuna e ke imuka nge ita ol.
Iange Moses nenge mene hote ita nge Ekipto koi,
ta eteia la ngana ero ol!'

✡ **7:35:** Exo 2:14 ✡ **7:36:** Exo 7:3; 14:21; Num 14:33 ✡ **7:37:** Deu 18:15 ✡ **7:38:** Exo 19:3 ✡ **7:40:** Exo 32:1

41 ✡Ke nga etue neu, te les hote ae tapuna e nge
nakuna pomalaka nga pulumakau tuna. Pe te
tunge reria tunginga mur pe te heto hekeke aria
soke ae tapuna nenge iri siporia te ume hote nga
peria.
42 ✡Pomalam, NeHalang hul patangana lange iri
pe iri te heto heke itoch mur, pe teio pe chaia nga
tapa sana. Pe poinga nenge te poia nem, pete tote
hetatalonga mur tehas ngaria nenge te teke:
“ ‘Imo hana nenge Israel!
Hesinga iri ana non kina nai (40)
nenge atu manaia nga ich sana lomona nem,
a hunune pulumakau pe sipsip mur,
ke a teke lemo tunginga mur nenge at nge iau.
Pe tunginga nemur, at nge iau ero toto.
43 Amo soke Molek, nenge imo sipomo aume hote,
laka nena pelpele ana as palaungana nenge a
takis rerere nem.
Pe itoch Repan opene laka nenge a takis rerere
nem pule,
amo soke itoch nenge a heto hekeke.
Imo, a heto hekeke ae tapuna nemur
nenge imo sipomo ales hote iri.
Ke pomalam, lape e kulos hote imo ke a ume
ke a amnei amo nga kileng tau ngana e.
Ana kileng, lape ai ke a hile kileng Papilon pe ala
toto.’
44 “Iok, nga etue nenge ratete mur tetu nga ich
sana lomona, te umeia NeHalang nena pelpele
ke nanas tau pengpeng ia opene nenge NeHalang
henonoua lange Moses.

✡ **7:41:** Exo 32:2-6 ✡ **7:42:** Amo 5:25-27

45 ✡Iok, ita ratete mur te mene loloune pelpele
nem nge tetemeria mur, pe Iosua i muka nge iri
kela te mene ich. Ich neu, hana lomonmona ngana
mur te tuia mukam. Pe nga etue nenge ratete
mur iriul Iosua tela, NeHalang helope hote hana
lomonmona ngana nemur pe iri te mene ich nem
sapele. Pe te hemes heke mule pelpele nem nga
ich neu, pe tu ke mala toto ke langa Teuit ana etue.
46 ✡Pe NeHalang poi ke urana toto lange Teuit.
Pe Teuit hetalaulau lange NeHalang pe hele ke
teke lape umeia Iakop ana soke NeHalang na pele
urana toto ngana e.
47 ✡Pe ero. Nga hoena toto ol, Solomon hemes
heke NeHalang nena pele palaungana nem.
48 "Pe NeHalang Nge I Soke Nga Lut Toto, tu teu
nga pele nenge hana te umeia nga peria ero. Ke
pomanga hetatalonga hele ngana nge hele ke teke,
49 ✡ " 'Non Soke NeHalang hele ke teke,
Mullik nenge eare pe enau ele kileng lochloch
ngana nga ich,
ngana kou tu nga lut nga tapa.
Pe ich nei apek munna nge etal hekeke ia.
Ke imo mam a teke a umeia lek pele e nge mere?
Pe lape kileng unne nenge lape e arare ia, tu
langai?
50 Pe iau ma nenge e ume hote ure lochloch ngana
nemur mam.' "
51 ✡Iok, Stipen hele lange hana papalauna ne-
mur ke mai, "Imo hana nemur, a longo ole tototo
iam! Letemo pe ramamo hit toto ke pomange

✡ **7:45:** Jos 3:14-17 ✡ **7:46:** 2Sa 7:1-16 ✡ **7:47:** 1Ki 6:1-38
✡ **7:49:** Isa 66:1-2 ✡ **7:51:** Isa 63:10

hana nenge lemeria ero toto NeHalang. Pe tal-
ngamo nemur, tehit toto nge te longe NeHalang
nena helenga mur! Apoi ke pomalaka nge lemo
tete mur toto, ke lememo ero toto nge a longlonge
Opepengpeng nena helenga mur.
52 ✡Nge nike, NeHalang nena hetatalonga mur
te haliu ke te teke, lape NeHalang i sipona nena
none nge pengpeng toto lape at. Pe imo lemo tete
mur te hun lapue hetatalonga nemur. Pe heueu
nei, imo sipona a tunge NeHalang nena non nenge
hetatalonga mur te helele ia nem, ke langa hana
porekreke ngana mur peria, ke te hune i ke mete
lo.
53 Imo sipomo a mene NeHalang nena hotonga
mur nga NeHalang nena hekulkulonga mur peria.
Pe pomere nenge a nanasia ero?”

Tetamal Hune Stipen

54 Iok laol, Stipen na helenga nemur poia hana
papalauna nemur ke leteria inin toto, pe te hala
hit ngingiria nenge lape te hun tote i ol.
55 ✡Pe Opepengpeng teu ke muta toto nge Stipen,
pe nau haka langa lut nga tapa, pe esia NeHalang
na hemalmalinga nge tualeme ke palaungana
toto, pe esia Iesus nge mes nga NeHalang ilina ele
nenge tamalmal.
56 ✡Ol pe Stipen hele, “A longo at, e esia kue
matana nenge langa lut nga tapa pau kou tu pa
neu. Pe Non Tuna pule, ngana pau kou mes nga
NeHalang ilina ele nenge tamalmal.”
57 Hana papalauna nemur te longe Stipen nge
hele ke mau, pe te alngaria haka ke soke toto. Pe

✡ **7:52:** Mat 23:31 ✡ **7:55:** Psa 110:1 ✡ **7:56:** Kol 3:1

tepoi ele talngaria nga peria mur pe te song ke te
latau pengpengia Stipen ke te laua i.
58 Ol pe teole hote i langa kileng neu ana mapuo
patangana, pe te talun ke te tamal sapelpele ana
um. Pe iri hana nenge tetua tettele Stipen nga
helenga mur, tepoi hote reria hengeron sasase
ngana mur, pela tetal sue nga kol kulpo e apena
huna ke nauele iri. Ana non ene laka Sol.
59 Iok, hana nemur te tamalmalia Stipen pe i
hetalaulau ke mai, “Non Soke Iesus, o mene heke
opek lange iong.”
60 ✡Ke het pe tualou sio pe alngana haka ke soke
toto ke mai, “Non Soke o tuacholia poinga poreke
ngana nei lange iri ero!” Stipen hele ke mau ke het
pe mete sapele.

8

1 Pe Sol esia poinga nenge hana nemur te tamal
hune Stipen ke mete, pe teke pengpeng toto nga
matana.

Sol Heporeke NeHalang Nena Hana Mur

Iok, nga etue nenge te hune Stipen ke mete,
te talun sapele ke heporeke tote NeHalang nena
hana mur lochloch nge Ierusalem. Ol pe hehei
pe hana lochloch ngana nenge leteria manmanna
nge Iesus, te ua parai ke tela nga kileng mur nge
Iutea pe nge Samaria. Pe Iesus na hekulkulonga
nemur mana tetu ol.
2 Pe atong hana hel nge te nanas tau totote
NeHalang lemene ngana, tela ke tealo hite Stipen
koluna, pe te tangia i ke halang.

✡ **7:60:** Luk 23:34

3 ✡Pe Sol poi poreke tote NeHalang nena hehei
pe hana mur. Ana non iteu nga pele elle pe elle ke
takrung hote hehei pe hana, pe la tal teua iri nga
tuele au ngana.

Pilipus Haliu Nge Samaria

4 Iok, iri nenge te ua parai neu, te haliu hote
NeHalang nena helenga mur nga kileng nemur
nenge te tuia.
5 Iok, Pilipus langa kileng e nge Samaria pe haliu
hote Iesus nge i Kristus.
6 Hulua halang toto te longo ke nek toto nga
Pilipus nena helenga mur. Te longe i nge helele pe
te esia merakulo mur nge Pilipus poi hotote iri.
7 Pilipus poia uneinei halang ke te alngaria haka
ke soke toto, pe te iuch hot nge hulua halang ke
tela. Pe iri nenge aperia ele mete pe aperia lul te
urana mule.
8 Ol pe iechinga palaungana toto lohot nga
kileng neu.

Simon Nenge Popoi Ure Paluna

9 Pe none nge ene Simon tu nga kileng neu. Ana
non popoi ure paluna pe herura ia hehei pe hana
pe heto heke tote i ke teke i non palaungana.
10 Pe hana papalauna pe hehei pe aina kinkino
ngana mur te longo ke nek toto langa ana non
nena helenga mur, pe leteria manmanna nge i. Ol
pe te hele, “NeHalang nena kerkerenga palaun-
gana toto koi tunge non nei.”
11 Hehei pe hana te kerkereng toto ke te nanasia
i, iange kokoes mana popoia nena ure paluna
nemur pe hulua ramaria song raraia ke halang.

✡ **8:3:** Ume 9:1, 13; 22:4; 26:9-11

12 Iok laol, Pilipus at pe haliu hote helenga urana
toto ngana nenge Iesus Kristus pe NeHalang nena
naualanga pe nekinga. Haliu hote pe hehei pe
hana lochloch leteria manmanna pe te henun
sapele iri.
13 Pe Simon neu pule, letena manmanna nga
helenga nemur pe mene henuninga pule. Ol pe
koko manmana nge Pilipus ol. Pe esia merakulo
halang, pe ure papalauna hel pule nge Pilipus
popoia pe letena tuanin rara ke halang.
14 Iok, Iesus nena hana mur nenge tetu nge
Ierusalem, te longo nge iri nenge Samaria te mene
NeHalang nena helenga lo. Pomalam te kulosia
Petrus iri nai Ioanes lange iri.
15 Iok, iri nai tela ke te lohot pe, te heta-
laulau lange NeHalang ke hekulo sue Opepeng-
peng lange Samaria mur.
16 Iange iri te mene Opepengpeng ero kura. Te
mene mene henuninga nem nga Non Soke Iesus
ene.
17 ✡Iok, Petrus iri nai Ioanes te hetalaulau ke het
pe tetal heke peria nge iri ke te mene Opepeng-
peng.
18 Ol pe Simon esia hana nemur nge te mene
Opepengpeng, nga etue nenge Petrus iri nai
Ioanes tetal heke peria nge iri. Pomalam, mene
umtutuna pe tunge lange Petrus iri nai Ioanes
19 pe hele, “Imo nai a tunge kerkerenga nem at
nge iau pule. Ke nenge teke etal heke perik nge
mele, mele nem mene Opepengpeng pule.”
20 Pe Petrus lohaka pe hele, “Iong lape ola ke
ohet luluch nga lem umtutuna nem nga oan re-

✡ **8:17:** Ume 19:6

menmen ngana. Mele pele olia tunginga nenge at
nge NeHalang nga umtutuna ero!
21 Pe iong, lem unne ero toto pule nge o hele
teu ia at nga ume nei. Iange iong, letem ma ke
pengpeng nga NeHalang matana ero toto.
22 O hulia letem nga lem poinga poreke ngana
nemur pe o hetalaulau lange Non Soke ke letena
porekeia iong nge letem tu mana nga poinga
poreke ngana nemur.
23 E hele ke mai lange iong iange onau lele tote
NeHalang nena tunginga nei. Ke nga letem toto,
o teke opoi ke mange imem. Pe poinga poreke
ngana lau hit tote iong laka nga onau lele ngam
nem."
24 Ol pe Simon tuacholia Petrus ke mai, "Imo nai
a hetalau ak lange Non Soke ke ure e nge pomanga
imo nai a heleia nem, lohot nge iau ero."
25 Iok, Petrus iri nai Ioanes te haliu hote Non
Soke nena helenga pe te hele lange hehei pe hana
nga ure nemur nenge Non Soke poia lange iri ke
ulolo. Ke het pe iri nai tela mule nge Ierusalem.
Pe nga tela mule ngaria, te haliu hote helenga
urana ngana nga kileng kinkino ngana halang nge
Samaria.

Pilipus Pe Non Itiopia E

26 Ol pe Non Soke na angkelo e hele lange Pilipus
ke teke, "O lohaka pe oi ke ramam sio langa kue
nenge song nge Ierusalem kela nge Kasa." Kue nei,
nga etue nei, tei ia ero ol.
27 Laol pe Pilipus lohaka pe i kela sapele. Pe nga
kue neu, saolia non soke e nge nauelele hei soke
Kantasi nena umtutuna mur. Pe hei soke nem

nauele kileng nenge Itiopia. Pe nena non soke neu, lange Ierusalem ke heto hekeke NeHalang.

28 La ol, ana non teke la mulmule lo. Pe are teu nga arenga e nenge oriong mur te takrungrunge pe sis olole alalaha nenge hetatalonga Isaias hasia.

29 Pe Opepengpeng hele lange Pilipus ke mai, "Oi ke ola rochroi toto nga arenga neu."

30 Ol pe Pilipus song kela rochroi toto pe longe non neu nge sisisia alalaha neu nenge hetatalonga Isaias. Pe Pilipus ontei sapele ke mai, "O eteia ure nenge o sisisia nem luna pule laka?"

31 Pe ana non hele, "Ke lape e eteia ke mere? Nenge teke mele hele urume at nge iau laka lape e eteia. Pe nei ero i." Ol pe non neu hele lange Pilipus ke haka lange i kela are luluch nge i.

32 ✡Helenga nemur nenge non soke neu sisisia nga alalaha neu tang ke mai koi,

"Ana non heleia helenga unne e ero toto.
Hanna hit mana pe maluch mana
ke pomanga sipsip nenge te takisia kela te hunune.
Pe pule maluch mana ke manga sipsip tuna
nenge te ut susue pulpunna.
33 Te hemeia i pe mele mes luluch ke halaua i ero.
Tutuna mur lape iri ero ol iange te hune ke mete lo."

34 Non soke neu sisia helenga nemur ke het pe onteia Pilipus ke mai, "O hele at nge iau mukam, hetatalonga nemai heleleia itei nemai? Heleleia i sipona kai, ma mele e pule?"

✡ **8:32:** Isa 53:7-8

35 Ol pe Pilipus hele hote helenga urana toto
ngana nenge Iesus lange non neu. Pe talun ke
hele nga helenga nemur nenge non neu i sipona
sis hote nga alalaha nenge hetatalonga Isaias.
36 ✡Iok, te song ole ke te lala pela te lohot nga
kileng unne nge ana ech. Pe non soke neu hele
lange Pilipus ke teke, “O naula, ech i loi. O henune
iau ol. Ute pele poi ele iau nge e mene henuninga
ero.”
[
37 Pe Pilipus hele, “Nenge teke letem manmanna
toto, lape e henune iong.”
Pe non neu tuacholia ke mai, “Iau, letek man-
manna toto nge Iesus Kristus nge i NeHalang
tuna.”]
38 Iok laol, non soke neu hele lange hana nemur
nenge te songongia oriong nemur ke tetak ele iri
ke temes. Pe iri nai Pilipus te i sio langa ech neu
kela Pilipus henune i.
39 Iri nai tei hot nga ech neu pe ueiuei mana
NeHalang opene mene tote Pilipus ke non neu
kolkol sapelpele. Ol pe ana non lohaka mule ke
nanas mule kue neu pe iech ole ke laol.
40 ✡Pe Pilipus la ke lohot nge Astot pe talun
sapele ke hele hote helenga urana ngana lange
hehei pe hana nga kileng lochloch ngana nga
lamau, ke ramana ole lange Kaesarea.

9

Sol Hulia Letena
(Ume 22:6-16; 26:12-18)

1 ✡Pe nga etue neu, Sol hele ke kerkereng toto ke

✡ **8:36:** Ume 10:47 ✡ **8:40:** Ume 21:8 ✡ **9:1:** Ume 8:3

teke lape hun lapue Non Soke nena hana mur. Ana non, lange tunginga mur aria soke
2 pe hele lange i ke hasia alalaha mur. Ke alalaha nemur rongo heke hana nenge te mukmuka nga Iuta mur reia hetoronga ana pele mur nge Tamaskus. Pe alalaha neu tehas ia ke te teke, Sol tango rere hehei pe hana nenge tetu teu nga tuluk nenge Esinga Tele pe teke hottaua iri, kale hite peria pe laia iri kela tal teua iri nga tuele au ngana nge Ierusalem.
3 Iok laol, Sol lohaka nge Ierusalem pe la sapele nge Tamaskus. Sol i kela rochroi nge Tamaskus pe ueiuei mana lemenge palaungana e tua nga tapa pe at tualeme hite i.
4 Ol pe Sol losio ke langa ich pe longe helenga e ke pomai, “Sol, Sol, pomere nenge opoi poreke iau ke pomam?”
5 Pe Sol hele, “Non Soke, iong itei nemam?” Pe non neu hele, “Iau Iesus. Iau laka nenge opoi porekreke iau nem.
6 Heueu nei, o lohaka pe oiteu langa kileng neu. Pe nga lamau, lape te hele lange iong nga utar nenge lape o poia.”
7 Pe hana nenge tela luluch nge Sol neu, te rura toto nga ure neu nge lohot pe reia helenga ero ke temes mana ol. Iri pule te longe none nge hele, pe te kolkolia ana non.
8 Iok laol, Sol lohaka ke mes pe teke nau pe ero, kolkol toto. Matana nai ape ke teau ala mana. Pomalam hana nemur tera hite i nga penna pe te apea i ke iriul tei teu lange Tamaskus.
9 Pe Sol matana hit ke etue mol pe ngau pe inia ute e ero toto.

10 Iok, nge Tamaskus, Non Soke nena none
tu. Ana non ene laka Ananias. Pe Ananias nau
openene ia Non Soke nge iua i ke teke, “Ananias!”
Pe i tuacholia ke teke, “Non Soke, utar?”
11 Pe Non Soke hele lange i ke mai, “O lohaka
pe ola nga kue nenge ene, ‘Kue Pengpeng’. Pe ola
nga Iutas na pele pe o ontei rere none nge na nge
Tarsus. Ana non ene laka Sol, pe i la hetalaulau.
12 I, matana hit pe nau opene pule ke esia none
nge ene Ananias nge iteu lange i ke tal heke penna
nge i, pe hele lange i ke teke nau mule.”
13 Ol pe Ananias tuacholia Non Soke nena he-
lenga ke mai, “Non Soke, iau e longe helenga
halang toto nge non nei. I, poi poreke tototo lem
hana mur nge Ierusalem.
14 Pe heueu nei, tunginga ana hana mur aria
papalauna mur, te longele Sol ke te teke, Sol at
ke mene hehei pe hana nga kileng nei nenge te
hetalaulau pe te heto hekeke iong.”
15 ✡Pe Non Soke hele lange Ananias ke mai, “Ola!
Non nem e henonou hote i ke lek non i lo. I lape
lake haliu hote ek lange hana lomonmona ngana
mur pe nge aria soksoke ngana mur pe nge Israel
mur lochloch.
16 ✡Ke nga iau ek mana, i lape takisia melme-
lenga pe ure meena ngana halang lape lohot nge
i.”
17 Iok laol, Ananias i la pe la ke i teu sapele
nga pele neu. Pe tal heke penna nge Sol pe hele
lange i ke mai, “Tik Sol, Non Soke Iesus nenge lohot
nge iong nga kue nenge oi atat ia nem, ngana koi

✡ **9:15:** Ume 26:2, 6; 27:24; Rom 1:5 ✡ **9:16:** 2Ko 11:23-28

nenge kulosia iau ke eat nge iong nei. Ke pomalam
lape onau mule pe Opepengpeng muta nge iong."
18 Ananias hele ke mau ke het pe ueiuei mana
ute e nge pomanga ruo kilkilana nge maele Sol
matana, losio pe Sol es ke nek mule sapele. Ke het
pe Sol lohaka pe mes haka pe mene henuninga.
19 Iok, Sol ngau ke het pe amneia i nge kerkereng
mule.

Sol Haliu Hote Helenga Urana Ngana Nge Tamaskus

Iok, Sol tu luluch nge Non Soke nena hana mur
nge Tamaskus ke ana etue hel pule.
20 Tu pe langa hetoronga ana pele mur nenge
Iuta mur pe haliu hote Iesus, ke teke, "Iesus i
NeHalang tuna."
21 ✡Hulua lochloch te longe i nge hele ke mau, pe
te rura toto pe te hele ke te teke, "Aina! Non nenge
hunune Iesus nena hana mur nge Ierusalem iam
lom. At ngana nem, at ke lololoch Iesus nena hana
mur pullo la. Ke lalaia iri nge tunginga ana hana
mur aria papalauna mur nge Ierusalem."
22 ✡Pe ero. Sol hetoro ngana song ke kerkereng
toto pe palaungana toto ol. Pe halot tote helenga
lange Iuta mur nenge tetu nge Tamaskus ke mai,
"Iesus i Mesias nenge NeHalang kulosia ke at
mene mule nena hana mur lochloch." Pe Iuta
nemur te longe Sol na helenga pe na helenga ma
hoa iri. Pomalam te hetakine i nga helenga unne
ero toto.
23 Iok, etue halang lalo pe Iuta mur te eukirau pe
tetal helenga ke te teke te hune Sol.

✡ **9:21:** Ume 8:3 ✡ **9:22:** Ume 18:28

24 Pe ero. Sol longo rusia utar nenge te teke te
popoia ke het lo. Iok, Iuta mur temes ke tenau
ala Sol ke nek toto nga kileng neu ana kue matana
mur, ke te teke te hunune i. Kokoes mana temes
ke tenau alala, nga sinanga pe nga miliko pule.
25 ✡Pe ero. Sol nena hana mur hel te mene i
nga miliko ke te haka langa kileng neu ana mapuo
ona, ke te teke te halaua i ke uahot nga kileng neu.
Pomalam te hele lange i ke are teu nga chasang
palaungana e. Ol pe te heon ole sue i nga mapuo
neu hilina ele nenge hile hot, ke sio langa ich pe ua
sapele.

Sol Lamule Nge Ierusalem

26 ✡Iok laol, Sol lange Ierusalem ke teke koko
teu luluch nge Iesus nena hana mur. Pe Iesus
nena hana mur te mataua i. Iange iri, leteria
manmanna ero nga nenge te teke, Sol hulia letena
pe lohot ke i Iesus nena non lo.
27 ✡Ol pe Parnapas at pe nene Sol lange Iesus
nena hekulkulonga mur. Pe nana urume Sol nge
esia Non Soke nga kue pe Non Soke hele lange i.
Pe pule Parnapas nana urume Sol nge haliu ke
kerkereng toto nga Iesus ene nge Tamaskus.
28 Iok laol, Sol tu luluch sapelpele nge Iesus nena
hekulkulonga nemur. Pe iteu pe ihot ia ana seilil
nga pele lochloch ngana nge Ierusalem ke haliu
hotote Non Soke ene ke soke toto.
29 Ol pe Iuta mur nenge te helele helenga Krik te
teke te hune i, iange hele lala nge iri pe iriul ke te
hemes haka helelia helenga.

✡ **9:25:** 2Ko 11:32-33 ✡ **9:26:** Kal 1:17-19 ✡ **9:27:** 1Ko 9:1

30 Iok, iri nenge leteria manmanna nge Iesus te
longe ke mau pe te tau hote Sol lange Kaesarea pe
te kulosia i ke la sapele nge Tarsus.
31 Ke hulua lochloch ngana nenge te ekiraurau
nga Iesus ene nge Iutea pe nge Kalelea pe nge
Samaria tetu ke nek mana ol. Iange mele hel nge
teat ke tepoi poreke iri ero ol. Pe Opepengpeng
hekerkereng ia iri pe halaulaua iri. Pe hulua
halang te koko teu nge iri ke iri halang toto ol. Pe
te nanasia poinga nenge tetal sio mene iri nga Non
Soke matana.

Petrus Lange Lita Pe Iopa

32 Petrus i ke langa kileng lochloch ngana, pe
pule lake nau tote NeHalang nena hana mur nga
kileng nenge Lita.
33 Pe nge Lita, none nge ene Aeneas tu. Ana non
ma manmana nga hete ke hesinga iri rahtele mol,
iange singina mete lochloch.
34 Ol pe Petrus hele lange i ke mai, “Aeneas, Iesus
Kristus hemaul mule iong ke o urana mule lo. O
lohaka pe olou heke lem manga ol.” Petrus hele ke
mau ke het, pe ueiuei mana Aeneas lohaka sapele.
35 Pe hulua lochloch ngana nga kileng nenge
Lita pe Saron, te esia non neu nge urana mule, pe
leteria manmanna nge Non Soke.
36 Pe nge Iopa, heie nge letena manmanna toto
nge Iesus tu. Ana hei ene laka Tapita. Pe nga he-
lenga Krik te hetue i ke ene Tokas. Hei neu kokoes
mana halaulaua hehei pe hana nenge reria ure
ero.
37 Pe nga etue neu pengpeng haleles mene ana
hei pe mete. Iok, telome koluna pe te talue nga
nena pele letena e nga lut.

38 Iok, kileng nenge Iopa, tuke rochroi mana
langa kileng nenge Lita. Pe iri nenge leteria man-
manna nge Iesus, te longe nge te teke Petrus kou
tunge Lita. Pomalam, te kulosia hana nai ke tela
pe te tunge helenga nei lange i. Te teke, “Kole, oat
luluch nge imem ke itaul tala ke ueiuei mana.”

39 Iok laol, Petrus lohaka pe la luluch sapele
nge iri. Petrus lake la puris pe te mene i ke tei
haka langa pele letena nenga lut. Pe hei pakar
mur lochloch ngana teat ke temes ite i pe te tang-
tang ol. Te tangtang pe te henonoua Petrus lala
nga hengeron mur pe malenga mur, nenge Tokas
umemeia iri nga maulul ngana.

40 Ol pe Petrus kulos hot sapele iri lochloch
ngana nga pele letena unne neu, pe tualou sio nga
palana pe hetalaulau ol. Ke het pe, nau langa hei
neu koluna pe hele ke mai, “Tapita, o lohaka!” Ol
pe hei neu matana charchara, pe esia Petrus pe
are haka sapele.

41 Iok laol, Petrus rahit heke hei neu nga penna,
pe halaua i ke mes haka. Ke het pe Petrus iu
lange iri nenge leteria manmanna nge Iesus, pe
hei pakar mur ke teat. Teat ol pe eteia hei neu nge
maul haka mule lange iri, pe tung mule lange iri.

42 Iok laol, ure nenge Petrus poia neu, ana he-
lenga song ke hulua lochloch ngana nge Iopa te
longe. Pomalam, hulua halang leteria manmanna
nge Non Soke.

43 Iok, Petrus tu nge Iopa ke etue halang toto. Pe
i tu luluch nge none nge ene Simon. Pe Simon ana
ume nenge lome pulumakau pe sipsip mur uliria.

10

1 Nge Kaesarea, none nge ene Kornelius nge
tutu. I non nenge i mukmuka nga palinga hel ana
hana mur nge Itali.
2 Ana non pe na pele ngana mur te matau tote
NeHalang. Pe kokoes hetalaulau pe halau tototte
Iuta mur nenge reria ure ero.
3 Nga etuene e nga ulei, chaia matana pallele
lo pe Kornelius nau opene ia NeHalang nena
angkelo nge at nge i pe hele, “Kornelius!”
4 Kornelius nachnei ia i pe matau toto pe ontei,
“Non Soke, pomere mai?”
Iok, angkelo hele lange Kornelius ke pomai, “Ne-
Halang longe lem hetalaulaunga lo pe iech toto
nga lem poinga nenge o halaua iri nenge reria ure
ero. Pe i letena metene kura.
5 Heueu, o kulosia hana hel ke tela nge Iopa pe
te tango rere none nge ene Simon. Ene nei ngana
laka, Petrus. Pe te hele lange i ke at.
6 Ana non tutu nga pele nenga none nge ene
Simon pule. Pe i rahite ume nenge lomlome pu-
lamakau ulina. Na pele mes nga ruach ilina.”
7 NeHalang nena angkelo hele ke het, pe Ko-
rnelius iua nena ume ana hana nai luluch nge
palinga hel ana none. Palinga hel ana non nem,
i non nenge nanas tau tote NeHalang nena poinga
mur.
8 Iua hana mol nem pe hele urume ure lochloch
nenge lohot. Ke het pe kulosia iri ke tela nge Iopa.
9 Pomange rou, chaia matana heurunga pe hana
mol nem te heroi hot lange Iopa. Pe nga etue
neu pengpeng, Petrus haka nga pele ona ke heta-
laulau.

10 Petrus mete ana pe teke ngau. Te tatatal
ngaunga kura, pe Petrus nau opene ia ute nge hot
nge i.
11 Pe esia tapa sana nge alchach pe malenga
palaungana sio at. Pe ute e rahite ana oro henel
ke pongponga ke sio at nga ich.
12 Pe huros lochloch ngana tema teu nga
malenga nem. Huros nemur nenge aperia
henechnel pe nemur nenge pomanga hole pe
hilimo pe ngie mur tema teu pule.
13 Pe helenga e lohot nge Petrus pe hele, “Petrus,
o lohaka pe o hune huros nemur ke o ngaua iri.”
14 ✡Petrus tuacholia helenga ke pomai, “Non
Soke, heo ngana toto nge e ngaua huros nenge
muna pe lemlem ero.”
15 ✡Helenga hot henei ngana mule ke pomai,
“Ure nenge Non Soke ume ia ke lemlem pe urana,
o hetue ke muna pe poreke ero.”
16 Ure nei hot hemol pe ueiuei mana pe malenga
neu haka la mule nga lut nga tapa.
17 Petrus letena tuanin rara ia nau opene ngana
nem luna kura, pe hana nenge Kornelius kulos ia
iri te puris pe temes nga pele matana lo. Iange iri
te onteitei ia hana hel nga Simon nena pele.
18 Pe Kornelius na hana nemur teiu lange iri
pe te onteia iri, “Simon nenge ene e pule Petrus,
ngana kau tutu mau?”
19 Petrus letena tuanin rara ia opene ngana kura
pe Opepengpeng hele lange i, “Hana mol kou, te
tango rerere iong.

✡ **10:14:** Lev 11:1-47; Ezk 4:14 ✡ **10:15:** Mak 7:15, 19

20 Ke o lohaka pe osio la ke ola luluch nge iri. O
matau ero iange iau sipok e kulos ia iri."
21 Petrus sio la pe hele, "Non nenge a tango rere,
ngana koi. A at ke a potar?"
22 Pe hana nemur te tuacholia, "Kornelius, non
nenge mukmuka na palinga hel ana hana mur,
kulos ia imem ke moat. I non urana ngana ia pe
matautau nena nge NeHalang. Iri lochloch nenge
Iutea te hele ia i ke teke non urana ngana ia. Pe
NeHalang nena angkelo e hele lange i ke teke iong
oat nga nena pele ke longo langa lem helenga."
23 Ol pe Petrus mene teua iri ke tema nge i.
Iok, pomange rou Petrus pe hana hel pule nge
Iopa te koko luluch sapele nge iri.
24 Pe nga etue naingana te lohot nge Kaesarea.
Pe Kornelius eukiraua pekngana mur pe alona
mur nga nena pele ke te kulele hana nemur nenge
Kornelius kulosia iri ke tela taua Petrus.
25 Iok, Petrus teu ke lala nga pele letena pe
Kornelius song kela tamal sue i nga Petrus apena
huna pe tualou sio lange i.
26 ✡Pe Petrus hele, "Omes haka, iau non mana ke
mange iong i."
27 Petrus hele lala nge Kornelius pe i ke teu lala
nga pele. La pe saol haka nge hulua lochloch
ngana nemur nga pele letena.
28 Pe hele lange iri ke pomai, "Imo sipomo a eteia
lo ke Iuta mur reria hotongo hele ke teke iri nenge
Iuta tetu ke te kangkanga nge hana lomonmona
ngana mur. Pe nei ol, NeHalang henonou hot tote
at nge iau ol ke teke, E hetue mele ke muna pe
lemlem ero toto.

✡ **10:26:** Ume 14:13-15; Hem 19:10

29 Ke ngana laka nenge o hekulo ak pe e lohaka
ke ueiuei mana ke eat. Iok, e onteia iong ol,
pomere nenge o hekulo ak ke eat mai?”
30 Pe Kornelius hele, “Etue iri mol kou lalo pe
kileng nakuna pomai. Pe iau e hetalaulau nga
lek pele letena nga ulei. Ol pe none nge nena
hengeron hussu pe sina ala toto mes hot mana nga
matak,
31 pe hele, ‘Kornelius! O hetalaulau pe NeHa-
lang longe ke ulolo. Pe pule, esia lem poinga nenge
o popoia lala nge iri nenge reria ure halang ero.
32 Ke pomalam o kulosia mele lange Iopa ke
lataua none nge ene Simon Petrus. Ana non la tu
luluch nge none pule nge ene Simon, nenge ana
ume nenge nauelele huros mur singiria. Reria
pele laka tu rochroi langa ruach ilina.’
33 Pomalam e hekulo am sapele. Pe iong o poia
nga poinga urana ngana ke oiat. Ke heueu nei,
ita lochloch tames nga NeHalang matana koi, pe
mo kulala mana nge mo longo nga utar nenge
NeHalang hele ke teke oat ke o hele hote.”

Petrus Nena Helenga

34 ✡Ol pe Petrus lohaka pe hele, “Oe, nei ol e
eteia ke NeHalang poia hulua lochloch nga kileng
lochloch ngana ke elle mana.
35 NeHalang poi ke urana lange iri lochloch
ngana nenge te mataua NeHalang pe te nanas tau
tote i, NeHalang lape iech mana nge mene mule
iri.
36 Imo a eteia helenga nem nenge NeHalang
hesongia lange Israel mur lo. Ana helenga urana

✡ **10:34:** Deu 10:17; Rom 2:11

toto ngana nenge Iesus Kristus i Non Soke, pe i
palaungana toto pe nauele ure lochloch.
37 ✡Imo a eteia ure palaungana nem nenge lo-
hot nge Israel. Talun laka nge Kalelea, nanasia
henuninga nenge Ioanes haliu hote.
38 ✡Pe imo a eteia Iesus nenge Nasaret. NeHa-
lang hemuta ia i nga Opepengpeng pe hekerk-
ereng tote i. Pe ana non i rara nga kileng mur pe
popoia poinga urana ngana mur. Pe hemasmas ia
iri nenge Non Poreke ngana rahite ke kerkereng.
NeHalang tu toto nge Iesus ke ngana laka popoia
ure nemur.
39 “Imem mo esia nga matamem, ure nemur
nenge Iesus popoia nge Israel pe nge Ierusalem.
Te hune i nga ana manga toto ke mete.
40 Pe nga etue mol ngana nga ana metenga nga
hoena, NeHalang hemaul heke mule i ke hana hel
te esia i.
41 ✡Hana lochloch te esia i ero. Imem toro nenge
NeHalang hesilei hote nike. Ke imem mo esia i
nga ana metenga nga hoena pe mo ngau pe mo in
luluch nge i.
42 ✡Pe hele at nge imem ke mo haliu hote na
helenga urana toto ngana lange hehei pe hana. Pe
tunge ume palaungana nenge mo hele ke Iesus i
sipona NeHalang nena non toto nenge lape nau
teu nga hehei pe hana lochloch reria poinga mur.
Iri nenge te maulul pe iri nenge te mete lo.
43 ✡Hetatalonga mur lochloch te hele urume i ke
te teke, Nga Iesus ene, iri lochloch nenge leteria

✡ **10:37:** Mat 4:12-17 ✡ **10:38:** Mat 3:16; Luk 4:17-21 ✡ **10:41:** Luk 24:42-43; Ume 1:8 ✡ **10:42:** Ume 17:31; 1Pi 4:5 ✡ **10:43:** Isa 53:5-6; Jer 31:34; Ume 2:38

manmanna nge i lape NeHalang saua reria poinga
poreke ngana mur ke te lasus toto.”
44 ✡Petrus helele kura pe Opepengpeng sio at pe
hemuta ia iri lochloch nenge te longlonge helenga
nem.
45 Iuta mur hel nenge leteria manmanna nge
Non Soke, nenge te koko luluch nge Petrus te rura.
Iange te esia hana lomonmona ngana mur nge
NeHalang hekule Opepengpeng ke rongo heke iri
ke pomanga hemuta heke nge imem pule.
46 ✡Pe te longe iri nge te helele ia helenga nge
altoto pe te heto heke Non Soke ene.
47 Ol pe Petrus hele, “Itei nenge heo ele ech
nenge te henune hana nemur? Iange iri te mene
Opepengpeng ke pomange ita.”
48 ✡Pomalam hele ke kerkereng ke te henune iri
nga Iesus Kristus ene. Ol pe te hele lange Petrus ke
tu luluch nge iri nga etue hel pule.

11

Petrus Lange Ierusalem Pe Hele Urume Utar Nemur Nenge NeHalang Poia Lange I

1 Iok laol, Iesus nena hekulkulonga mur pe
iri lochloch ngana nenge leteria manmanna nge
Iesus, te longe helenga e nge te heleia ke te teke,
hehei pe hana lomonmona ngana mur, iri pule te
mene NeHalang nena helenga ke ulolo.
2 Ke nga etue nenge Petrus la mule nge
Ierusalem, iri (Iuta mur) nenge leteria manmanna
nge Iesus pe te nanasia poinga nenge teririr us, te
hele inin taua i ke pomai,

✡ **10:44:** Ume 11:15; 15:8 ✡ **10:46:** Ume 2:4; 19:6 ✡ **10:48:** Ume 19:5

3 ✡ “O poia poinga utar panenge oteu langa
hana lomonmona ngana mur reria pele pe ongau
luluch nge iri pamam? Hana nem terir us erochro
iam!”
4 Iok laol, Petrus lohaka pe nana hote ure
lochloch ngana lange iri ke nek toto. Pe hele,
5 ✡ “Iau etu nge Iopa pe e hetalaulau. Ol pe
enau opek ke e esia ute e nge pomanga malenga
palaungana, nge sio at nga lut nga tapa. Pe ana
ure, te rahit ele nga ana horo mur nge iri henel pe
te hesue ke at toto nga matak.
6 Iok, e teke enau teu pe e esia huros mur nenge
aperia henel pe nenge nakuria manga hole, pe
ngie mur.
7 Ol pe e longe helenga e nge hele at nge iau
ke teke, ‘Petrus, o lohaka ke ohun am huros ke o
ngau!’
8 “Pe iau e tuacholia, ‘Non Soke, heo ngana toto
iam, nge e ngaua huros nenge muna pe lemlem
ero.’
9 “Ol pe helenga neu sio at henei ngana nga lut
nga tapa pe hele mule at nge iau ke mai, ‘Ure
lochloch ngana nenge NeHalang poia iri ke te
lemlem, a hetue iri ke te lemlem ero, ero.’
10 E longe helenga neu nge hele at nge iau ke
hemol. Ke het pe tetak heke mule ure lochloch
ngana nemur la mule nga tapa.
11 “Pe nga etue neu pengpeng hana mol nge te
kulosia iri at nge Kaesarea, teat ke te lohot nga
pele nenge e tutuia.
12 Pe Opepengpeng hele at nge iau ke teke, ‘O
matau ero. O koko mana nge iri. Pe titik mur hana

✡ **11:3:** Ume 10:28; Kal 2:12 ✡ **11:5:** Ume 10:9-48

rahtele elle nei, tela luluch nge iau kela mo iteu
nga non neu na pele.'
13 "Pe ana non, nana at nge imem nge teke esia
angkelo e nge mes nga na pele. Pe angkelo neu,
hele lange i ke pomai, 'O kulosia hana hel ke tela
taua Simon ke at. Ana non ene e pule laka Petrus.
I kou tutu nge Iopa.
14 ✡I lape atia helenga e nge iong. Pe nga helenga
nem, iong pe hulua lochloch ngana nenge tetu nga
lem pele nem, lape a mene maulinga nge koko.'
15 ✡"Iok laol, e talun ke e helele pe Opepengpeng
sioat nge iri ke pomanga nenge sio at nge ita nga
Pentikos ana etue nem.
16 ✡Ol pe letek metene Non Soke nena helenga
nenge teke, 'Ioanes henune hehei pe hana nga ech
pe imo lape a mene henuninga nga Opepengpeng.'
17 Ita, letera manmanna nge Non Soke Iesus
pomalam NeHalang tunge tunginga nem at nge
ita. Pe heueu nei, NeHalang tunge tunginga nem
lange iri pule. Pe iau utar toto nenge lape epoi ele
ume nenge NeHalang i sipona poia lange iri?"
18 ✡Hana nemur te longe Petrus nena helenga
mur pe leteria maluch sio mule pe leteria inin
ero ol. Pe te heto heke NeHalang pe te hele, "Eh!
NeHalang teke hana lomonmona ngana mur pule,
te hulia leteria pe te mene maulinga nge koko."

Hehei Pe Hana Nge Antiok Leteria Manmanna Nge Iesus

19 ✡Iok, iri nenge leteria manmanna nge Iesus
pe ua parai nga etue nenge Stipen mete, hel tela

✡ **11:14:** Ume 16:31 ✡ **11:15:** Ume 2:4 ✡ **11:16:** Ume 1:5
✡ **11:18:** Ume 13:48; 14:27 ✡ **11:19:** Ume 8:1-4

toto nge Poenesia pe nga mimio nge Saiprus pe
nga kileng nge Antiok. Pe nga kileng nemur, te
haliu hote NeHalang nena helenga lala nge Iuta
mur mana.
20 Pe hana hel nge iri, reria nga mimio nge
Saiprus pe nga kileng nenge Sirini. Iri nemur tela
nge Antiok pe te haliu hote helenga urana toto
ngana nge Non Soke Iesus lange Krik mur pule.
21 Pe Non Soke nena kerkerenga palaungana tu
luluch nge iri, pomalam hehei pe hana halang
leteria manmanna pe te nanasia Non Soke.
22 ✡Helenga nei, song kela NeHalang nena hana
mur nenge Ierusalem te longe, pomalam te ku-
losia Parnapas ke lange Antiok.
23 Iok, Parnapas lake puris, pe es tote nga
matana nga NeHalang halaungana ia hehei pe
hana mur nga lamau. Ol pe iech toto pe hekerk-
ereng ia hehei pe hana ke muteria tau tote Non
Soke pe te nanasia i ke kokoes.
24 Parnapas i non urana ngana toto. I, letena
manmanna ngana tu ke kerkereng toto, pe
Opepengpeng tuke muta toto nge i. Ke nga etue
neu, hulua halang toto mule, te koko teu luluch
nge iri nenge leteria manmanna nge Non Soke.
25 ✡Ke het pe Parnapas lange Tarsus ke tango
rere Sol.
26 Tango rere Sol kela hottaua i pe mene i ke iri
nai tela mule nge Antiok. Ke Parnapas iri nai Sol
tetu luluch nge NeHalang na hana mur nge Antiok
pe te hetottore iri halang toto ke hesinga elle. Ke
nge Antiok, iri nenge leteria manmanna nge Iesus,

✡ **11:22:** Ume 4:36 ✡ **11:25:** Ume 9:30

te hetue iri hana nenge te lohot nga mata nenge
Kristus pe eria nem talun pengpeng nge Antioch.
27 Pe nga etue neu pengpeng, hetatalonga mur
hel te lohaka nge Ierusalem, ke tela nge Antiok.
28 ✡Elle nge iri ene laka Akapus. Ana non mes
haka nga Opepengpeng na kerkerenga pe haliu
hote uringa palaungana e nge lape lohot nga
kileng lochloch ngana nga ich. (Uringa nei lo-
hot ke manmanna nga etue nenge Klatius nauele
kileng nem.)
29 Ol pe Non Soke nena hana mur te longe he-
lenga neu pe te hele ke te teke lape te halaua
pekngaria mur, nenge Iutea nga aria ngaunga
uruna.
30 ✡Iok, te takiraua umtutuna ke het pe te tunge
lange Parnapas iri nai Sol ke te laia lange pekn-
garia nemur nge Ierusalem, aria almasinga ana
hana.

12

Petrus Lohot Nga Tuele Au Ngana

1 Iok, nga etue nem, naungaala ana non soke ne
Herot talun ke heporeke mata nenge NeHalang.
2 Pomalam, mene Ieims nenge tina Ioanes ke
hune i nga kakop. Pe Iuta mur te esia poinga nei
pe te iech mana.
3 Ke nga ngaunga matana nenge Ingatoto ana at,
Herot hele ke te laua Petrus.
4 Te laua i ke het pe tetal teu sapele i langa tuele
au ngana. Pe Herot hele ke palinga hel ana hana
mur ana tuluk iri henel tenau ele i. Pe nga tuluk
elle pe elle ana hana iri henechnel ke tenau ele

✡ **11:28:** Ume 21:10 ✡ **11:30:** Ume 12:25

Petrus. Iange Herot teke Ingatoto ana etue het pe mene hote Petrus ke ontei hote i nga hulua mataria.
5 Pomalam, Petrus tumana nga tuele au ngana. Pe hehei pe hana nemur nenge leteria manmanna toto nge Iesus, te hetalaulau ke kerkereng toto lange NeHalang, ke halaua Petrus.
6 Pomange rou, Herot lape mene hote Petrus kela ontei hote i nga hulua mataria. Pe nga miliko, Petrus mamani mana nga palinga hel ana hana nai tunangaria pe tekale hite Petrus penna pe apena nge iri nai nem. Pe palinga hel ana hana hel pule temes ke tenau ele i nga piunga matana.
7 Ol pe NeHalang na angkelo lohot, pe lemenge tualeme nga tuele au ngana letena. Pe angkelo neu, lake rahite Petrus nga ekena pe hengo heke i pe hele, “O lohaka ke ueiuei mana.” Ol pe rur kerkereng ngana nenge tekale hite nga Petrus apena pe penna neu, un hot mana.
8 Ke het pe angkelo neu hele lange i, “O mele am tal pe o heron heke lem ae ulina.” Pe Petrus poia ure nemur Pe angkelo neu hele mule lange Petrus, “Iok, o heron heke lem hengeron nenge hot ana pe o nanasia iau.”
9 Pe Petrus nanas hot sapele angkelo neu, nga tuele au ngana. Pe angkelo neu poia ure neu ke lohot ke manmanna. Pe Petrus eteia ero toto. Teke ma nau opene mana ia ure nemur.
10 ✡Iok, tei hot ke tela pe te saolia palinga ana hana mur hel pe tela mana. Te i ke la pe te saolia hel pule pe iri pule tepoi ele iri ero. Te la mana. Iok, tei la taua piunga matana nenge

✡ **12:10:** Ume 5:19

palaungana toto. Pe piunga matana neu, te chau hite ke kerkereng toto. Pe pule, piunga matana neu, nau hot la pengpeng nga kue tana. Tela pe piunga neu, i sipona olha. Pomalam, tei hot sapele ke tela. Tei ke sase pol nga kue tana, pe angkelo neu erue sio sapele.

11 Ol pe Petrus, ramana mallaha pe letena matana ke nek toto ol, nga ure nemur nenge te lohot nge i. Ol pe hele, "Nei ol, e etei tote ke ure nemur te lohot ke manmanna toto. Nenge Non Soke hekule nena angkelo ke mene hote iau nga Herot na kerkerenga. Pe pule, ure nenge hana Iuta mur te teke te esia nge lohot nge iau, lape lohot ero ol."

12 Iok, Petrus ramana mallaha pe letena matana ke nek toto ol, pe i sapele ke langa pele nenge he Maria, nenge Ioanes Makus tana. Pe nga pele neu, hulua halang te eukirau ke te hetalaulau.

13 Iok, hei malolong e nge hekuleileinga ana tu lamau pule. Pe ene laka Rota. Ana hei, longe Petrus nge ischongchong nga piunga, pe teke lake loe piunga.

14 Pe ero. Iange longo il mene Petrus hele ngana pe letena iech toto. Ol pe song ke la mule pe hele ke teke, "Petrus laka ischongchong nga piunga matana nem!"

15 Pe iri nemur nga pele neu letena, te hele lange i, "Iong, lape am hauaua iam!" Pe ana hei helele kura ke teke ure nei lohot ke manmanna. Ol pe iri te lohaka pe te hele ke te teke, "Lape Petrus na angkelo iam."

16 Pe ero, Petrus kou ischongchong nga piunga kura. Ol pe tela ke teloe piunga pe te esia i nge mes.

Te esia Petrus pe ramaria au ala toto.
17 Pe Petrus penna poi lange iri ke te reng, pe
nana urume i nge Non Soke mene hote i nga tuele
au ngana. Ke het pe hele, “A heleia ure nei lange
Ieims, pe titira mur lochloch ngana nenge leteria
manmanna nge NeHalang.” Petrus hele ke mau ke
het pe loloun ke langa kileng unne pule.
18 ✡Pe nga uach ol, palinga hel ana hana nemur
te poia chauchainga pe tangoraranga palauan-
gana nga utar nenge lohot nge Petrus nga miliko.
19 Pe Herot tung hot sapele nena helenga kerk-
ereng ngana, nenge te nanasia ke te tango rere
Petrus. Tenau rere i pe tehot taua i ero toto.
Pomalam, mene palinga hel ana hana nemur, pe
ontei hote iri ke nek. Ontei hote iri ke het pe hele
ke teke iri lochloch te mete. Ke het pe Herot lohaka
nge Iutea pe la ke tu pol mana nga kileng nenge
Kaesarea.

Herot Mete

20 Nga Herot tu pol ngana nenge Kaesarea,
letena inin tau totote hana nenge Tir pe Siton. Ol
pe hana nemur nga kileng nai neu, te eukirau ke
elle ke la te esia i pe tepoi ke nek lange i. Pe nga tele
ngana, tela tala nge Plastus pe te hele lange i ke
halaua iri. Iange Plastus i non nenge nauele Herot
na pele. Ke het pe te hele lange Herot ke poi ke
urana mule lange iri, iange iri nemur nga kileng
nai neu, te menmene aria ngaunga nga Herot na
kileng.
21 Iok laol, etue nem at nenge hana nemur te
teke tela ke te esia Herot. Pe Herot heron heke
hengeron mur nenge naungaala ana pe la ke are

✡ **12:18:** Ume 5:22-24

haka nga nena arenga palaungana pe tung hote
nena helenga mur.
22 Ol pe hulua nemur te alngaria haka ke te teke,
“Non pa nei tal haka tote i sipona ke i pomanga
NeHalang toto i! Nakuna nenge NeHalang i sipona
koi helele nei, iange non pulut ngana pele hele
ngana pomai ero.”
23 ✡Pe Herot hele ngana nemur, heto heke NeHa-
lang ia ero toto. Pomalam, Non Soke nena angkelo
poia i ke singina haleles pe matmata tole i pe mete
sapele.
24 ✡Pe NeHalang nena helenga mur, puo ke lala
ke hehei pe hana halang te longlonge.
25 ✡Ke Parnapas iri nai Sol te poia aria ume nge
Ierusalem ke het pe tela mule nge Antiok. Pe te
mene Ioanes Makus ke la luluch nge iri.

13

Tekulos Hote Parnapas Iri Nai Sol

1 Nge Antiok, iri nenge leteria manmanna pe te
heto hekeke Iesus te tutu. Pe hana hel nge iri, iri
hetatalonga. Pe hel iri hetoronga. Hana nemur
eria koi; Parnapas pe Simon (nenge singina muna)
pe Lusius (nenge nena nge Sirini) pe Manaen
(nenge ana lala Herot Antipas) pe Sol.
2 ✡Iri nemur te hetalaulau pe te heto hekeke Non
Soke pe teheo nga ngaunga pule. Pe Opepengpeng
hele lange iri ke pomai, “A henonou hote Parna-
pas iri nai Sol. Iri lape te poia ume palaungana
nenge e iua iri nai ke te poia.”

✡ **12:23:** Dan 5:20 ✡ **12:24:** Isa 55:11 ✡ **12:25:** Ume 11:29-30; 15:37 ✡ **13:2:** Ume 9:15

3 ✡Iok, teheo nga ngaunga pe te hetalaulau ke
het pe tetal heke peria nge Parnapas iri nai Sol pe
te kulosia iri ke tela sapele.

Parnapas Iri Nai Sol Tela Nge Saiprus

4 Iok laol, Opepengpeng poia iri nai ke tei sio
lange Selusia pe te mene imot pe tela sapele nga
mimio nenge Saiprus.
5 ✡Tela te lohot nge Salamis pe te hele hote NeHa-
lang nena helenga nga Iuta mur reria hetoronga
ana pele letena. Pe Ioanes Makus, kokoko nge iri
ke halaulaua iri.
6 Iok, tela sapelpele nga mimio nem ilina ele
nge Papos. Pe nga lamau, te saolia non Iuta e nge
popoi ure paluna. Ene laka Par-Iesus pe i teke i
hetatalonga pe ero. I chanangnanga mana.
7 Pe ana non tu ke rochroi nge non soke e nenge
nauele mimio nem, ene laka Serkius Paulus. Pe
Serkius Paulus nem, letena matana nga ure lo-
choch. Pe i hekulo Parnapas iri nai Sol aria, iange
teke longo nga NeHalang nena helenga.
8 Pe Elimas non nenge popoi ure paluna nem,
ramana urana nge iri ero toto. (Nga helenga Krik,
te hetue non nenge popoi ure paluna nem ke ene
Elimas) Ana non teke poi ele non soke neu nge
letena manmanna nge Iesus.
9 Ol pe Opepengpeng hemuta heke sapele Sol,
nenge ene epule Paulus. Pe Sol naula pengpeng
nge Elimas pe hele,
10 “Iong nem, Non poreke ngana tuna laka iong!
Iange lemem ero toto ia ure lochloch ngana nenge
te urana! Pe iong, o pallaka ngam kou kura. Ure

✡ **13:3:** Ume 6:6 ✡ **13:5:** Ume 12:12; 15:39

lochloch ngana nenge te poia nga Non Soke ene,
ure nemur manmanna. Pe iong, o hele ke o teke
ure nemur te pallaklaka ia iri.
11 ✡Ke heueu nei lape o amnei am nga Non Soke
penna mukam. Lape matam hit ke o kolkol ia
chaia matana mukam." Ol pe non neu matana
auala pe pal rara sapele, ke teke tango rara mele
ke apea i.
12 Iok laol, non soke Serkius Paulus esia ure
nei nge lohot ke mau pe letena manmanna toto
sapele. Iange rura toto nga Non Soke nena het-
oronga mur.

Tela Nge Antiok Nga Kileng Nenge Pisitia

13 ✡Paulus iri ul pekngana mur te mene imot
nge Papos pe tela nge Perka, nga kileng nenge
Pampilia. Pe nga lamau Ioanes Makus hile sue iri
pe la mule nge Ierusalem.
14 Iok, iri nemur te lohaka nge Perka pe tela nge
Antiok nga kileng nenge Pisitia. Pe nga Sapat ana
etue, tei teu kela teare sio nga hetoronga ana pele
letena.
15 Iok, te sisia alalaha nemur nenge Moses pe
hetatalonga mur ke het pe te hekule helenga lange
Paulus iri nai Parnapas ke te teke, "Atong mur,
nenge teke lemo helenga hel nge a teke a hekerk-
ereng ia hehei pe hana leteria, ames haka pe a
hele."
16 Ol pe Paulus mes haka sapele pe tul heke
penna pe hele, "Imo hana nenge Israel pengpeng
pe imo hana lomonmona ngana mur nenge a heto
heke NeHalang, a longo at nge iau.

✡ **13:11:** Ume 9:8 ✡ **13:13:** Ume 15:38

17 ✡Israel mur aria soke NeHalang, henonou
hote rera tete mur nge nike. Nga etue nenge tetu
nge Ekipto, poia iri ke iri hulua. Pe nga i sipona na
kerkerenga nenge palaungana toto, mene hote iri
nga kileng nem.
18 ✡Pe nga etue nenge te ii nga ich sana lomona,
nauele iri ke nek toto ke hesinga iri ana non kina
nai (40).
19 ✡Pe hekou sue tuele tana iri rahtele nai nga
ich nenge Kanan. Pe tunge ich nemur lange nena
hana mur pengpeng ke reria ia.
20 ✡Ure nemur te lohotot ke hesinga iri ana non
kina lime iri henel pe ana non kina nai pe analoch
(450).

"Ke het pe NeHalang henonou hote hana mur
hel ke iri muka ia nena hana mur, ke la het nga
etue nenge hetatalonga Samuel.
21 ✡Ol pe hehei pe hana lemeria ke te teke none
lohot ke iri aria naungaala ana non ia. Pomalam
te onteia NeHalang pe NeHalang henonou hote
Sol nenge ne Kis tuna. Sol lohot nga mata nenge
Pensamin pe nauele hehei pe hana ke hesinga iri
ana non kina nai. (40)
22 ✡Iok, NeHalang mene tote Sol pe henonou
hote Teuit ke mene Sol munna. Pe NeHalang
heleia Teuit ke teke, 'Teuit i Iesi tuna. Pe utar
nenge e hottaua nge i, i non nge urana. Ke iau
lemek tau tote non nenge pomai. Iange i poia ure
lochloch ngana nga iau lemek ngak.'

✡ **13:17:** Exo 1:7; 6:6; 12:51 ✡ **13:18:** Num 14:34; Deu 1:31-32 ✡ **13:19:** Deu 7:1; Jos 14:1 ✡ **13:20:** Jdg 2:16; 1Sa 3:20 ✡ **13:21:** 1Sa 8:5, 19; 10:20-24 ✡ **13:22:** 1Sa 13:14; 16:12; Psa 89:20

23 ✡ “Pe nge he, lape Iesus nenge Israel mur aria
hemasinga lohot nge non nei na tete mur. Ure nem
lohot iange NeHalang i sipona hele talue lo ke teke
poia.
24 ✡Pe Iesus lohot ero kura pe Ioanes haliu ke
teke hehei pe hana lochloch ngana nge Israel te
hulia reria poinga mur pe te mene henuninga.
25 ✡Iok, Ioanes poia ana ume ke hetet lo pe hele
lange hehei pe hana, ‘Imo a teke iau itei mai? A
longo ke nek. Non nenge a kulelele, ngana kou atat
kura. Pe a teke i nge iau ero. Iau e urana ero toto
nge e halaua i ke epoi hote nena ae ulina nenge
heronronia nga apena.’

26 “Titik mur, imo nenge a lohot nge Apraham
pe imo hana lomonmona ngana mur nenge a heto
hekeke NeHalang, helenga nenga maulinga nge
koko, te hekule at nge ita.
27 Iange hana nenge Iersalem pe aria papalauna
mur ramaria mallaha nge Iesus ero. Pe pule te
eteia hetatalonga mur ria helenga luna ero, nenge
tesis hote ke kokoes mana nga Sapat ana etue. Ke
pomalam tetal sio tote Iesus.
28 ✡Pe te tango rere kue e nge te teke te hune
Iesus ia. Pe ero. Ol pe te hele lange Pilatus ke te
teke, lemeria toto nge Iesus mete.
29 ✡Pe poinga nenge te poia nem, pete tote NeHa-
lang nena helenga mur lochloch nenge tehas sue
ke ulolo. Ke te takis sue i nga ana manga toto pe la
tetal teua nga polo.

✡ **13:23:** 2Sa 7:12-16 ✡ **13:24:** Mat 3:1-2 ✡ **13:25:** Ioa 1:20, 27
✡ **13:28:** Mat 27:22-23 ✡ **13:29:** Mat 27:59-60

30 Pe NeHalang hemaul heke mule i nga
metenga.
31 ✡Pe Iesus hetei hote i ke emule mana lange
iri nenge tei luluch nge i nge Kalelea ke lange
Ierusalem. Ke heueu nei, iri nemur te hele hotote
ure nemur nenge lohotot nge iri, lala nge Israel
mur.
32 Ke imem mo hele hote helenga urana toto
ngana nem lange imo pule. Nga utar nenge Ne-
Halang hele ke kerkereng ke teke poia lange ratete
mur nge nike.
33 ✡Ke pomalam heueu nei, NeHalang nena he-
lenga nem lohot ke manmanna ke tuturia mur ita
ta naue. Nga nenge hemaul heke mule Iesus nga
metenga, ure nenge lohot nem tehas urume tele
nike nga alalaha chonna naingana nenge Sam. Ke
ana helenga hele ke teke,
“ ‘Tuk laka Iong;
ke heueu nei Temem koi Iau’ ”
34 ✡Manmanna toto ke NeHalang hemaul heke
mule Iesus nga metenga. Pe i ma ke punich nga
polo letena ero. Pomalam, NeHalang hele ke
pomai,
“ ‘Imo lape a mene petanga pengpeng ngana
nenge e hele talue lange Teuit ke lape e tunge.’
35 ✡Pe nga alalaha nenge Sam, chonna e pule hele
ke teke,
‘Iong onau sio mene lem non nenge pengpeng toto
ke ma ke punich ero.’
36 “Iok, Teuit nanas tau mene NeHalang lemene
ngana nga tungana nga ich. Pe nga etue nenge

✡ **13:31:** Ume 1:3, 8 ✡ **13:33:** Psa 2:7 ✡ **13:34:** Isa 55:3
✡ **13:35:** Psa 16:10

mete, tealo hite i nga na tete mur tema ngaria pe
make punich nga polo letena.
37 Pe i nenge NeHalang hemaul heke mule nga
metenga nem, ma ke punich mana nga polo letena
ero.
38 Titik mur a longo ke nek, nge Iesus i toro
mana, NeHalang lape ul rumena ia lemo poinga
poreke ngana mur pe nau la mule nge iri ero ol.
39 ✡Pe Iesus, i sipona lape mene mule iri nenge
leteria manmanna nge i. Mene mule iri nga reria
poinga poreke ngana mur nenge rahit tote iri ke
kerkereng. Iange Moses na hotonga e nakuna ero
toto nge poia poinga nem.
40 Iok, a nauala amo ke nek ol iange lape ure
nem nenge hetatalonga mur te heleia, lape lohot
nge imo. Hetatalonga nemur te hele ke pomai,
41 ✡ " 'Imo nenge a tua salaklaka halali, a longo at.
Lape ramamo auala mana pe a mete.
Iange lape epoi hote ute nga atu ngamo nga ich.
Pe imo lape letemo manmanna ia ero toto.
Pe nenge te hele urume lange imo,
lape letemo manmanna ero pule.' "
42 Iok, Paulus iri nai Parnapas te lohotot nga
hetoronga ana pele lo, pe hehei pe hana te hele
lange iri ke te teke, iri nai lape teat mule nga Sapat
ana etue e pule ke te hetore iri ke nek toto nga ure
nemur.
43 Iok, tehot lange hot lo pe Iuta mur pe hana
lomonmona ngana mur nenge te nanasia Iuta
mur te hetalaulau ngaria, te nanasia Paulus iri
nai Parnapas. Pomalam Paulus iri nai Parnapas
te hekerkereng ia hulua nemur leteria, ke te teke

✡ **13:39:** Rom 10:4 ✡ **13:41:** Hab 1:5

kokoes mana, leteria manmanna nge NeHalang
pe tenau la mana nge i nga nena tunginga urana
ngana mur nge tunge lala nge iri.
44 Iok laol, Sapat ana etue neu at pe nakuna
nenge hulua lochloch ngana nenga kileng neu te
lohaka ke la te longo nga Non Soke na helenga.
45 Ol pe Iuta mur, te esia hulua lochloch ngana
neu pe saria keke Paulus pe te hele poreke i.
46 ✡Pe Paulus iri nai Parnapas te haliu hot ke
soke toto ke te teke, “Imem mo teke mo hele hot
tele NeHalang na helenga lange imo. Pe imo, aulo
ala pe lememo ero nge a mene helenga nei. Ke
poinga nem henonou hote imo ke nakumo ero
toto nge a mene maulinga nge koko. Pe pomalam
lape mo hile sue imo pe mola nge hana lomon-
mona ngana mur.
47 ✡Iange Non Soke hele ke kerkereng at nge ita
ke teke,
“ ‘E poia imo ke pomanga lemenge
nenge lange hana lomonmona ngana mur.
Ke pomalam lape kileng lochloch ngana nga ich
te mene maulinga nge koko.’ ”
48 Iok laol, hana lomonmona ngana mur te longe
ke mau pe te iech toto, pe te heto heke Non Soke
na helenga. Pe iri nenge NeHalang henonou hote
ke te mene maulinga nge koko, leteria manmanna
toto sapele nga helenga nemur.
49 Ol pe Non Soke na helenga puo ke palaungana
toto nga tuele kina neu.
50 Pe nge Antiok, Iuta mur teteu heke hehei pe
hana papalauna leteria ke te talun ke tepoi poreke

✡ **13:46:** Ume 3:26; 18:6 ✡ **13:47:** Isa 49:6

Paulus iri nai Parnapas pe telope hote iri nga reria
tuele kina neu.
51 ✡Iok laol, Paulus iri nai Parnapas tepasis sue
kileng neu ana maruchrue nga aperia pe tei ke
tela nge Ikonium.
52 Pe hulua nenge leteria manmanna nga Ne-
Halang na helenga nge Antiok, te iech toto pe
Opepengpeng tu ke muta toto nge iri.

14

Paulus Iri Nai Parnapas Tela Nge Ikonium

1 Pe nge Ikonium, Paulus iri nai Parnapas tei
teu nga hetoronga ana pele. Pe te haliu hote
NeHalang na helenga ke nek toto. Ol pe Iuta mur
pe hana lomonmona ngana mur halang leteria
manmanna.
2 Pe iri Iuta mur nenge leteria manmanna ero,
teteu nga hana lomonmona ngana mur leteria ke
tetua lele sue leteria manmanna ngana.
3 ✡Ke Paulus iri nai Parnapas tetu lamau ke
mala toto, pe te haliu hote Non Soke na helenga
ke kerkereng toto. Pomalam, Non Soke tunge
kerkerenga nenge te popoia ure papalauna mur.
Ke nga poinga nem, Non Soke hekerkereng ia iri
nai. Te haliu hote Non Soke nge letena ia ita pe
mene mule ita.
4 Pe hana nenga kileng neu telas hel. Ke hel
tela nge Iuta mur pe hel tela nge Paulus iri nai
Parnapas.

✡ **13:51:** Mat 10:14; Ume 18:6 ✡ **14:3:** Mak 16:20; Hip 2:4

5 ✡Ol pe hana lomonmona ngana mur pe Iuta
mur te hele tele hel nge iri ke te teke tepoi poreke
iri nai neu pe te tamal hune iri nga um.
6 Iok laol, Paulus iri nai Parnapas te eteia lo nge
hana nemur te teke te poia poinga neu lala nge iri.
Pomalam, te ua sapele ke tela nge Listra pe Tepi
nga kileng nenge Likaonia.
7 Pe te hele hote NeHalang na helenga urana
toto ngana nga tuele kina nem.

Tela Nge Listra Pe Tepi

8 Iok, nga kileng nenge Listra, none tu. Non neu
apena lul nga tana hoho ngana ia nike pe i rara ero
toto.
9 Ana non are pe longo ke nek toto nga Paulus na
helenga mur. Pe Paulus esia i pe eteia ke non nem
letena manmanna toto. Ol pe teke hemasia i.
10 Iok laol, Paulus naula pengpeng nge non neu
pe hele ke kerkereng toto lange i ke teke, “Apem
kerkereng pe omes haka.” Ol pe non neu tamu
haka pe talun ke irara sapele.
11 ✡Pe hulua nemur, te esia ure neu nge lohot pe
alngaria haka nga ria helenga nenge Likaonia ke
te teke, “Ara soksoke ngana nai koi! Te hul ke iri
non ke tesio at nge ita nei lo!”
12 Pomalam, te hetue Parnapas ke ene Seus pe
Paulus te hetue ke ene Hemes. Iange i, i mukmuka
nge iri ke haliu hotote NeHalang na helenga mur.
13 Iok laol, non nenge mene Seus hanna munna,
mene pulumakau pe ae rorana mur ke laia nga
kileng neu ana kue matana. Iange Seus na pele,
te umeia ke rochroi mana nga kileng neu pe nge

✡ **14:5:** Ume 14:19 ✡ **14:11:** Ume 28:6

hot. Te teke te makia ure nemur ke pomanga ria
tunginga nenge lange Paulus iri nai Parnapas.
14 Pe nga etue nenge Paulus iri nai Parnapas te
longe, te tachach ia rea hengeron mur pe te song
tele hulua nemur pe alngaria ke te teke,
15 ✡ “Imo hana nemur, pomere nenge a teke a
poia poinga nei at nge imem? Imem mo pomange
imo mana. Pe imem hana mana ke pomange imo
pule. Moat ke mo hele hot mene helenga urana
toto ngana lange imo nenge mo teke a heto heke
aetapuna mur ero pe a heto heke mene NeHalang
i sipona nenge ala hote tapa pe ich pe ruach pe ure
lochloch ngana nenge tetu teu nga ure nemur.
16 ✡Nge nike, poia hehei pe hana lochloch ke tela
nga lemeria ngana mana.
17 ✡Pe i sipona teke hemallaha hot tote i ke
teke manmanna toto nge i koi tu. Pomalam poia
poinga urana toto ngana nenge tung sue pitte at
nge ita pe poia ngaunga alona mur ke te haka
pe tehei nga aria etue pengpeng. Pe pule poia
ita ke ara ngaunga halang pe poia letera ke iech
manmana.”
18 Paulus iri nai Parnapas te hele hote helenga
nemur ke te teke, tepoi ele hana nemur pe ero.
Hana nemur leteria kerkereng toto ke te teke te
poia tunginga lange iri nai kura.
19 ✡Iok, Iuta mur hel teat nge Antiok pe Ikonium.
Iri, te ngai heke hehei pe hana ke tehul rumeria
nge Paulus iri nai Parnapas. Pomalam, te tamalia
Paulus ana um pe tehole hote lange hot. Pe iri, nga
leteria te teke Paulus kou mete lo.

✡ **14:15:** Psa 146:6; Ume 10:26 ✡ **14:16:** Ume 17:30 ✡ **14:17:** Jer 5:24 ✡ **14:19:** Ume 17:13; 2Ko 11:25

20 Pe ero. Iri nenge leteria manmanna nge Non
Soke, teat ke te emurung hite Paulus. Ol pe ana
non lohaka mule pe iteu langa kileng neu. Iok,
poma nge rou Paulus iri nai Parnapas tela mule
nga kileng nenge Tepi.

Tela Mule Nge Antiok Nga Kileng Nenge Siria

21 Iok, Paulus iri nai Parnapas te hele hote Ne-
Halang nena helenga nge Tepi pe hulua leteria
manmanna pe te koko teu nge iri nenge te nanasia
Iesus. Ol pe Paulus iri nai Parnapas tela mule nge
Listra pe Ikonium pe Antiok.
22 ✡Pe te hele ke kerkereng toto lange iri nenge
leteria manmanna ke tetu ke kerkereng toto nga
leteria manmanna ngana mur. Pe te hele, “Nenge
teke tateu langa NeHalang nena naualanga pe
nekinga, lape tai rurung teu langa kileng chatala
ngana mukam.”
23 Pomalam iri nai te henonou hote hana pa-
palauna hel nga kileng nemur ke te mukaia iri
nenge leteria manmanna nge Non Soke. Pe iri nai
te hile ngaunga pe te hetalau aria pe te talue iri
langa Non Soke nena naualanga. Iange iri leteria
manmanna toto nge Non Soke.
24 Paulus iri nai Parnapas teteu langa tuele tana
nenge Pisitia ke het pe tela nge Pampilia.
25 Pe nge Perka te haliu hote NeHalang nena
helenga pe tesio la sapele nge Atalia.
26 ✡Pe nge Atalia, te haka nga imot pe tela sapele
nge Antiok nga kileng nenge te talune aria ume
ia. Pe nga etue nenge te talune aria ume, hehei pe
hana lamau te hetalaulau aria ke kerkereng toto

✡ **14:22:** Ume 15:32; 1Te 3:3 ✡ **14:26:** Ume 13:1-2

ke NeHalang tunge poinga urana ngana lange iri
kela het nga etue nenge te heulo hot mule aria
ume neu.
27 ✡Iok, nga etue nenge te lohot mule nge Antiok,
Paulus iri nai Parnapas te eukiraua hehei pe hana
lochloch pe te hele hote ure lochloch ngana nenge
NeHalang poia ke pengpeng nge hana lomon-
mona ngana mur ke leteria manmanna.
28 Ke pomalam, iri nai tetu ke mala toto lamau
luluch nge hehei pe hana nenge leteria man-
manna nge NeHalang.

15

Hana Papalauna Teole Aria Nge Ierusalem

1 ✡Iok, hana hel nge Iuta tela nge Antiok pe te
talun sapele ke te hetore hana lomonmona ngana
mur nenge leteria manmanna nge Iesus. Pe te
hetore iri ke mai, “Imo, lape NeHalang mene mule
imo ero toto iange te riria imo ero. Nenge teke
lememo nge atu ke a maul, iok lape teriria imo ke
pomanga hotonga nenge Moses hetoro ita ia.”
2 ✡Pe Paulus iri nai Parnapas, te longe helenga
nei pe ma ke nek nga iri nai leteria ero toto. Ol pe
iri ul hana nemur te hele inin tau hel nga ure nei.
Pomalam iri nenge Antiok te teke lape Paulus pe
Parnapas pe hana hel tela nge Ierusalem ke te esia
Iesus nena hana mur pe hana papalauna mur nga
helenga nei.
3 Iok laol, iri nenge leteria manmanna nge Iesus
nge Antiok te kulosia iri ke tela sapele. Pe tei
ke tela nga kileng nenge Poenisia pe Samaria pe

✡ **14:27:** Ume 15:4, 12 ✡ **15:1:** Kal 5:2 ✡ **15:2:** Kal 2:1

te nana urume hana lomonmona ngana mur nge
leteria manmanna nge NeHalang. Pe helenga nei
poia iri nenge leteria manmanna ke te iech toto.
4 ✡Iok, tela te lohot nge Ierusalem pe Iesus nena
hekulkulonga mur pe hana papalauna mur pe
iri lochloch ngana nenge leteria manmanna nge
Iesus te iech ele iri. Pe Paulus pe Parnapas pe hana
nemur te nana urume ure lochloch ngana nenge
NeHalang halaua iri ke te poia.
5 Iok, Parisio mur hel leteria manmanna nge
Iesus. Pe iri te lohaka mule pe te hele ke te teke,
"Hana nenge iri Iuta ero pe leteria manmanna nge
Iesus, lape te riria iri. Pe lape ta hetore iri ke te
nanasia hotonga nenge Moses."
6 Iok, Iesus na hekulkulonga mur pe hana pa-
palauna nemur te emurung ke te teke te hepeng
hote helenga nei.
7 ✡Te poia ana helenga ke lala ol pe Petrus mes
haka pe hele, "Titik mur, imo a eteia lo ke Ne-
Halang henonou hote iau nga tuna ngamo, ke e
hele hote helenga urana toto ngana lange hana
lomonmona ngana mur. Ke pomalam te longe pe
leteria manmanna ia. Pe e talune ume nei ke mala
toto lo.
8 ✡Pe NeHalang nenge eteia hulua lochloch
ramaria ume ngana, hetei hot pengpeng ia i
lange hana lomonmona ngana mur ke hekulo sue
Opepengpeng ke lange iri, ke pomalam mana nga
nenge hekulo sue at nge ita.
9 NeHalang poia iri ke manga poingana ia ita.
Nenge leteria manmanna nge i, lape helemlem ia

✡ **15:4:** Ume 14:27 ✡ **15:7:** Ume 10:1-43 ✡ **15:8:** Ume 10:44; 11:15

operia ke operia lemlem pule.
10 ✡Pe imo heueu nei, a teke a totoia NeHalang.
Iange a teke a poia hana lomonmona ngana mur
nenge leteria manmanna ke singiria meena toto.
Pe e hele pengpeng lange imo, rera tete mur nge
nike pe ita heueu nei pule, nakura ero toto nge ta
takisia ure meena ngana nenge pomanga nenge a
poia nem.
11 ✡A longo ke nek, nenge teke letera manmanna
toto nge NeHalang lape NeHalang mene mule
ita ke pomange iri. Pe poinga nem lohot mana
nga ara Non Soke Iesus letena poreke ngana pe
lemene tau ngana ia ita.”
12 Ol pe hulua lochloch ngana nenge te emurung
neu te reng toktok. Pe Paulus iri nai Parnapas
te lohaka pe te hele hote ure papalauna nemur
nenge NeHalang hekerkereng ia iri ke te poia
pe hana lomonmona mur te esia pe leteria man-
manna.
13 ✡Iri nai te hele ke het pe Ieims lohaka pe hele,
“Titik mur, a longo at nge iau!
14 Simon hele hote lange imo lo, nga nenge teke
NeHalang lemene taua hana lomonmona ngana
mur pule. Ngana laka nenge hesilei hote hana hel
nge iri ke i sipona nena hana mur.
15 Pe ure nenge lohot nei, lohot ke pomanga
hetatalonga mur te hele ngaria ia nge nike. Nenge
Non Soke hele ke teke,
16 ✡ “ ‘Nga hoena lape eat mule
pe Teuit na pele nei losio lo.
Pe lape e hemes heke mule.

✡ **15:10:** Mat 11:30; Kal 3:10 ✡ **15:11:** Kal 2:16; Epe 2:5-8
✡ **15:13:** Kal 2:9 ✡ **15:16:** Amo 9:11-12

Pe ure nemur nenge te poreke nga pele nei,
lape eume heke mule iri ke nek
pe etal mule iri nga muria mur.
17 Pomalam, hana lomonmona mur lochloch
nenge iau lek non mur ia iri,
lape te song ke teat mana nge iau.
Iau, Non Soke, epoi hote ure nemur pe e hele ia
18 ke te eteia nga halang nike lo.' "
19 Iok, Ieims lohaka pe hele mule ke mai, "Iau letek tuanin ke mai! E teke tanau pe hana lomonmona ngana nemur te teke leteria manmanna nge NeHalang, ita tapoi lange iri ero.
20 ✡Pe e teke tahas mene alalaha e ke lange iri pe ta hele lange iri ke te ngaua ngaunga nenge tepoi tunginga ia lange aetapuna mur ero. Pe tema luluch nge hehei ero pe te ngaua huros nemur nenge te roke iri ero pe pule te inia toho ero.
21 Iange Moses na hotonga mur te haliu hotote nga NeHalang na pele mur nga kileng pe kileng. Pe te haliu hotote ke mala toto lo nga Sapat ana etue lochloch."

Alalaha Nenge Lange Hana Lomonmona Ngana Mur

22 Ol pe Iesus na hekulkulonga mur pe hana papalauna mur pe iri lochloch nenge te eukirau neu, te teke te henonou hote hana hel nge iri ke tela luluch nge Paulus iri nai Parnapas nge Antiok. Iok, te henonou hote Iutas (nenge ene e pule Parsapas) iri nai Sailas. Te henonou hote iri nai iange hulua nemur nenge leteria manmanna neu, tenau haka aria soksoke ngana mur nge iri.

✡ **15:20:** Exo 34:15-17; Lev 17:10-16

23 Pe te hekule alalaha nei nenge hele ke teke;
“Imem, Iesus nena hekulkulonga mur pe
hana papalauna mur koi, mohas ia alalaha nei
lange imo hana lomonmona mur nenge a tu nge
Antiok pe Siria pe Silisia. Imem titimem mur
laka imo iange letemo manmanna nge Ne Iesus.
Uach pe miliko toto lange imo lochloch.
24 Imem mo eteia lo nge hana hel nge imem
tela ke te poia imo ke ramamo au ala pe lemo
arenga poreke toto ia reria helenga mur. Pe
imem mo hele lange iri ke te poia poinga nem
ero.
25 Pomalam mo eukirau pe mo henonou hote
mele hel ke te mene helenga lange imo. Ke iri lape
te koko luluch nge pekngara mur toto Paulus iri
nai Parnapas.
26 Iange iri nai te matau singiria ero toto nga
Non Soke Iesus Kristus nena ume mur.
27 Ke iri nenge mo kulosia at nge imo heueu
nei, ngaria koi Iutas iri nai Sailas. Pe iri lape
te hele lange imo pengpeng ke te hekerkereng ia
helenga nemur nenge mohas sue iri nei.
28 ✡Imem mo nanas mene Opepengpeng
lemene ngana nenge mo teke a takisia ure
meena ngana ero ol. Pe mo teke a nanas tau
mene koi hotonga nemur;
29 A ngaua ngaunga nenge tepoi tunginga ia
lange aetapuna mur ero. A in toho ero pe a
ngaua huros nemur nenge te roke iri ero. Pe
pule, ama luluch nge hehei mur ero. Nenge teke
a nanas tau tote hotonga nemur lape atu ngamo
urana toto.

✡ **15:28:** Mat 23:4

Urana toto nge a olonge helenga nei pe atu
malalom.”
30 Iok laol, iri nemur te lohaka pe tela sapele
nge Antiok. Pe nge Antiok te eukiraua iri lochloch
ngana nenge leteria manmanna pe te tunge
alalaha neu lange iri ke tesisia.
31 Hulua nemur te sisia pe te iech toto iange
helenga nemur nga alalaha neu hekerkereng ia iri
nga leteria manmanna ngana mur.
32 Pe Iutas iri nai Sailas, iri hetatalonga pule. Po-
malam te tunge helenga urana ngana mur nenge
hekerkereng tote hulua nemur leteria.
33 Pe iri nai tetu ke mala pol nge Antiok. Ke
het pe iri nenge Antiok tetal heke petanga nenga
tunga nge nek lange iri pe te kulos mule iri ke tela
mule nge iri nemur nenge te kulosia iri ke teat. [
34 Pe Sailas letena haka ke teke tunge Antiok ol.]
35 Pe Paulus iri nai Parnapas tetu mana nge
Antiok, pe iri ul hana hel pule ke te hetore hehei pe
hana halang nga NeHalang na helenga, pe te hele
hote helenga urana toto ngana nenge Non Soke.

Paulus Iri Nai Parnapas Techachel

36 Iok, etue hel nga hoena, Paulus hele lange
Parnapas ke teke, “Lape ita nai tai ke tala mule
nga kileng lochloch ngana nenge ta haliu hote Non
Soke na helenga mur ia lo, ke tanau nga hehei pe
hana tepoi ngaria.”
37 ✡Iok, Parnapas teke mene Ioanes Makus ke iri
ul.

✡ **15:37:** Ume 12:12, 25

38 ✡Pe Paulus teke urana ero nge te mene i iange
nga tele ngana reria ume het ero kura pe ua mule
aria nge Pampilia.
39 Paulus iri nai Parnapas te hele inin tau helia
ure nei ke halang. Pomalam iri nai te chach hel.
Ke Parnapas mene Ioanes Makus ke iri nai te
lohaka nga imot pe tela sapele nga kileng nenge
Saipras.
40 Pe Paulus mene Sailas ke iri nai tei sapele.
Pe iri lochloch ngana nenge leteria manmanna te
hetalaulau aria ke te teke Non Soke tunge nena
tunginga nge urana lange iri pe nauele iri ke nek.
41 Paulus langa kileng nenge Siria pe Silisia pe
hekerkereng mule hehei pe hana mur nga leteria
manmanna ngana.

16

Timoti Laluluch Nge Paulus Iri nai Sailas

1 ✡Paulus langa kileng nenge Tebi pe Listra. Pe
none nge ene Timoti tunga lamau pule. Pe ana
non, iri ul tana leteria manmanna nge Iesus. Pe
tana i Iuta pe temene i Krik.
2 ✡Iri lochloch ngana nenge leteria manmanna
nge NeHalang nga kileng nenge Ikonium pe Lis-
tra, te neue Timoti ke te teke i non urana ngana
ia.
3 Iok, Paulus teke mene Timoti ke la luluch nge
i pe Iuta mur te eteia ke Timoti temene i Krik.
Pomalam Paulus riria Timoti singina ke Iuta mur
te esia i ke manga i Iuta ol.
4 ✡Iok laol, tei ke tela nga kileng mur pe te hele

✡ **15:38:** Ume 13:13; Kol 4:10 ✡ **16:1:** Ume 14:6; 2Ti 1:5 ✡ **16:2:** Pil 2:19-22 ✡ **16:4:** Ume 15:23-29

hote hotonga nemur nenge Iesus nena hekulku-
longa mur pe hana papalauna nemur tetal hote
nge Ierusalem.
5 Pomalam NeHalang nena hana mur temes ke
kerkereng toto nga leteria manmanna ngana pe
nga etue lochloch, hulua halang te hulia leteria pe
te koko teu nge iri.

Paulus Nau Opene Nge Troas

6 ✡Iok laol, Paulus pe pekngana mur tela pe
te sapele mana nga kileng mur nenge Prikia pe
Kalasia. Iange Opepengpeng poi ele iri nge te hele
hote NeHalang na helenga nga tuele kina nenge
Eisia.
7 Iok, tei kela te lohot nga kileng Misia het ngana
pe te teke teteu langa kileng nenge Pitinia pe
Opepengpeng nenge Iesus poi ele iri iange kileng
nem tu teu nga tuele kina nenge Eisia.
8 Pomalam te sapele mana ke tela nge Troas.
9 Iok, nga miliko Paulus nau opene ke esia none
nge nena nge Mesatonia. Non neu mes pe hele
ke kerkereng toto pe ech ia i ke teke, “O iat nge
Mesatonia ke o halaua imem!”
10 Ke Paulus nau opene ngana neu het pe mo kik
haka sapele nenge mola nge Mesatonia. Iange mo
eteia ke NeHalang i sipona iua imem ke teke mola
ke mo hele hote nena helenga lange iri nemur nga
kileng neu.

Litia Mur Te Hulia Leteria

11 Iok, mo tamu haka nga imot nge Troas pe
mo song tele ke mola nge Samotras pe nga etue
naingana mo song ke mola nge Neapolis.

✡ **16:6:** Ume 18:23

12 Ke het pe moi nga apemem ke moteu lange
Pilipai. Kileng Pilipai, i tuele tana nge Mesatonia
pe Rom mur te ume heke pe tenau ele kileng nem.
Oe, ke mo tuia etue hel nga lamau.
13 Pe nga Sapat ana etue, moi hot nga kileng neu
ke mola nga ech ilina. Iange mo teke lape Iuta mur
te eukirau nga lamau ke te hetalaulau. Iok, mo
are sio pe mo hetore hehei hel nge te eukirau nga
lamau.
14 Pe heie nge iri ene Litia. Ana hei nena nge Ta-
iatira. Pe hehei pe hana tela ke teolol malmalenga
mur nge i. Malenga nemur ururia haka toto. Ana
hei heto hekeke NeHalang pule. Ke Non Soke i
sipona poia i ke letena mallaha nga Paulus nena
helenga mur.
15 Ke pomalam ana hei pe iri lochloch ngana
nenge tetu luluch nge i nga na pele, te mene
henuninga. Ke het pe hele ke teke, “Imo nenge a
teke letek manmanna toto nge Non Soke, aiat ke
atu luluch nge iau nga lek pele.” Hei neu ech tote
imem ke mola nga nena pele.

Te Laua Paulus Iri Nai Sailas Nge Pilipai

16 Nga etue e moi ke mo lala nga kileng unne
nenge te hetalaulau ia, pe mo saol haka nge heie
nge uneinei tuteu nge i. Hei neu, mele hel te olia
i ke umume nge iri. Pe te ololia i iange hele hot
tettele ure nemur nenge te lohotot. Pomalam iri
nenge tenau ele i, te mene umtutuna halang toto
nga ana hei na ume neu.
17 ✡Iok ana hei nanasia imem ul Paulus pe ali-
uliu ke teke, “NeHalang Nge I Soke Nga Lut Toto

✡ **16:17:** Mak 1:24

nena hana mur koi teii nei! Iri lape te hetore imo
nga kue nenge NeHalang mene mule imo ia."
18 Etue halang, hei neu helele ke machmau. Ol
pe Paulus talngana pe letena inin pe ralele lange
hei neu pe hele langa uneinei neu, "E hele lange
iong, nga Iesus Kristus ene, o lohot nge hei nem
ol!" Ueiuei mana pe uneinei neu ua hot sapele nge
hei neu.
19 Pe iri nenge tenau ele hei neu te eteia ke reria
umtutuna ana kue ero ol. Pomalam te laua Paulus
iri nai Sailas pe te tak runge iri kela nga ingala
matana pe te hemesia iri nga hana papalauna
nemur nenge tenau ele kileng neu, mataria.
20 ✡Iok, te mene iri lange hana Rom mur nenge
te longlongo helenga pe te hele, "Hana nai nei iri
Iuta koi. Iri teat ke te heporeke arenga nge urana
nga kileng nei lo.
21 Iri te hetoro koukoua imem nga ure nemur
nenge ita nenge Rom rera hotonga mur teheo ele
tote nge ita ke ta nanasia ero."
22 ✡Iok laol, hulua te koko teu sapele nga iri
nai aria palinga. Pe hana Rom nemur nenge
te longlongo helenga te hele ke palinga hel ana
hana mur te haka hote Paulus iri nai Sailas reria
hengeron pe tenos ule iri.
23 Tenos poreke ule iri ke het pe tetal teu sapele
iri langa tuele au ngana. Pe hana papalauna
nemur te hele lange non nenge nauelele tuele au
ngana neu ke chiu hit tote iri nai ke kerkereng
toto. Pomalam iri nai ria kue ero toto nge te ua hot.
24 Non neu longe ke mau ol pe mene Paulus iri
nai Sailas ke la tal teua iri nga tuele au ngana neu

✡ **16:20:** Mak 13:9 ✡ **16:22:** 2Ko 11:25; 1Te 2:2

letena nge teu toto. Ol pe ha hite iri nai aperia nga
ae chonna e nge meena toto.
25 Iok laol, nga miliko tunangana iri hel pule
nenge tema teu nga tuele au ngana neu, te longe
Paulus iri nai Sailas nge te hetalaulau pe te peu-
peua peunga mur nenge te heto hekeke NeHalang.
26 Te rura mana pe mangila palaungana rur
sapele. Pe mangila neu rur ke palaungana toto
nga kileng unne nenge tuele au ngana neu mesia.
Pomalam piunga mur nga tuele au ngana neu te
uchulu sio. Pe iri lochloch ngana nenge tetu nga
tuele au ngana neu, peria pe aperia ana kalenga
mur te uchulu sio pule.
27 ✡Ol pe non nenge nauelele tuele au ngana neu
rura haka. Pe nau pe piunga lochloch ngana ne-
mur te uchulu sio tach lo. Ol pe mene nena kakop
ke teke hun mule i, iange tekema iri lochloch
ngana nenge tetu teu nga tuele au ngana kou te ua
hot talo. Pe ero.
28 Ol pe Paulus alngana taua i ke teke, “Ei! Ohun
mule iong ero! Imem lochloch ngana i motu
kura.”
29 Ol pe non neu iua mele nga lemenga pe song
kela tamal sue i nga Paulus iri nai Sailas aperia
huna pe loiloiloi ke teke mete.
30 ✡Iok, mene hote iri nai lange hot pe onteia iri,
“Hana nai nem, lape epoi ke pomere toto nenge e
mene maulinga nge koko?”
31 Pe iri nai te hele, “Letem manmanna nge Non
Soke Iesus! Iong pe iri lochloch ngana nenge tetu
luluch nge iong nga lem pele. Pomalam lape o
mene maulinga nge koko.”

✡ **16:27:** Ume 12:18-19 ✡ **16:30:** Ume 2:37

32 Ke Paulus iri nai Sailas te hele hot sapele Non
Soke nena helenga lange non neu pe iri lochloch
ngana nenge tetu luluch nge i.
33 Iok laol, non neu poia Paulus iri nai Sailas ke
la lome ria chanchan mur nga etue neu pengpeng.
Ke het pe Paulus iri nai Sailas te henun sapele non
neu pe iri lochloch ngana nenge tetu luluch nge i.
34 Laol pe non neu mene iri nai kela he ngaua
iri nga na pele. Pe non neu pe iri lochloch ngana
nenge tetu luluch nge i, te iech toto iange leteria
manmanna toto nge NeHalang.
35 Pe nga uach hana Rom nemur nenge te lon-
glongo helenga, te kulosia palpal husu mur ke te
laia helenga nei nge non nenge nauelele tuele au
ngana neu. Te hele ke te teke, “A lohe hote Paulus
iri nai Sailas nga tuele au ngana ke tela ol.”
36 Pomalam non neu lake hele lange Paulus ke
teke, “Hana papalauna nemur te hekule helenga
at ke te teke imo nai Sailas lape a lohot nga tuele
au ngana ol. Ke lape a i malalom, pe ai ke nek.”
37 Ol pe Paulus lohaka pe hele lange palpal
hussu nemur ke teke, “Hana papalauna nemur te
hottaua ute e nge imem nai nei mo poia ke poreke
ero. Pe pule imem lemem nge Rom. Pe pomere
tenos ulu hite imem nai nga hulua mataria mai?
Ke het pe tetal teua imem langa tuele au ngana.
Pe heueu nei te teke te kulosia imem ke moi hot ke
nek mana ke mola. Poinga nei poreke toto i! Teke
pomam iri siporia teat ke te mene hote imem nga
lamai.”
38 Iok laol, palpal hussu nemur tela ke te tetetere
Paulus na helenga lange hana papalauna nemur.
Hana papalauna nemur te longe ol pe te matau

iange te longe Paulus na helenga nenge teke iri nai Sailas reia nge Rom pule.

39 Pomalam iri siporia tela kela te hele ke nek mule lange Paulus iri nai Sailas pe te mene hot sapele iri nai nga tuele au ngana. Pe te kulos hot sapele iri nai nga kileng neu.

40 Iok laol, iri nai te lohot nga tuele au ngana pe tela sapele nga he Litia na pele. Pe nga pele neu tesaol haka nga hulua halang nge leteria manmanna nge Non Soke. Pomalam te hekerkereng ia hulua nemur nga leteria manmanna ngana mur pe iri nai tei sapele.

17

Nge Tesalonika

1 Iok, Paulus iri nai Sailas tei teu langa kileng nenge Ampipolis pe Apolonia ke tela nga kileng nenge Tesalonika. Pe nga lamau Iuta mur ria hetoronga ana pele e kou tu.

2 Pe Paulus kokoes lala nga hetoronga ana pele nem, pomalam lake hemol nga Sapat ana etue palaungana pe te echachala helel.

3 Pe Paulus hele urumrume NeHalang nena helenga lala nge iri. Nenge hele ke teke, Non nenge NeHalang kulosia at ke mene mule nena hana mur, lape takisia ana melmelenga ke mete pe maul haka mule. “Pe ne Iesus nenge e heleia lala nge imo nei, i sipona lakalom nenge NeHalang kulosia i at.”

4 Paulus hele ke mau pe na helenga tua tote Iuta mur hel leteria. Pomalam leteria manmanna pe te nanasia Paulus iri nai Sailas. Pe Krik mur halang nenge te heto hekeke NeHalang, pe hehei

papalauna mur, iri pule leteria manmanna nga Paulus nena helenga mur.

5 Ol pe Iuta mur saria keke Paulus. Pomalam tela ke te loloch heke pulut mene hana porekreke ngana mur hel, ke te eukirau pe tepoi heke hunelinga palaungana nga kileng neu. Iok, te song teu ke te tango rere Paulus iri nai Sailas nga none nge ene Iason na pele. Te tango rere iri nai neu ke te teke te takrung hote iri kela te hemesia iri nga hulua mataria.

6 Pe ero. Te hottaua iri nai nga lamau ero. Pomalam te takrung hote Iason pe pekngana mur hel pule kela te hemesia iri nga hana papalauna mur mataria. Iange hana papalauna nemur tenau ele kileng neu. Pe te haliu haka ke te teke, “Hana nemur tela nga kileng lochloch pe te poia hehei pe hana ke reria arenga poreke lo pe heueu nei teat ke te lohot nge ita.

7 ✡Pe Iason nauele iri nga na pele. Pe iri te nanasia hotonga nenge ne Kaesa ero. Pe tetal hote aria naungaala e pule nge ene Iesus luluch nge Kaesa.”

8 Hana papalauna pe hulua nemur te longe helenga neu pe leteria huna pe te hele rara mana.

9 Ol pe hana papalauna nemur te poia Iason pe pekngana mur ke te saua umtutuna palaungana. Ke het pe te kulosia iri ke tela ol.

Tela Nga Kileng Nenge Ene Perea

10 Iok laol, kileng miliko sio pe iri nenge leteria manmanna nge Iesus te kulos sapele Paulus iri nai

✡ **17:7:** Luk 23:2; Ioa 19:12

Sailas ke tela nge Perea. Tela nga kileng neu pe teteu langa hetoronga ana pele.

11 Pe hehei pe hana nenge Perea tepoi ke mange iri nenge Tesalonika ero. Iri te iech toto nge te longe Paulus na helenga pe kokoes te sisia NeHalang na helenga pule ke te eteia nge Paulus na helenga manmanna ma ero.

12 Pomalam Iuta mur halang leteria manmanna. Pe Krik mur halang pule, nenge tera hite ume papalauna, iri leteria manmanna pule.

13 Ol pe Iuta mur nenge Tesalonika te longe Paulus nge hetottore hehei pe hana nge Perea nga NeHalang na helenga. Pomalam te lohaka pe tela ke teteu nga hehei pe hana leteria ke te lope hote Paulus iri nai Sailas nge Perea.

14 Pe ero. Ueiuei mana NeHalang nena hana mur te kulosia Paulus ke ramana hot langa ruach ilina. Pe hana hel tela luluch nge i. Pe Sailas iri nai Timoti tetu nge Perea ol.

15 Pe hana nemur nenge tei luluch nge Paulus, iri lochloch tela kela te lohot nga kileng nenge Atens. Ke ulo pe tela mule nge Perea. Pe te mene Paulus nena helenga nenge lange Sailas iri nai Timoti nenge teke, iri nai te nanas mule i ke ueiuei mana.

Nge Atens

16 Iok, Paulus tu nge Atens ke kulele iri nai neu. Pe tu ke mala pe singina tuakik ero iange kileng neu ana aetapuna halang mana.

17 ✡Pomalam eukiraua Iuta mur pe Krik mur
nenge te heto hekeke NeHalang ke hetottore iri
pe te echachala helel nga hetoronga ana pele. Pe
pule, kokoes lala nga ingala matana ke iri ul hehei
pe hana nga lamau te echachala helel.
18 Ol pe hetoronga mur hel nenge te hetue iri ke
Epikarin pe Stoik mur, teat ke iri ul Paulus te hele
inin tau hel. Pe hel te heleia Paulus ke mai, te teke,
"Non hauaua kina nei hele ia utar mai? I nge lape
heleleia maopene ngana i." Pe hana hel pule te
heleia Paulus ke te teke, "Non nei heleleia hana hel
nga tau toto reria aetapuna mur i." Hana nemur te
hele ke mau iange Paulus hetottoro nga Iesus nge
mete pe maul haka mule.
19 Pomalam te mene Paulus lange Areopakus, ke
teole aria. Pe nga lamau, te ontei hote i ke nek
toto. Pe te hele lange Paulus ke mai, "Mo teke
mo longo teu la ke nek toto nga hetoronga heueu
ngana nenge oiat ke o hetoro sue nga lamai.
20 Imem mo longe pe ma ke nek nga samem ero
toto, ke heueu nei mo teke o hemallaha hot tote
luna at nge imem ol."
21 (Tepoi ke pomau iange iri nenga kileng nenge
Atens pe iri hel pule nenge tela ke tetu nga kileng
neu teare manmana pe te helele pe te longo man-
mana nga ure heueu ngana mur nenge te lohotot.)
22 Iok laol, Paulus mes haka sapele nga hana
papalauna nemur mataria pe hele,

"Imo hana nenge Atens. Nga enau ngak, e esia
ke pomai. Imo amo nehalang halang toto.

23 Ei rara nga lemo kileng pe e neue ure pane
mur nenge a heto hekeke iri. Pe e hottaua helenga

✡ **17:17:** Ume 18:19

e nga tunginga munna nenge a makmakia pe a
tunge lala nge nehalang. Helenga neu tehas ia ke
mai; ‘Lange nehalang nenge ta eteia ero.’ Imo a
eteia nehalang nenge a heto hekeke nem ero. Pe
e hele lange imo pengpeng, I toto koloi nenge e
heleleia nei.

24 ✡NeHalang nenge ala hote tapa pe ich pe
ure lochloch, i palaungana nga lut nga tapa pe
i palaungana nga ich pule. Pe tuteu ero nga pele
nenge hana peria umeia.

25 ✡Isipona poi hote ita pe ure lochloch ngana
nenge tetu ke te maulul heueu nei. Pomalam i
nauele ita pe ure lochloch ngana. Pe ita ta nauele
i nga ute e ero toto.

26 Nga talun ngana toto NeHalang ala hote
non elle mana. Pe nga non elle nem mana ita
lochoch ngana nga ich nei, rette ia. Nenge poia ita
hana ke tatu ke ta purpure ich nei. Poi hote ita pe
i sipona talue mura pe ara etue mur nenge tatu ia.

27 ✡Isipona poi hote ita ke ta song ke tala nge i
pe ta tango rere i. Pe tu ke sase nge ita ero, ngana
iam lom tu ke rochroi mana nem lo.

28 Pomanga mele heleia lo nenge teke, ‘Nga
i sipona na hekerkerenga, tunge eingana at nge
ita ke tai rara pe tatu ke ta maulul heueu nei.’
Pomanga none nge imo sipomo, has sue ke pomai,
‘Ita pule NeHalang tutuna mur ita.’

29 ✡Ke ita NeHalang tutuna mur ita ke ulolo
ke pomalam, ta nanas ia hana nemur leteria tu-
anin ngana ero nenge te teke, NeHalang nakuna

✡ **17:24:** 1Ki 8:27; Ume 7:48 ✡ **17:25:** Psa 50:12 ✡ **17:27:** Psa 145:18; Jer 23:23 ✡ **17:29:** Isa 40:18-20; 44:10-17; Ume 19:26

pomanga ure nemur nenge hana te ume hot mene nga peria. Nenge pomanga te umeia aetapuna mur nga um chalemlem ngana mur pe sinaha ngana mur pe um nemur nenge ururia haka toto.

30 Nge nike, hehei pe hana leteria matana ngana nge NeHalang, lohot ke nek ero. Pe i letena metene poinga nenge te poia lange i nem ero. Pe heueu nei hele ke kerkereng ke teke hulua lochloch ngana nga ich nei tehul rumeria ia poinga poreke ngana mur ol.

31 ✡Iange i talue etue palaungana e lo. Pe nga etue palaungana nem, NeHalang lape amnei teu la ke nek toto nga hehei pe hana lochloch ngana ria poinga mur. Pe i henonou hote nena none lo, nenge lape poia ure nem ke pengpeng toto. Pe NeHalang i sipona hemaul heke mule i nga metenga ke hemallaha hote i lange hulua lochloch!”

32 Iok laol, hana nemur hel te melmel iange te longe Paulus nge hele ke teke NeHalang hemaul heke mule hana nenge te mete. Pe hel te hele, “Lape moat ke mo longo mule helenga nemur nge iong kura.”

33 Pomalam Paulus lohaka pe ua sapele aria.

34 Pe hana hel te longe Paulus nena helenga pe leteria manmanna. Elle nge iri, ene Tonisius. Ana non i non soke e nge tu teu nga Areopakus nem. Pe heie pule nge ene Tamaris. Iri nai neu pe hulua hel pule leteria manmanna.

18

✡ **17:31:** Psa 96:13

Paulus Lange Korin

1 Iok laol, Paulus lohaka nge Atens pe la sapele
nge Korin.
2 ✡Pe nge Korin Paulus saolia non Iuta e nge
ene Akuila. Non neu tana hoe i nga kileng nenge
Pontus. Pe iri nai nehei Prisila te lohaka nge
Itali ke teat nge Korin pe tetu ke mala ero kura.
Iange Ne Klatius hele ke teke te lope hote Iuta mur
lochloch nenge tetu nge Rom. Pomalam Akuila iri
nai nehei te ua ke tela nge Korin. Iok laol, Paulus
la kela nau tote iri nai.
3 ✡Paulus lake nau tote iri nai iange tera hite
ume nenge te umume pelpele ke pomange Paulus
pule. Pomalam lake tu pe ume luluch nge iri.
4 Pe kokoes nga Sapat ana etue, Paulus hele ke
kerkereng toto lala nge Iuta mur pe Krik mur nga
hetoronga ana pele. Iange teke poi taole iri ke
leteria manmanna nge Iesus.
5 ✡Sailas iri nai Timoti teat nge Mesatonia pe
Paulus tung teu tote i nga ume nenge hetottore
Iuta mur nga helenga urana toto ngana. Pe hemal-
laha hot tote lange iri ke Iesus i toto nenge NeHa-
lang kulosia at ke mene mule nena hana mur.
6 ✡Pe ero. Te mene Paulus nena hetoronga mur
ero pe tesau hote helenga porekreke ngana mur
hel lange i. Pomalam Paulus rur sue maruchrue
nga nena hengeron pe hele, “Nenge NeHalang
letena inin ngana heporeke imo, atue helenga
unne at nge iau ero toto. Imo sipomo a takisia pe
a hemas mule imo ol. Pe ehet ngak koloi. Ela nge
hana lomonmona ngana mur ol.”

✡ **18:2:** Rom 16:3 ✡ **18:3:** Ume 20:34 ✡ **18:5:** Ume 17:14-15
✡ **18:6:** Ume 13:46, 51; 20:26

7 Iok laol, Paulus i hot nga hetoronga ana pele pe
la iteu nga Titus Iastus na pele. Non neu na pele
mes ke rochroi mana langa hetoronga ana pele
neu. Pe ana non heto hekeke NeHalang pule.
8 Pe non nenge ene Krispus, nauelele hetoronga
ana pele neu. Ana non pe iri lochloch ngana nenga
na pele leteria manmanna nge Non Soke. Pe hulua
lochloch ngana hel nge Korin te longe Paulus na
hetoronga mur pe leteria manmanna. Pomalam
te mene henuninga.
9 Pe nga miliko Paulus esia Non Soke nga nau
opene ngana nge hele lange i ke teke, "O matau ero
pe o hele hot manmana pe o reng ero.
10 ✡Iau lape etu luluch nge iong pe mele pele nge
lape poi poreke iong ero. Iange iau e hesilei hote
lek hana mur ke halang lo pe leteria kerkereng ero
kura."
11 Paulus tu nga lamau ke hetottore hehei pe
hana nga NeHalang nena helenga mur ke ana
hesinga elle pe akekena.

Te Mene Paulus Lange Kalio

12 Iok, nga etue nenge non soke Kalio nauele
kileng Akaia, Iuta mur te eukirau pe telaua Paulus
pe te mene i kela te hemesia i nga non soke neu
matana pe te hele,
13 "Non nei poi olole hehei pe hana ke te heto
heke NeHalang ke pomanga ita rera hotonga hele
ngana ero."
14 Iok, Paulus lohaka ke teke helele lo pe ne Kalio
pule lohaka pe hele lange Iuta mur ke teke, "Imo
Iuta nemur, a longo at nge iau. Toinge non nei i

✡ **18:10:** Jos 1:9; Isa 41:10

non poreke ngana nge hunun hana pe poia poinga
poreke ngana hel pule, nem lape e longo ke nek
toto langa lemo helenga mur. Pe nei ero koi.
15 Imo alau mene non nei nga nena helenga mur
pe nga imo sipomo lemo hotonga mur. Pomalam,
imo sipomo a hepengia. Iau lemek ero nge e
hepengia helenga nemur."
16 Iok laol, Kalio poia iri ke te lohot sapele nga
kileng unne neu.
17 Ol pe hana nenge te eukirau neu telaua ne Sos-
tinis pe te palia. Pe non neu i nauelele hetoronga
ana pele, pe hana nemur te poia poinga neu lange
i pe ne Kalio teke na ute pele langa neu ero ol.

Paulus Lamule Nge Antiok

18 ✡Iok, Paulus tu luluch nge NeHalang nena
hana mur nge Korin ke mala pol pe lohaka sapele
nga imot ke lange Siria. Pe Akuila iri nai ne-
hei Prisila tela luluch nge i. Nga kileng nenge
Kenkrea, Paulus utsue palpalna ina iange poia
helenga kerkereng ngana e lange NeHalang.
19 Iok, tela te lohot nge Epeses pe Paulus hile
sio sapele Akuila iri nai nehei e Prisila. Pe Paulus
langa hetoronga ana pele pe iri ul Iuta mur te
echachala helel.
20 Ol pe te hele lange i ke tu ke mala pol nge iri
mukam pe ana non lemene ero.
21 Pe hele lange iri ke mai, "Nenge teke NeHa-
lang lemene, lape eat mule nga lamai." Iok, Paulus
tamu haka mule nga imot e nge Epeses pe te mana
hot ke tela.

✡ **18:18:** Num 6:18; Ume 21:24

22 Iok, Paulus lohot nge Kaesarea pe loaka
sapele ke nau tote NeHalang nena hana mur nge
Ierusalem. Ke het pe sio la mule nge Antiok.
23 Tu pol nge Antiok pe i ke langa kileng mur nga
kileng nenge Kalasia pe Prikia. I rara nga kileng
nemur ke hekerkereng mule iri nemur nenge lete-
ria manmanna nge Iesus.

Apolos Hetoro Nge Epeses Pe Nge Korin

24 Iok, nga etue neu non Iuta e nge ene Apolos
at nge Epeses. Pe ana non na kileng huna toto
nge Aleksantria nga kileng nenge Ekipto. Pe i etei
teu la ke nek toto nga NeHalang nena helenga
mur nenge tehas sue iri ke ulolo. Pe hetoro ngana
urana toto.
25 Apolos mene hetoronga nga Kue Nenge Ne-
Halang Henonoua Ke Teke Ta nanasia, pe singina
kik nge hetottore hehei pe hana ke nek toto nge
Iesus. Pe i eteia ke nek ero kura iange hetei mene
henuninga nenge Ioanes.
26 Iok, Apolos talun ke haliu pe hetottoro nga
hetoronga ana pele. Pe Akuila pe nehei Prisila te
longe i pe tepoi sapele i ke tela nga reria pele. Pe
te hele urume pe te hetore i ke nek toto nga Kue
Nenge NeHalang Henonoua Ke Teke Ta nanasia.
27 Iok Apolos lohaka ke teke lange Akaia. Poma-
lam NeHalang nena hana mur nge Epeses tehas ia
alalaha lange pekngaria mur nge Akaia pe te hele
lange iri ke te iech ele Apolos nge lape lange iri. Pe
iri leteria manmanna nge Iesus iange NeHalang
poi ke urana lange iri. Iok Apolos lange iri pe
halaua iri ke nek toto.
28 ✡Apolos hekou sue Iuta mur nga helenga nga

✡ **18:28:** Ume 9:22

hulua mataria ke teke Iesus i non nenge NeHalang kulosia at ke mene mule ita lochloch. Pe hemallaha hot tote nga NeHalang nena helenga nemur nenge tehas sue iri ke ulolo.

19

Paulus Lange Epeses

1 ✡Iok, Apolos tu nge Korin pe Paulus lohaka nge
Antiok pe i ke nau toto mulmule kileng nemur
nga uraurau kela lohot nge Epeses. Pe nge Epeses
Paulus tapang teu nge iri hel nenge leteria man-
manna
2 ✡pe onteia iri ke mai, “Imo mam letemo man-
manna nge Iesus pe a mene Opepengpeng pule?”
Pe iri te hele, “Ero! Imem mo eteia ute nenge ene
Opepengpeng ero koi.”
3 Pe Paulus ontei mule iri, “Iok, henuninga tei
toto nenge a mene?”
Pe iri te hele, “Imem mo mene henuninga nenge
Ioanes nenge henunun.”
4 ✡Pe Paulus hele, “Ioanes nena henuninga nem
i henuninga nenga hulmulenga. Ioanes hele lange
hehei pe hana ke leteria manmanna nge mele
nenge nanasia i. Pe mele nenge nanasia nem
ngana laka Iesus i sipona lo.”
5 Hana nemur te longe ke mau pe te mene sapele
henuninga nga Non Soke Iesus ene.
6 ✡Paulus tal heke penna nge iri pe Opepeng-
peng sio at nge iri. Pomalam te hele rara sapele
nga helenga hel nge altoto. Pe te hele hote helenga
mur nenge at nge NeHalang.

✡ **19:1:** 1Ko 3:6 ✡ **19:2:** Ume 8:16 ✡ **19:4:** Mat 3:11 ✡ **19:6:** Ume 8:17; 10:44, 46

7 Hana nemur iri analoch pe nai.

8 Iok Paulus lala nga hetoronga ana pele ke teio iri mol. Pe hetottoro pe poi olole hehei pe hana ke leteria manmanna nga NeHalang nena naualanga pe nekinga nge ita.

9 Pe hel nge iri lemeria ero toto nge te longo langa Paulus nena helenga mur. Pe leteria manmanna ero pule. Ol pe tesau hote helenga porekreke ngana mur hel nga hulua mataria nga tuluk nenge Esinga Tele. Pomalam Paulus mene iri nenge leteria manmanna pe te ua ke tela nga Ne Tairenes nena hetoronga ana pele.

10 Ke Paulus hetottoro pe popoi helenga nga pele neu ke hesinga iri nai. Ke pomalam Iuta mur pe Krik mur pe hulua lochloch ngana nga kileng nenge Eisia te longe Non Soke nena helenga ke purpur.

Ne Sekeua Tutuna Mur

11 ✡Iok, NeHalang hekerkereng ia Paulus ke poi hote ure papalauna mur nenge altototo.

12 ✡Ol pe hehei pe hana te mene Paulus ana hines ana tangaun pe na hengeron mur ke te laia nge haleles kina mur pe iri nenge uneinei tu nge iri. Te laia pe haleles nemur te hetet pe uneinei nemur teua hot ke te lala.

13 Iok, Iuta mur hel nenge te i rara pe tepoi ure paluna ke te helope hotot uneinei mur tetu pule. Pe iri te totoi ke te heto mene Iesus ene nga ure paluna nem. Pe te hele ke pomai, “Nga Iesus nenge Paulus haliu hotote, e hele lange iong ke olohot!”

✡ **19:11:** Ume 14:3 ✡ **19:12:** Ume 5:15

14 Hana nemur iri lime pe rahtele nai pe titiria
hel. Pe temeria laka, ne Sekeua nenge i non soke
nga iri nenge te umume nga NeHalang na pele.
15 La ol, nga etuene e te teke te helope hote
uneinei e pe uneinei nem tuacholia iri ke mai, “Iau
e eteia Iesus pe e eteia Paulus. Pe imo? Imo itei hel
mam?”
16 Ol pe non nenge uneinei tuteu nge i neu pal
lapue iri ke eiria lele ele iri, pe ta chach ule reria
hengeron mur. Pomalam singiria lachlach mana
pe teua hot sapele nga non neu na pele ke tela
sapele.
17 ✡Iuta mur pe Krik mur pe hulua lochloch
ngana nenge tetu nge Epeses te longe ure nei nge
lohot pe te matau toto. Pe te heto heke tote Non
Soke Iesus ene.
18 Ol pe hulua halang nenge leteria manmanna
te hele hote reria poinga poreke ngana mur nga
hulua mataria.
19 Iri halang nenge te popoi ure paluna, te loloch
hote reria alalaha mur nenge ure paluna ana ke te
chacharuch heke nga oan nga hulua mataria. Pe
alalaha nemur nenge te chacharuch heke iri neu,
te sisele iri pe ururia lohot ke halang nge halang
toto.
20 Pomalam Non Soke nena helenga puo ke kik-
ina toto pe song ke langa kileng pe kileng.

Chauchainga Palaungana Lohot Nge Epeses

21 ✡Iok, ure lochloch ngana nei lohot ke het
pe Paulus teke lohaka ke lange Ierusalem. Pe
Opepengpeng poia i ke letena tuanin ke teke la
tala nga kileng nemur nge Mesatonia pe Akaia. Ke

✡ **19:17:** Ume 5:11 ✡ **19:21:** Ume 23:11; Rom 1:13

het pe lange Ierusalem ol. Pe Paulus hele pule ke teke, “Lape ela tala nge Ierusalem ke het pe ela nge Rom.”

22 Iok laol Paulus kulosia hana nai nenge te halaulaua i ke iri muka lange Mesatonia. Eria laka Timoti iri nai Erastus. Pe Paulus tu ke mala pol mana nge Eisia.

23 ✡Nga etue neu chauchainga palaungana lohot nge Epeses nga tuluk nenge Esinga Tele.

24 Non e nge ene Timetrius talune chauchainga palaungana neu. Ana non pe pekngana mur hel teume hotote aria soke na pele opene mur nga ure chalemlem ngana. Pe iri, te heto hekeke aria hei soke e nge ene Atemis. Pe te teke aria soke hei neu na pele opene mur kou nenge te umume ia iri neu. Pe iri te mene um tutuna palaungana nga reria ume neu.

25 Iok, Timetrius iua nena hana mur ke eukiraua iri pe iua hana nenge reria ume elle ke mange iri ke teat pule. Pe lohaka pe hele, “Imo hana lochloch ngana nem, a eteia lo ke ita ta mene umtutuna palaungana toto nga ume nenge ta popoia nei.

26 Pe heueu nei a esia lo, pe a longe helenga nemur nenge Paulus heleleia iri. Paulus nena helenga nemur poia hulua halang nge Epeses pe nga kileng lochloch ngana nge Eisia ke leteria manmanna ero toto nga ure nemur nenge ta popoia iri nem. Paulus hele ke teke mele pele ume hote NeHalang nga penna ero toto. Pe hele ke teke ure nemur nenge hana teume hote iri nga peria mana, luna ero toto pule.

✡ **19:23:** 2Ko 1:8

27 Pe iau e matau toto iange lape hehei pe hana
te hele poreke ara ume nenge ta menmene umtu-
tuna ia nei. Iange lape ra ume losio pe ta mene
umtutuna ero ol. Pe pule, hulua halang nge Eisia
pe nga kileng lochloch ngana te heto hekeke hei
soke Atemis. Pe e matau mana nge lape hulua
ramaria mene ke te teke Atemis nena pele opene
nenge ta umumeia nei i ure palaungana ia ero ol.
Pe pingana nenge iuiu lape het toto sio."
28 Ol pe hulua nenge te eukirau neu te longe
pe leteria inin toto pe te alngaria haka ke te teke,
"Atemis nenge Epeses i palaungana toto!"
29 ✡Ol pe makulinga song ke rongo heke kileng
neu pela te laua ne Kaius irinai Aristakus pe te
songia iri ke te laia iri nga pele palaungana nenge
te eukiraurau ia. (hana nai neu te halaua Paulus
nga i ngana nge Mesatonia)
30 Ol pe Paulus teke lake mes nga hana nemur
mataria ke hele ke nek lange iri pe ero. Iri nenge
leteria manmanna nge NeHalang te longele i ke la
ero.
31 Pe pule, Paulus neingana mur hel iri hana
papalauna nga kileng nenge Eisia. Iri te hekule
helenga hel lange Paulus ke te teke la ke hetei hote
i lange hulua nemur ero.
32 Iok laol, hulua halang te lekleke langa te
eukirau ngaria nem. Iange hel te hele pe te makul
ke mai, pe hel te hele pe te makul ke altoto. Ol pe
leteria lilil mana ol.
33 Ol pe Iuta mur te hesisi hote Aleksenta ke
langa muka, pe hana hel te alngaria lange i nga
utar nenge lape poia. Pomalam ana non tul heke

✡ **19:29:** Ume 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

penna ke hereng ia iri pe teke hele ala pol pekngaria mur aria.
34 Pe ero. Hulua te eteia ke Aleksenta i Iuta, pomalam te alngaria toto haka pe te makul ke te teke, “Atemis nenge Epeses i palaungana toto!” Hana nemur te alngarngaria pe te makulkulia helenga neu ke mala toto.

35 Ol pe non soke nenge hasas alalaha pe nauelele kileng neu mes hot ke poia hulua nemur ke te reng pe hele, “Imo hana nenge Epeses, hulua te eteia ke kileng nei mana nge nauele tote hei soke Atemis nena pele. Pe pule, nauele um heo ngana nem nenge losio at nga lut nga tapa.
36 Pe mele pele hele ke teke urenei ta channangaia ero. Ke pomalam a reng pe a are ke nek. Letemo matana ke nek pe a poia ure. Apoi pulut mene ure ero.
37 Hana nenge a mene iri at nei, te hele poreke hei soke Atemis ene ero. Pe pule te kemeia ure heo ngana ngana mur nga nena pele ero.
38 Nenge teke Timetrius pe na hana mur iriul mele hel te hele hel, urana nge tela nga etue nemur nenge hana papalauna te longlongo helenga mur ia. Pomalam lape te longe pe te hepengia helenga nemur.
39 Pe nenge teke o helele nga ute e pule, o laia nge hana nemur nenge te longo teu lala nga ure nemur nenge te lohotot nga kileng nei.
40 E hele ke mai iange hehei pe hana nge kileng nei teare ke nek ero ol nga poinga nenge ta poia heueu nei. Hulua lape te hele poreke ita heueu iam. Pe lape ta hele ke mere? Iange ta eukirau ngara heueu nei, luna ero toto.”

41 Non soke neu hele ke het pe kulos sapele hana
nemur ke te rongo mule reria pele mur.

20

Paulus Lange Mesatonia Pe Nge Kris

1 Iok, chauchainga palaungana nenge lohot neu
het lo pe Paulus hekulo sapele iri nenge leteria
manmanna aria ke teat nge i. Teat ke Paulus
hekerkereng mule leteria manmanna ngana pe te
sisa peria. Te sisa peria ke het pe Paulus i sapele
ke langa kileng nenge Mesatonia.
2 Iok Paulus i ke langa kileng mur nge Mesatonia
pe hekerkereng mulmule hehei pe hana nga nena
helenga mur. Ke het pe la sapele nge Kris.
3 Pe nga lamau Paulus tu ke ana teio iri mol.
Iok Paulus teke tamu haka nga imot ke lange Siria
pe longe nge Iuta mur hel te teke te hunune i.
Pomalam Paulus teke la mule ke nanas mule kue
nenge Mesatonia ke lange Siria.
4 Pe hana nenge tela luluch nge i eria mur koi
nei, Sopata nenge ne Pirhus tuna. Pe i nena nge
Perea. Pe Aristakus iri nai Sekuntus nga kileng
nenge Tesalonika pe Kaius nenge nena nge Tepi,
pe Timoti pe Taikikus iri nai Trompimus nenge
reria kileng nge Eisia.
5 Hana nemur iri muka emem pe la te kulele
imem nga kileng nenge Troas.
6 Iok ngaunga matana nenga ngaunga menini
ngana lohot ke het pe mo mana hot sapele nge
Pilipai. Mo mana ke mo lala pe nga etue lime
ngana mo saolia iri nenge Troas. Pe nga lamau
motu ke emem etue rahtele nai.

Paulus Nena Inga Nenge Lange Troas Hetala Ngana

7 Iok, nga Sarere nga miliko imem lochloch
mo eukirau ke mo ngau pe mo nanasia poinga
nenge Iesus iriul nena hana mur nenge te rekreke
ngaunga. Pe Paulus hetottore hehei pe hana kela
miliko tuna iange teke uach sio pe i mulmule.
8 Imem lochloch motu nga pele letena e nga
lut toto pe lemenge halang te eintele iri ke te
remenmen.
9 Pe kol kulpo e nge ene Iutikas are hot langa
pele matana nenge kino nenge tuttula song teueu
ia. Iok Paulus hele ke lala pe ana non tu-
anongnongo. Ol pe mamani hun toto ol pe losio
hot sapele nga pele neu ana lala mol ngana nenga
lut toto. Iange pele neu te hemes hoho heke iri. Iok
tela ke te lolo heke i pe mete lo.
10 Iok Paulus sio la pe ma haka nge kol neu pe lau
hite i pe hele, “Letemoia i ero, konei maul mule lo.”
11 Ke het pe Paulus haka la mule pe reke beret
pe ngaua pe hetottore iri ke la uachuach toto. Pe
nga uach uruna toto ana non lohaka pe i sapele.
12 Pe hehei pe hana nemur te iech mule ia kon
neu nge maulul pe iriul ke tela mule sapele.

Paulus Lohaka Nge Troas Ke Lange Miletus

13 Iok, Paulus hele ke teke i mana nga apena ke
lange Asos. Pe imem mo mene imot pe mo mana
ke imem muka kela mo kulele i nga ana kileng.
14 Iok, Paulus la ke saolia imem nge Asos pe
mohul heke i pe mo mana ke mola nge Mitilin.
15 Iok, mo mana hot nge Mitilin nga etue nein-
gana pe la mo mana teu nge Kaios. Pe nga etue mol

ngana mo mana ke mola nge Samos. Ke het pe mo
mana hot mule pe mo mana teu nge Miletus nga
uach.
16 Pe Paulus hele ke teke hesilia etue unne
nge Eisia ero. Pomalam mosio nge Epeses ero.
Iange Paulus heusach mana ke teke la ke tu nge
Ierusalem nga Pentikos ana etue.

Iesus Nena Hana Papalauna Nge Epeses

17 ✡Iok, Paulus tu nge Miletus kura pe hekulo
Iesus na hana papalauna nge Epeses aria ke tela
nge i.
18 ✡Hana nemur teat pe Paulus hele lange iri ke
mai, “Imo a etei tote iau ke nek toto, talun nga etue
nenge eat ke e lohot nge imo nge Eisia. Pe a etei
tote etu ngak iange kokoes etu luluch nge imo.
19 E umume ia ak ume mur ke pomanga Non
Soke nena non toto pe e heto heke ek ia ero toto. Pe
etue hel e tangtang iange ure meena ngana hel te
lohotot nge iau, nenge Iuta mur te teke te hunune
iau.
20 Helenga urana ngana mur nenge e eteia ke
e halaua imo, e hele hot lochloche lange imo ke
ulolo. Pe etal kome unne sune e ero toto. Pe
e hetottore imo nga hulua mataria, pe pule nga
lemo pele letena mur.
21 Pe e tunge helenga kerkereng ngana lange
Iuta mur pe Krik mur ke e teke tehul rumeria nga
reria poinga poreke ngana mur pe tenau la pol
aria nge NeHalang pe leteria manmanna nge ara
Non Soke Iesus.

✡ **20:17:** Ume 18:21 ✡ **20:18:** Ume 18:19–19:10

22 “Pe heueu nei e longo tau mene Opepengpeng
ke ela nge Ierusalem pe e etei la ero, utar lape
lohot nge iau nga lamau.
23 ✡E eteia ke nga kileng mur nenge e lalaia,
Opepengpeng hele atat nge iau nge hana lape tetal
teua iau langa tuele au ngana. Pe pule lape te poia
ure meena ngana mur ke lohot nge iau.
24 ✡Pe iau e matau ele singik nga ume nei ero.
Nenge teke te hune iau, panem ute pele ero. Pe
ure nenge palaungana toto ngana koi; nenge e
teke e heulo hot tote ume nenge Non Soke Iesus
tunge at nge iau. Nenge e hetottore hehei pe hana
nga helenga urana toto ngana nga NeHalang nena
nekinga nge nena hana mur.
25 “Iok, imo nemur, ei rara ke e hetottore NeHa-
lang nena naualanga pe nekinga nge ita lala nge
imo. Pe amo e nge imo lape nau mule ramak ero
ol.
26 Ke heueu nei e hele pengpeng lange imo,
nenge teke amo e nge imo mene maulinga nge
koko ero, atue helenga at nge iau ero.
27 Iange ure lochloch ngana nenge NeHalang
lemene ke teke a eteia, ngana laka e hele hot
lochloch e lange imo ke ulolo. Pe e topele unne e
ero toto.
28 ✡Ke a nauala amo ke nek. Pe pule a nauele
hehei pe hana nenge Opepengpeng tunge lange
imo ke a nauele iri. A nauele NeHalang nena hana
mur ke pomanga hana nenge tenau elele reria
sipsip mur, iange olia iri nga tuna Iesus eina.
29 ✡Iange iau, elala lokoi pe e eteia ke hana

✡ **20:23:** Ume 9:16; 21:11 ✡ **20:24:** Ume 21:13; 2Ti 4:7 ✡ **20:28:** 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4 ✡ **20:29:** Mat 7:15; Ioa 10:12

hel lape teat pe te channanga ia NeHalang nena hana mur pe te helosio ia iri nga leteria manmanna ngana mur, pomalaka nga kaone hinolo mur nenge teteu rurung taua sipsip mur ke te hunune iri.

30 Pe pule mele hel nge imo lape temes haka pe te channanga ia hehei pe hana pe tepoi taole iri ke te hile helenga mamanna ngana pe te nanasia iri.

31 ✡Ke a nauala amo ke nek toto nga ure nemur! Letemo metene, iau matak eina sisio pe e helete metene imo nga ure nei. Pe e popoia ume nem nga miliko pe nga sinanga ke hesinga iri mol.

32 “Iok heueu nei e tunge imo langa NeHalang penna ke nauele imo. Pe NeHalang nena helenga pe nena nekinga nenge a mene nem, nauele imo pule. Pe lape hekerkereng ia imo pe poia ure urana ngana mur ke te lohot nge imo. Ure urana ngana nemur NeHalang tung hote ke teke nena hana mur pengpeng reria ia.

33 ✡Iau lemek taua amoe nge imo nena umtutuna pe nena hengeron ero toto.

34 ✡Imo sipomo a eteia lo ke perik nai nei umume ke mene iau pe pekngak mur emem ngaunga pe ure mur nenge lememem taua.

35 Nga ume lochloch ngana nenge e umume ia iri, e teke e henonoua imo ke ta ume ke kerkereng ke mai ke ta halaua atong nemur nenge singiria haleles. Pe e hetore imo ke letemo metene Non Soke Iesus nena helenga nenge teke, ‘Nenge teke mele tunge ute lange mele, nem poia i ke iech toto nga nenge mene ute nge mele’ ”

✡ **20:31:** 1Te 2:11 ✡ **20:33:** 1Ko 9:11-12 ✡ **20:34:** Ume 18:3; 1Te 2:9

36 Iok Paulus hele lange hana nemur ke het
pe tualou sio luluch nge iri pe hetalaulau lange
NeHalang.
37 Iok hana nemur te sisa peria nge Paulus pe
telau hite i pe te tangia i ke halang.
38 Hana nemur leteria poreke toto ia Paulus
iange hele ke teke lape tenau mule ramana nga
lamau ero ol. Ke het pe iri lochloch ke tetau hote
Paulus langa imot.

21

Paulus Lange Ierusalem

1 Iok, mo sisa perimem luluch nge hana nemur,
mo tang pe molau hit hel ke het pe mo mana hot
sapele, pe mo mana pengpeng ke mola nga mimio
nenge Kos. Pe nga etue naingana mo song teu nge
Rotes ke het pe mola nge Patara.
2 Pe nge Patara mo hottaua imot e nge teke lala
nge Poenisia, pomalam mo tamu haka nga imot
nem pe mo song ke mola sapele.
3 Iok, mo song ke mo lala pela mo esia mimio
nenge Saiprus. Pe monau heke ana mimio nge tu
ke ile haka langa lut pe imem mo song nge sio ke
mola nge Siria. Iok mo mana teu lange Tir kela te
tatach sue imot neu nganngana hel nga lamau.
4 ✡Pe nga kileng neu mo saolia hana hel nge
leteria manmanna nge Iesus, pomalam mola ke
motu luluch nge iri ke etue iri rahtele nai. Pe
Opepengpeng poia iri ke te hele ele Paulus ke
lange Ierusalem ero.

✡ **21:4:** Ume 20:23

5 Iok, emem etue nenge motu luluchia nge iri het
pe mo hile sue iri pe mo mana hot mule ke mola.
Hana lochloch ngana nga kileng neu pe hehei pe
tuturia mur, tetau hote imem. Te taua imem kela
te mesia imem nga peipei, pe imem lochloch mo
tualou sio pe mo hetalaulau lange NeHalang.
6 Ke het pe mo sisa perimem luluch nge iri pe mo
haka mule nga imot, pe iri tei ke tela mule nga ria
pele mur.
7 Iok mo mana hot nge Tir pe mo song ke mola
nge Tolemis. Pe nga lamau mo saolia iri hel pule
nge leteria manmanna pe motu luluch nge iri ke
etue elle mana.
8 ✡Iok nga etue nei ngana mo lohaka nge Tolemis
pe mola nga kileng nenge Kaesarea pela motu
nga Pilipus na pele. Pilipus i non nenge hetottore
hehei pe hana nga Helenga Urana Toto Ngana. Pe
i none nga hana iri rahtele nai nenge te henonou
hote iri nge Ierusalem, ke te halaua Iesus nena
hana mur.
9 Ana non tutuna mur iri henel nge iri malolong
pe te popoia ume nenge hetatalonga mur.
10 ✡Iok, motu nga lamau ke etue hel lalo pe non
hetatalonga e nge ene Akapus lohaka nge Iutea pe
i ke at.
11 ✡Ana non iat nge imem pe mene Paulus ana
tal ana kalenga pe kale hite i sipona penna pe
apena pe hele, “Opepengpeng hele ke teke, ‘Iuta
mur nge Ierusalem lape tekale mele nenge nena
ure nei ke mai koi. Ke het pe te tunge i lange hana
lomonmona ngana mur!’ ”

✡ **21:8:** Ume 6:5; 8:40 ✡ **21:10:** Ume 11:28 ✡ **21:11:** Ume 20:23; 21:33

12 Mo longe ke mau pe imem hul hana hel pule
nenge teat ke mo eukirau neu, mo hele ele Paulus
ke mo teke lange Ierusalem ero toto.
13 ✡Ol pe Paulus hele, “A tangtang ia utar? A poia
iau ke letek kolkol sakilil. Nenge teke te laua iau
pe te hune iau, letek meina nga nem ero, iange e
nanas mene Iesus lemene ngana.”
14 Pomalam mo reng mana ol iange mo teke
mopoi ele i pe ero. Pe mo hele mana ke mo
teke, “Iok la, pe lape mo hetalaulau mana ke ure
lochloch ngana nenge lohot nem, lohot mana nga
NeHalang lemene ngana.”
15 Ke het pe mo takirau teua lemem ure nga
lemem kole mur pe mola sapele nge Ierusalem.
16 Pe NeHalang nena hana mur hel nge Kae-
sarea, te koko nge imem pe te taua imem langa
Nason na pele kela motu lamau. Pe Nason nena
nge Saiprus. Ana non longe hengetoro nenga
NeHalang nena helenga pe letena manmanna ke
i Non Soke nena none ia tala nike.

Paulus La Ke Sauhot Nge Ierusalem Pe Lake Nau Tote Ieims

17 Iok mola ke mo lohot nge Ierusalem pe NeHa-
lang nena hana mur te iech ele imem.
18 Pe pomange rou imem lochloch mola ke mo
esia Ieims. Mola pe almasinga ana hana mur tetu
pule.
19 ✡Pe Paulus sise peria pe nana lange iri ke nek
toto nga ure mur nenge NeHalang poia ke lohot
nge hana lomonmona ngana mur, nga etue nenge
Paulus la ke hetottore iri.

✡ **21:13:** Ume 20:24 ✡ **21:19:** Ume 15:12

20 ✡Hana nemur te longe pe te heto heke tote
NeHalang ene. Pe te hele lange Paulus ke mai,
“Paulus, timem laka iong pe urana nge mo hele
lem pule. Heueu nei Iuta mur nge halang toto
leteria manmanna pe iri lochloch lemeria toto ke
ta nanas tau tote rera hotonga mur nenge Moses
mene at.
21 Pe iri te longe hana hel ria helenga nge te
teke iong o hele lange Iuta mur nenge tetu teu
luluch nge hana lomonmona ngana mur ke tesaua
hotonga mur nenge Moses. Pe pule te teke iong o
hele lange iri ke te riria tuturia mur singiria ero pe
te nanasia Iuta mur ria poinga ero.
22 Iri lape te longe iong nge oat lo. Ke lape tapoi
ke mere?
23 ✡Lape o poi ke pomai koi: Hana hel nge imem
nei te poia helenga kerkereng ngana hel ke te teke
te poia ume nemur nenge NeHalang tunge lange
iri. Pe helenga kerkereng ngana nem te takho
mule ero ol.
24 Mo teke o mene hana nemur kela o poia iri
ke te lemlem mule nga NeHalang matana. Pe o
olia uruna nga nenge tepoi ke pomau. Pe o ut sue
palpalria ina. Hulua lochloch ngana lape te esia
poinga nei nge o poia pe te eteia ke helenga nenge
te longe iri nem, manmanna ero. Iange iong o
nanas tau tote reria hotonga mur nenge Moses
mene iri at.
25 ✡Pe hana lomonmona ngana nemur nenge
leteria manmanna, mohas ia alalaha e lange iri lo,
ke mo teke te ngaua ngaunga nenge te tunge lange
ae tapuna mur ero pe mo teke te inia toho ero pule.

✡ **21:20:** Ume 15:1, 5 ✡ **21:23:** Num 6:1-20; Ume 18:18 ✡ **21:25:** Ume 15:29

Pe pule mo teke te ngaua huros nenge teroke ero
pe tepoi pulut rara lange hehei ero.”
26 ✡Iok laol, pomange rou Paulus mene hana
henel neu kela helemlem mule iri. Pe poia poinga
neu lange i sipona ke helemlemia i pule. Ke het pe
Paulus langa hetoronga ana pele ke hele tote ure
nenge te poia neu nge ana etue lape het. Iange nga
ure neu ana etue het ngana, lape te makia iri elle
pe elle reria tunginga nenge lange NeHalang. (Ure
nenge te poia neu ana etue iri rahtele nai.)

Iuta Mur Telaua Paulus Nga Hetoronga Ana Pele

27 Iok, etue rahtele nai ngana teke hetet lo pe
Iuta mur hel nga kileng nenge Eisia te esia Paulus
nga hetoronga ana pele letena. Ol pe tela ke teteu
nga pek ngaria Iuta mur leteria pe te poia iri ke
leteria inin toto. Pomalam tela sapele ke te laua
Paulus.
28 Te laua i pe alngaria ke mai, “Imo hana nenge
Israel a at ke a halaua imem. Non nei i rara nga
kileng lochloch ke hetottore hehei pe hana pe hele
poreke hana nenge ita pe rera hotonga mur pe
NeHalang nena pele palaungana nenga ra kileng
nei!”
29 ✡(Te hele ke mau iange te esia Tropimus nenge
na nge Epeses nge iri nai Paulus te i rarara nga
kileng neu pe te teke Paulus mene teua i langa
NeHalang na pele palaungana letena.)
30 Ol pe hulua lochloch ngana nga kileng neu
te longe pe talngaria mes. Pe te song ke teat nga
kileng koana mur lochoch ke te laua Paulus pe te

✡ **21:26:** 1Ko 9:20 ✡ **21:29:** Ume 20:4

takrung hote i nga pele neu. Te takrung hote i ke
het pe tepiu hit sapele ana piunga mur.
31 Iok te teke te hune i, pe helenga kou song ke
la lohot nge palinga hel ana hana mur nenge Rom
aria soke lo. Ke helenga neu tang ke teke, “Hana
lochloch ngana nenge Ierusalem kou te hele inin
hel pe alngaria haua rara.”
32 Ueiuei mana pe non neu mene nena palinga
hel ana hana mur pe te song ke tela nga kileng
unne nenge hulua te emurungrung ia. Hulua
nemur te esia iri ke mau pe te palia Paulus ero ol.
33 Iok palinga hel ana hana mur aria soke neu
lake laua Paulus pe hele ke nena hana mur te
mene ke rur nai pe te kele i. Ol pe palinga hel ana
hana mur aria soke neu ontei, “Non tei nemai? Pe
imo mam a laua i ia potar?”
34 Pe hulua nemur hel alngaria ke te teke non
nei poi ke mai, pe hel alngaria ia ute e nge altoto.
Ol pe non soke neu etei ero ol, helenga tei nge
manmanna. Pomalam hele lange palinga hel ana
hana mur ke te mene teua Paulus langa palinga
hel ana hana mur reria pele kerkereng ngana e.
35 Iok Paulus teke i haka nga pele neu ana
hakanga pe palinga hel ana hana mur te takis
heke sapele i iange hulua nemur te teke teora sio
tote i ol.
36 ✡Hulua nemur te nanasia iri pe te alngar-
ngaria ke te teke, “Tala ke ta hune i!”

Paulus Hele Lange Hulua

37 Iok laol, palinga hel ana hana mur te teke te
mene teua Paulus lala nga reria pele neu lo pe

✡ **21:36:** Luk 23:18

Paulus hele lange aria soke ke mai, “E teke e heleia
ute lange iong.” Pe non soke neu onteia i ke teke,
“Iong mam o helele helenga Krik ma?
38 ✡Non Ekipto tana e at tala nga lamai lo pe
poia hunelinga palaungana ke lohot nge hana nga
lamai. Pe mene ke hana iri ana non kina lime iri
analoch iri henel (4,000) pe te mene reria palinga
hel ana ure mur pe tei ke tela nga ich sana lomona
ngana e. Pe e esia iong pe e teke ma i iam atat nem
pullo.”
39 Pe Paulus tuacholia lange i ke teke, “Ero! Iau
Iuta koi, etak hoe iau nge Tarsus nga kileng nenge
Silisia. Ke iau ek masio nga alalaha pule nga
kileng palaungana nem. Pe e teke o longele iau ke
e hele pol lange hana nemur mukam.”
40 Iok laol, non soke neu ngata pe Paulus mes
sapele nga pele neu ana hakanga pe penna poi
lange hulua nemur ke te reng. Iok hulua nemur
tereng ol pe Paulus hele la sapele nge iri nga Iuta
mur ria helenga ke teke,

22

Paulus Hele Lange Iuta Mur Nge Ierusalem

1 “Imo Israel mur, neingak mur pe imo hana
papalauna. Apoi rara tangai ero pe e hele lemo
mukam.”
2 Hana nemur te longe Paulus nge hele nga ria
helenga pengpeng pe tereng toktok sapele. Pe
Paulus hele,
3 ✡ “Iau Iuta, pe hetak hohe nge Tarsus nga
kileng nenge Silisia pe etu ke iau soke nga lamai

✡ **21:38:** Ume 5:36-37 ✡ **22:3:** Ume 5:34

nge Ierusalem. Pe ela nga hengetoro ke ne Kamaliel hetottore iau. Pe te hetore iau ke nek toto nga hotonga nemur nenge te hesio tele lange rera tete mur. Pe e tung teu tote iau langa NeHalang nena ume mur, ke pomange imo nenge ames heueu nem.

4 ✡Iau nei epoi poreke tototе iri nenge te nanasia Esinga Tele nenge Iesus. E laulaua hehei pe hana pe etal teua iri lala nga tuele au ngana.

5 Nenge teke a teke e channanga ia imo, a onteia tunginga ana hana mur aria palau iri ul pekngana mur. Iri lape te hele ke te teke, ‘Oe aua nem hele ke manmanna.’ Tehas ia alalaha mur lange pekngara Iuta mur nge Tamaskus pe te tunge at nge iau. Pomalam ela ke e laua iri nemur nenge te nanasia Esinga Tele nenge Iesus, pe e kale hite peria mur pe e mene mule iri at nge Ierusalem. Pe hana papalauna nemur lape te poia iri ke te amneia melmelenga palaungana toto.

Paulus Hele Urume Letena Hul Ngana (Ume 9:1-19; 26:12-18)

6 “Iok lala ke sinanga tuch ngana lo pe e song ke e lala nge Tamaskus. Ela rochroi nge Tamaskus pe lemenge palaungana e lohot nga lut nga tapa pe tuasio at tau pengpeng ia iau. Pe lemenge neu sina ala toto nenge sina ele matak ke e kolkol.

7 Ol pe elosio ke la ema nga ich pe e longe mele nge hele atat nge iau ke pomai, ‘Sol, Sol, pomere nenge opoi poreke iau ke pomam?’

8 “Ol pe iau e hele, ‘Ia Non Soke, iong itei nemam?’

✡ **22:4:** Ume 8:3

“Pe mele neu hele, ‘Iau Iesus nenge Nasaret laka
opoi porekreke iau nem.’
9 Pe hana nenge te koko nge iau te esia lemenge
palaungana neu nge lohot. Pe iri te longe mele neu
nenge hele atat nge iau ero.

10 “Iok laol, iau e ontei ke mai, ‘Non Soke, lape
epoi ke mere mai ol?’

“Pe Non Soke hele, ‘O lohaka pe o i teu langa
kileng nenge Tamaskus. Pe nga lamau lape te
hele lange iong nga ure lochloch ngana nenge
NeHalang heleia ke teke o poia.’
11 Iok laol, pekngak mur tera hite iau nga perik
pe te apeia iau ke e lange Tamaskus iange lemenge
neu poia iau ke matak hit lo.

12 “Pe none nge ene Ananias kou tu. Ana non
heto heke totote NeHalang pe nanas tau tote nena
hotonga mur. Pe Iuta mur lochloch nga kileng neu
te teke i non nge urana ke tepoi ke nek toto lala nge
i.
13 Ana non at ke mes sio nga ilik pe hele, ‘Sol,
atong onau mule ol! Pe nga etue neu pengpeng
matak urana mule pe e es sapele i.’
14 Ol pe ana non hele, ‘NeHalang nenge ratete
mur te heto hekeke, henonou hote iong ke teke o
eteia utar nenge teke poia pe teke o esia i sipona
nena non nenge pengpeng toto pe o longe helenga
nge lohot nga hanna pengpeng.
15 Pomalam omes ke kerkereng toto nga letem
manmanna ngana pe o hele hote lange hulua
lochloch nga utar nenge o longe pe o esia ke ulolo.
16 Ke heueu nei o kulkulele ute ero ol. Omes
haka pe o mene henuninga pe o tang lange Non

Soke. Iange kue nem mana nge lome iong ke lem
poinga poreke ngana mur te lasus toto ol.'
17 "Iok laol, e la mule nge Ierusalem pe ela ke e
hetalaulau nga NeHalang nena pele palaungana
letena.
18 ✡Ol pe enau opek ke e esia Non Soke nge
hele at nge iau ke teke, 'O lohaka pe o ua hot nga
kileng nei ke ueiuei mana iange hana nemur nga
kileng nei lape te longe helenga manmanna ngana
nemur pe tetal teua nga leteria ero toto.'
19 ✡Pe iau e tuacholia ke mai, 'Non Soke, iri te
etei tote iau nge elala nga hetoronga ana pele
ke e palpalia iri pe e menmene iri nenge leteria
manmanna nge iong ke te lala nga tuele au ngana.
20 ✡Iri te eteia ke iau etu nga etue nenge te hune
lem non Stipen. Pe iau e ngata ke te hune Stipen pe
e loloch hite hana nenge te hune i reria hengeron
mur.'
21 ✡Ol pe Non Soke hele mule at nge iau ke teke,
'Lape e kulosia iong ke ola nga tau toto nge hana
lomonmona ngana mur. O lohaka pe o laol.' "
22 Hana nemur te longo ke nek toto nga Paulus
nena helenga mur. Pe nga nenge heleia ke teke
lange hana lomonmona ngana mur, nem poi heke
hulua nemur leteria ke alngaria tau sapele i. Pe
te u taua i nga karia nenga lut toto ke te teke, "Ta
renge non nei ero! Ta hune i ke lasus toto!"
23 Hana nemur te ulule reria hengeron pe te uu
pe tesau hekeke maruchrue.
24 Ol pe palinga hel ana hana mur aria soke neu
hele lange nena hana mur ke te mene teu sapele

✡ **22:18:** Ume 9:29-30 ✡ **22:19:** Ume 8:3; 26:9-11 ✡ **22:20:** Ume 8:1 ✡ **22:21:** Ume 9:15

Paulus langa pele neu letena. Pe pule hele ke te
nosia i ke hele hote utar nenge poia ke poreke
toto nenge hana nemur alngaria tau sakililia i ke
pomau.
25 ✡Iok, palinga hel ana hana mur te kele Paulus
ke te teke te nosia i. Pe ero. Paulus hele lange
hana nemur aria soke e nge mes rochroi mana nge
i ke teke, “Imo mam a nanasia hotonga tei nenge a
poia poinga nem at nge iau mam? Iau lek nge Rom
pule i. Pe utar toto nenge e poia ke poreke, nenge
a teke a nosia iau?”
26 Iok laol, non soke neu longe ke mau pe lake
hele lange aria aehuna ke teke, “Iong mam opotar
mam? Ita tapoi pulut mene poinga nei lange non
nei. Pe i nena nge Rom pule i!”
27 Iok non aehuna neu i la sapele nge Paulus pe
la onteia i ke mai, “Iok o hele at nge iau, iong mam
lem nge Rom pule ma?”
Pe Paulus tuacholia lange i ke mai, “Oe! Iau lek
nge Rom pule i!”
28 Ol pe non aehuna neu hele, “E saua umtutuna
palaungana lo pe tahas sue ek ke iau lek nga lamai
pengpeng ol.”
Pe Paulus tuacholia, “Temek pe hetak reria nge
Rom nike, pomalam iau lek nge Rom pule.”
29 ✡Ol pe iri nenge te teke tela ke te ontei hotote
Paulus te longe i nge hele ke mau pe te ruka mule.
Pe palinga hel ana hana mur aria aehuna neu
longo nge Paulus nena nge Rom pe matau toto
iange nena hana mur te kele Paulus lo.

Paulus Mes Nga Hana Papalauna Mataria

✡ **22:25:** Ume 16:37 ✡ **22:29:** Ume 16:38

30 Iok, pomange rou non aehuna neu teke etei
toto; Pomere nenge Iuta mur te poia poinga nei
lange Paulus mai? Pomalam eukiraua tunginga
ana hana mur aria papalauna mur pe hana pa-
palauna nge Iuta pe hele ke teun hote rur nga
Paulus penna. Ke het pe mene Paulus ke la heme-
sia i nga hana papalauna nemur mataria.

23

Paulus Hele Ala Ana Nga Hana Papalauna Mur Mataria

1 Iok laol, Paulus nau la pengpeng nge hana
papalauna nemur pe hele, "Hana papalauna, nga
letek nge teu toto e amneia ute e nge e poia ke
poreke ero toto nga NeHalang matana. Nge nike
toto ke at nga etue nenge heueu nei."
2 ✡Ol pe non soke nenga tunginga ana hana mur
hele lange hana nenge temes rochroi ke tepal ele
Paulus hanna. Non soke neu ene laka Ananias.
3 ✡Pe Paulus hele lange Ananias ke teke, "Iong,
lape NeHalang tuacholia ke poreke toto lange
iong. Nakum malaka nga pele e nge kankan ngaua
letena pe te hepore ke hussu toto nge hot. Nakuna
urana mana nge hot pe nge teu, poreke toto lo.
Iong oare nga lamam ke o longlongo pe o amnei
teu atat nga lek helenga mur, pe o poia ke nanas
tau pengpeng ia hotonga mur te hele ngaria. Pe
pomere o heit kou sue hotonga pe o hele ke hana
te palia iau?"
4 Ol pe iri nenge temes rochroi lange Paulus te
hele lange i ke mai, "O heleia NeHalang nena non
palaungana neu ke mam ke? O matau ero ma?"

✡ **23:2:** Ioa 18:22-23 ✡ **23:3:** Mat 23:27

5 ✡Pe Paulus hele, “Titik mur, iau e etei ero toto
nge non nei rahite ume palaungana nem. Pe Ne-
Halang nena helenga e nge tehas sue ke ulolo, hele
ke teke, ‘O hele poreke mele nenge i mukmuka nge
lem hana mur ero.’ ”
6 ✡Iok Paulus nau pe hana hel iri Satiusi, pe hel
iri Paresio mur. Pomalam haliu haka ke palaun-
gana toto nga hana nemur leteria ke teke, “Hana,
iau nge iau Paresio koi pe temek pule i Paresio.
Pe te laua iau pe te mene iau at lamai iange letek
manmanna nge ita nge ta maul haka mule nga
metenga.”
7 Hana nemur te longe Paulus nge hele ke mau
pe te hele inin tau hel sapele nge iri. Pomalam
Satiusi mur te eukirau ke iri altoto pe Paresio mur
pule te eukirau ke iri altoto.
8 ✡(Satiusi mur, te teke ita tamaul haka mule
nga metenga ero ol. Pe pule te teke angkelo mur
ero pe Ope mur ero pule. Pe Paresio mur leteria
manmanna nga ure mol nem.)
9 Iok laol, hana pane mur te u tau hel sapele. Ol
pe hotonga ana hetoronga mur nenge iri Paresio,
temes haka pe te hele ke kerkereng toto ke te teke,
“Ta longo langa non nei hele ngana lo pe ute e nge
poia ke poreke ero i! Lape angkelo e ma ope e.
Ngana laka nenge hele lala nge i nga kue nenge
lala nge Tamaskus nem.”
10 Iok laol, palinga hel ana hana mur aria soke
longo la pe hana nemur te alngaria ke palaungana
toto ol. Ol pe matau toto iange teke lape hana
nemur, te hora sue Paulus heueu. Pomalam hele

✡ **23:5:** Exo 22:28 ✡ **23:6:** Ume 26:5 ✡ **23:8:** Mat 22:23

lange nena hana mur ke la te takrung hote Paulus
nga hana nemur leteria pe te laia i nga ria pele
kerkereng ngana neu.

11 ✡Iok, nga miliko neu, Non Soke lake mes nga
Paulus ilina pe hele, “O matau ero ol, o hele hote
iau lange hana nenge Ierusalem ke het lo. Pe
lemek ke o poia lange hana nenge Rom pule.”

Iuta Mur Tetal Helenga Ke Te Teke Te Hune Paulus

12 Iok nga uach Iuta mur hel te eukirau pe tetal
helenga ke te teke te hune Paulus. Ol pe te talue
helenga kerkereng ngana e lange NeHalang ke te
teke te ngau ero pe tein ech ero pule. Te teke te
hune Paulus ke mete mukam laka te ngau pe tein
mule ech ol.
13 Iri nenge te tattal helenga neu iri ana non kina
nai toto (40).
14 Iok laol, tela nge tunginga ana hana mur aria
papalauna mur pe almasinga ana hana mur pe te
hele, “Imem mo talue helenga kerkereng ngana e
lo ke mo ngau ero toto ke la het nga etue nenge mo
hune Paulus ke mete.
15 ✡Ke heueu nei mo teke iong pe hana pa-
palauna nemur a hekulo Paulus ana ke at. Pe a
channanga ia palinga hel ana hana mur aria soke
nem ke a teke a ontei hot mule Paulus ke nek toto.
Pe imem mo kulala mana, teke iat nge imo heueu,
mohun sio sapele i nga lamai.”

16 Pe Paulus na achung nenge liuna tuna longe
nge iri tetal helenga ke te hune Paulus. Pomalam,

✡ **23:11:** Ume 27:24; 28:16, 23 ✡ **23:15:** Ume 25:3

la sapele nga palinga hel ana hana mur ria pele pe
tataraia lange Paulus.
17 Ol pe Paulus iu sapele palinga hel ana hana
mur aria naungaala e pe hele lange i ke teke, “Kol
kulpo nei teke heleia helenga e lange amo soke. O
mene i ke imo nai ala.”
18 Iok laol, non neu mene sapele Paulus na
achung lange non soke neu pe hele, “Paulus iua
iau pe hele at nge iau ke teke e mene kol kulpo nei
at nge iong, iange i teke heleia ute lange iong.”
19 Iok laol, non soke neu rahite kol neu penna
pe iri nai te i hot kelkel ke iri toro pe onteia i, “Kol
nem, iong mam o teke o heleia utar at nge iau?”
20 Pe kol neu hele sapele lange i ke mai, “Iuta
mur tetal helenga lo ke te teke nge rou, lape te
onteia iong ke o mene sue Paulus lange hana
papalauna nemur. Pe iri lape te channanga ia
iong ke te teke hana papalauna nemur te teke te
longo ke nek toto mule nga Paulus nena helenga
mur.
21 Pe o longo taua iri ero toto iange hana iri ana
non kina nai (40) pe hel pule lape te talkome ke te
hune Paulus. Iri te talue helenga kerkereng ngana
e lo, ke te ngau ero pe tein ech ero kela het nga etue
nenge te hune Paulus ke mete. Ke heueu nei te
kulele mene iong. Nenge teke o longele ke Paulus
lange iri heueu lape te hun sapele i ke mete.”
22 Ol pe non soke neu hele, “Iok ure nenge o
heleia at nge iau nei, o hele hote lange mele ero
toto.” Non soke neu hele lange kol neu ke het pe
kulosia i ke la sapele.

Te Kulosia Paulus Lange Ne Peliks Nge Kaesarea

23 Iok laol, non soke neu iu sapele nena hana
nai pe hele lange iri ke teke, “A mene ke palinga
hel ana hana iri ana non kina analoch (200) ke
tela nge Kaesarea. Pe pule a mene ana non kina
mol pe analoch (70) nenge te songong ia oriong.
Pe nenge te hunun nga io, a mene ke iri ana
non kina analoch pule. (200) Pe heueu sinanga
matana henonoua sisalanga rahtele henel ngana
nga miliko, (9 kilok) imo hana nemur a i sapele.
24 A tunge oriong mur lange Paulus ke songia pe
a mene i ke nek mana ke lange ne Peliks palau nga
kileng nem.”
25 Ol pe non soke neu hasia alalaha e ke te mene
lange ne Peliks palau. Pe ana alalaha tang ke
pomai,
26 “Ulei toto Non Soke Peliks,
Iau Klatius Lisias koi, pe ehas ia alalaha nei
lange iong ke e teke e hele urume non nei lange
iong.
27 ✡Non nenge e kulosia nei, Iuta mur te laua
ke te teke te hune i pe iau e mene lek palinga hel
ana hana mur ke mo mene hote i nge iri. Mo
halaua i iange e longe nge te teke non nei nena
nge Rom.
28 ✡Pe e teke e etei teu la ke nek toto. Pomere
toto nenge Iuta mur leteria inin taua i ke te teke te
hune i mai? Pomalam e mene sue i ke la e hemesia
i nga aria papalauna mur mataria.
29 Laol pe e eteia ke Iuta mur te teke Paulus
nanasia reria hotonga mur ke nek ero. Pe i poia
ute e ero toto nge uruna metenga. Pe pule nakuna
urana ero toto nge aua nei lake mateu mana nga

✡ **23:27:** Ume 21:30-33; 22:25-27 ✡ **23:28:** Ume 22:30

tuele au ngana.

30 ✡Pe e longe nge te teke te hunune i ke ngana
koi nenge e kulos sapelpele i at nge iong nei.
Pe pule e hele lange Iuta mur nenge milmil ana
ke iri te hele hote reria helenga lange iong ke o
longo teu la pule."

31 Iok laol, palinga hel ana hana nemur te poia
ure lochloch ke pomanga aria soke hele ngana. Ke
te mene Paulus pe te i sapele nga miliko neu ke tela
nga kileng nenge Antipatris.

32 Te tu nga lamau ke uach sio pe palinga hel
ana hana mur nenge te songia oriong mur, iri ul
Paulus ke tela sapele nge Kaesarea. Pe iri nenge te
i mana nga aperia, tela mule nga tetu ngaria nge
Ierusalem.

33 Iok iri nenge te songia oriong tela ke la te lohot
nge Kaesarea pe te mene sapele Paulus lange non
palau nenge nauele kileng neu. Pe pule te tunge
alalaha lange i.

34 Iok laol, non soke neu sisia alalaha neu ke
het pe onteia Paulus ke teke, "Iong mam lem nga
kileng tei toto?" Ol pe non soke neu etei sapele ke
Paulus nena nga kileng nenge Silisia.

35 Pomalam lohaka pe hele mule ke teke, "Nenge
teke iri nenge te milmil am te lohot, iau lape e
longo teu la sapele nga ure nenge lohot nge iong
nem." Ke het pe non soke neu hele ke palinga hel
ana hana mur te mene Paulus kela tenau ele i ke
nek nga non soke Herot nena pele.

24

Paulus Mes Nga Ne Peliks Matana

✡ **23:30:** Ume 23:16-23; 24:1-9

1 Iok, etue iri lime het pe Ananias iri ul hana
papalauna hel tela nge Kaesarea. Ananias i non
soke nenga tunginga ana hana mur. Pe none nge
ene Tertulas koko nge iri pule. Ana non etei tote
hotonga mur ke la ke halaua Ananias pe pekngana
mur. Iok hana nemur tela ke te lohot nge Ne Peliks
pe te tatara lange i nga ure nemur nenge te teke
Paulus poia ke poreke.
2 Pe teiu teu sapele Paulus. Pe ne Tertulas mene
pekngaria mur haria pe hele lange ne Peliks, “Non
Soke, iong o nauele imem ke mala toto lo pe motu
ke nek pe mo iech mana. Pe iong otal mas mule
ure mur ke te lohot ke poia lememem kileng mur ke
te song ke nek pule.
3 Imem lememem taua ure nemur ke te lohot
nga lememem kileng lochloch ke kokoes mo teke mo
hele urana toto nge iong nga nem.
4 O poia ume palaungana lo ke lememem ero
nge mo hemakuk mule iong nga ume e pule. Pe
e teke o longo tau mana ke oare ke nek mana pe o
longo teu at nga imem nei lememem helenga unne.
5 ✡“Imem moes tote nga matamem lo nge non
nei i non poreke ngana toto. Ana non i rara nga
kileng lochloch ke poi hakaka urelu huhuna lala
nge Iuta mur. Pe i, imuka nge iri nemur nenge te
hetue ke Nasarin mur.
6 ✡Pe pule poi hesalanginga mana ia NeHalang
nena pele palaungana nenge heo ngana toto ke
ngana koi nenge mo laua i. [Pe imem mo teke mo
heneue i nga imem sipomem lememem hotonga mur.
Iange poingan ngana nemur make pengpeng nga
lememem hotonga mur ero toto.

✡ **24:5:** Ume 17:6 ✡ **24:6:** Ume 21:28-30

7 Pe palinga hel ana hana mur aria soke ene
ne Lisias. I pe nena hana mur teat ke te hela-
pue imem pe te takrung hote aua nem nga tuna
ngamem.
8 Pe ne Lisias i sipona hele ke teke moat ke
mo hele hote non nei poingan ngana mur lange
iong.] Nenge teke o ontei hote i ke nek toto, lape
o eteia ke ure lochloch ngana nenge mo heleleia
nei manmanna toto.”
9 Ol pe Iuta mur nenge teat ke temes neu, iri
lochloch te hekerkereng ia ne Tertulas na helenga
ke te teke helenga neu manmanna.

Paulus Hele Ala Ana Nge Ne Peliks

10 Iok laol, non soke neu penna poi lange Paulus
ke teke hele ol. Ol pe Paulus hele ke mai, “Non
Soke, iau e eteia ke iong o nauele kileng nei ke
mala toto lo. Pe heueu nei e iech mana nge e mes
ke e hele ala ak nga matam.
11 I semel mana nge o eteia ke etue iri analoch
pe nai nenge lalo, iau e lange Ierusalem ke e heto
heke NeHalang.
12 Pe imem ul mele hel mo hunel nga NeHalang
na pele ero toto. Pe pule epoi haka ure huna lange
mele ero nga hetoronga ana pele letena pe nga
kileng unne nge hot. Pe iri nenge te helele ia iau
nei, te esia ute e ero toto pe te hele mana nga haria.
13 Pe pule, nakuria ero toto nge te henonoua ute
e lange iong ke poia reria helenga ke manmanna.
14 Pe e teke e hele hot pengpeng ia lange iong
ke mai; Iau e heto heke NeHalang nenge lemem
tete mur te heto hekeke. Pe e nanasia kue nenge te
hetue ke Esinga Tele. Pe iri leteria manmanna nga

kue nem ero. Pe letek manmanna nga hotonga
nemur nenge Moses pe nga alalaha nemur nenge
hetatalonga mur tehas sue iri.
15 ✡Pe sak kikina toto nge NeHalang ke mange
iri; nenge mo teke hana nenge te urana pe hana
nenge te poreke lape te maul haka mule nga
metenga.
16 Ke pomalam kokoes e totoi toto ke letek nge
teu toto, amneia ute e nge e poia ke poreke ero
nga NeHalang matana pe pule nga hehei pe hana
mataria.
17 “Iok, ela nga kileng tau ngana pe etu ke
hesinga hel het mukam, ke het pe e lolochia umtu-
tuna hel ke ela mule ia nge lek hana mur pengpeng
nge Ierusalem. Pe pule mo makia tunginga mur ke
mo tunge lange NeHalang.
18 ✡Pe iau e nanasia poinga nenge te helemlem
mulmule iri. Pe hana nemur te esia iau nga ure
nem ana etue het ngana pengpeng. Pe hulua hel
nge temes ke te emurung hite iau ero. Pe pule
mele pele nge poi haka rara ure huna pe alngana
rara ero.
19 Iuta mur hel mana nga kileng nenge Eisia tetu
nga etue nem. Pe nenge teke e poia ute ke poreke
nga mataria, pomere nenge iri siporia teat pe te
hele hot pengpeng ia lange iong ero?
20 Teke poi pe o onteia hana nemur nenge
temes nei. Te hemesia iau nga hana papalauna
mur mataria nge Ierusalem pe te hottaua poinga
poreke ngana tei toto nge e poia?
21 ✡Eh, ngana kai nenge e haliu haka nga
mataria ke e teke, ‘Imo a hemesia iau heueu nei

✡ **24:15:** Ioa 5:28-29 ✡ **24:18:** Ume 21:17-28 ✡ **24:21:** Ume 23:6

iange iau letek manmanna nge lape ta maul haka
mule nga metenga.' "

22 ✡Pe ne Peliks etei teu la pule nga kue nem
nenge te hetue ke ene Esinga Tele. Pomalam hele
ke teke het ke pomau mukam. Pe hele lange
Paulus ke mai, "Lape e hele hote ramak lange iong
tangai ero. Ta kulele ne Lisias ke at mukam, laka
e hele lange iong ol."
23 Iok laol, ne Peliks hele lange palinga hel ana
none ke nauele Paulus ke nek toto. Pe pule hele
ke teke, "Nenge teke Paulus pekngana mur teat ke
tenau toto i, opoi ele iri ero. O longele iri kela te
esia i pe te tunge ure mur nenge ana non lemene
taua iri."

Paulus Hele Nga Ne Peliks Irinai Nehei Mataria

24 Iok, etue hel nga hoena ne Peliks iri nai nehei,
he Tarusila te lohot. Pe ne Peliks nehei i Iuta. Te
lohot ol pe ne Peliks hekulo sapele Paulus ana.
Iange i teke longo Paulus nge helele nga letera
manmanna ngana nge Iesus Kristus.
25 Iok laol, Paulus hele nga poinga nenge tatu
ke ta urana pe ta pengpeng toto. Pe nga poinga
nenge ta nauele ita sipora ke nek pe tatal susue ita.
Pe hele pule nga etue nenge NeHalang lape nau
teu ke nek toto nga poinga urana ngana mur pe
poreke ngana mur nenge ita elle pe elle ta popoia.
Ne Peliks longe helenga neu pe matau toto pe hele,
"Lape o hele ke het ke mam mukam! Pe ola ol. Pe
lape eiu mule iong nga etuene e kura."

✡ **24:22:** Ume 23:26

26 Pe ne Peliks teke ma lape Paulus tunge
nena umtutuna unne, pomalam kokoes mana iua
Paulus ke iri nai te nanana.
27 Iok, tetu ke hesinga nai het ke lalo, pe ne
Posius Pestus mene sapele ne Peliks munna ke
nauele kileng neu ol. Pe ne Peliks tal teua Paulus
nga tuele au ngana. Teke poia poinga nei ke Iuta
mur te iech nge i pe muteria taua i.

25

Paulus Ontei Ke Teke Esia Ne Kaesa

1 Iok laol, ne Pestus mene ne Peliks munna
ke nauele kileng nenge Kaesarea. Iok etue mol
het pe ne Pestus lohaka nge Kaesarea ke lange
Ierusalem.
2 ✡Pe nge Ierusalem tunginga ana hana mur aria
papalauna mur pe Iuta mur aria papalauna mur
tela ke te esia ne Pestus. Pe te toto hita Paulus ana
lange i ke te teke manmanna toto ke non nem poia
ure meena ngana halang ke lohot pe poia hehei pe
hana ke ria arenga poreke toto.
3 ✡Ol pe te ech tote i ke te teke poi ke urana lange
iri ke kulos mule Paulus lange Ierusalem. Iange iri
te teke teolo ele Paulus ke te hun sue i nga kue.
4 Pe ne Pestus hele lange iri ke teke, “Paulus kou
palinga hel ana hana mur tenau elele i nga tuele
au ngana nge Kaesarea. Pe iau ela mulmule lokoi.
5 Teke poi pe a hele lange amo papalauna hel ke
te koko nge iau ke mola. Pe nenge teke manmanna
toto ke non nei poia ute hel ke poreke, hana nemur
te hele hot pengpeng ia ure nemur sapele.”

✡ **25:2:** Ume 24:1 ✡ **25:3:** Ume 23:15

6 Iok laol, ne Pestus tu luluch nge hana nemur
ke ana etue iri rahtele mol ma analoch. Ke het
pe lohaka ke la mule nge Kaesarea. Iok pomange
rou ana non lake are nga pele nenge te longlongo
helenga ia pe hele ke te mene Paulus ke la esia i.
7 ✡Iok Paulus lohot la ke mes pe Iuta mur nenge
teat nge Ierusalem te mes ke te heliliu hite i. Pe
teulo inin rara ke te teke non nei poia ure halang
ke poreke. Iri rea helenga polpolenga mana pe ute
e nge hemeena ia reria helenga ero toto.
8 Ol pe Paulus lohaka pe hele ala ana ke teke,
"Iau e poia ute e ke poreke ero toto nga NeHalang
na pele pe nge ne Kaesa. Pe pule e tamu tote Iuta
mur reria hotonga e ero toto."
9 Iok ne Pestus teke poia Iuta mur ke leteria sio
unne, pomalam onteia Paulus ke mai, "Lemem ke
o teke o haka lange Ierusalem ke la e longe am
helenga mur nga lamau?"
10 Pe Paulus hele, "Heueu nei e mes pengpeng
nga ne Kaesa nena helenga hot ana pele pe lemek
toto ke te longe lek helenga mur la koloi. Iong o
eteia ke ulolo. Iau e poia ute ke poreke lange Iuta
mur ero toto.
11 Pe nenge teke e poia ute ke poreke pe hotonga
hele ke teke e mete, nem ute pele ero. Pe helenga
nemur nenge Iuta mur tetue at nge iau nei man-
manna ero, pomalam mele pele nakuna ero nge
mene iau pe tunge iau lange iri. Pe lemek toto ke
e esia ne Kaesa!"
12 Ol pe ne Pestus iri ul nena hana mur nenge
te longlongo helenga neu te mangun tele helia
muka. Ke het pe ne Pestus hele, "O hele ke o teke

✡ **25:7:** Ume 24:5-6

o lange ne Kaesa ke longo nga lem helenga mur,
nem ute pele ero. Mo hele pe mo longala ke mo
teke ola!”

Ne Pestus Heleia Paulus Lange Akripa

13 Iok, etue hel nga hoena naungaala ana non
Akripa iri nai e Penis tela nge Kaesarea ke tenau
toto ne Pestus.
14 ✡Te tu luluch nge ne Pestus ke etue hel lalo, pe
ne Pestus nene Paulus lange naungaala ana non
neu. Iok ne Pestus nana ke mai, “Ne Peliks tal teua
none nga tuele au ngana ke ngana koi tu.
15 Pe nga etue nenge e lange Ierusalem,
tunginga ana hana mur aria papalauna mur
pe Iuta mur aria papalauna mur, te hele loulouia
i ke halang. Pe te ech tote iau ke te teke e longele
iri ke te hune i ke mete.
16 Pe e hele lange iri ke e teke ita nenge Rom rera
poinga pomam ero, rera poinga mai koi: Ta longo
tala langa mele nem nena helenga mur mukam.
Ke het pe ta longo teu la ke nek nga mele nem
tuachol ngana ia helenga mur. Nenge teke ta
longo pe mele nem na helenga polpolenga haka
mana, ta poi sapele i ke pomanga a hele ngamo
nem.
17 Iok laol, nga etue nenge Iuta mur teat luluch
nge iau nge Kaesarea, e kulele ute ero ol. Uach sio
pe ela sapele ke e are nga pele nenge te longlongo
helenga ia pe e hele ke te mene teu sapele non neu
at.
18 Ol pe iri nenge iri ul non neu aria matana i
elel, temes haka pe te hele hot sapele reria helenga

✡ **25:14:** Ume 24:27

mur. Pe iau e teke ma lape te hele hote ure hel nge
non neu poia iri ke poreke, pe ero.
19 E longo pe te hele helel ia iri siporia reria
poinga nenge te heto hekeke aria soke pe te het-
etue none nge mete lo nenge ene Iesus. Pe Paulus
hele ke teke non neu kou maul haka mule nga
metenga ke ulolo.
20 Ol pe iau letek lilil ol, lape e tuacholia hana
nemur reria helenga ke merei? Ol pe e onteia
Paulus ke mai, ‘Lemem ke o teke tala mule nge
Ierusalem ke la e longo teu la mule nga lemo
helenga mur lamau?’
21 Pe Paulus hele ke kerkereng toto ke teke esia
ne Kaesa ke isipona longo teu langa helenga nei.
Pomalam e hele ke palinga hel ana hana mur
tenau ele i ke nek toto ke kulele etue nenge lape
e kulosia lange ne Kaesa.”
22 Ol pe Akripa lohaka pe hele lange Pestus ke
mai, “Iau e teke e longo teu langa non nem na
helenga mur pule, pe iong ramam mere?” Pe
Pestus hele, “Iok, pomam nge rou iong am etue
nge o longo nga nena helenga mur.”

Te Mene Paulus Lange Ne Akripa

23 Iok laol, pomange rou Akripa iri nai he Penis
te lohot pe hulua te iech pe tepoi ke nek toto lange
iri. Iange tela ke teteu taua hulua nemur nenge te
emurung ke te longlongo helenga. Pe palinga hel
ana hana mur aria papalauna mur teteu la luluch
pule nge hana papalauna mur nga kileng neu. Ke
het pe ne Pestus hele sapele ke palinga hel ana
hana mur te mene teua Paulus at.

24 Pe ne Pestus hele, “Non soke Akripa pe imo
lochloch ngana nenge a lohot heueu nei, anau nga
non nenge mes nei. Hulua lochloch ngana nge
Ierusalem te hele loulou ia non nei ke halang. Pe
te tataraia i at nge iau lo, pe te alngarngaria ke te
teke urana nge te hune i ke lasus toto.
25 Mele nenge poia poinga poreke toto ngana e,
nena poinga poreke ngana nem uruna metenga.
Pe iau e hottaua ute nge non nei poia ke poreke ero
toto. Pe pule isipona hele lo ke teke esia ne Kaesa.
Ke ne Kaesa i sipona longo teu langa nena helenga
mur. Ke pomalam lape e kulosia i ke la.
26 Pe iau lape ehas urume i lange non soke neu
nga alalaha e. Ol pe lape ehas ke mere? Helenga
chiu ala toto kura i. Pe ute e nge make mallaha hot
nge i ero toto. Ke pomalam heueu nei e mene i ke
at mes nga matamo. Pe non soke Akripa, heueu
lape e tunge langa perim ke iong muka ia rera
helenga mur. Pomalam lape e eteia utar nemur
nenge lape ehas sue nga alalaha nenge lange ne
Kaesa.
27 Iange e amnei la pe poreke toto nge e kulos
mene non nei ke la pe ehas ururume ure nenge
lohot nge i ero.”

26

Paulus Hele Ke Kerkereng Toto Nga Ne Akripa Matana

1 Iok laol, ne Akripa hele lange Paulus ke teke,
“Heueu nei mele pele hele lange iong ero. O hele
hot tote letem pe o hele ke manmanna.” Iok,
Paulus penna tul haka pe talun ke hele sapele ke
teke,

2 “Non soke Akripa, heueu nei e iech toto nge e
mes nga matam pe e tuacholia Iuta mur te hele
louloulou ngaria.
3 Iong o etei tote Iuta mur reria poinga mur pe
tehun hel ngaria. Ke heueu nei lemek ke o are ke
nek pe o longo ke nek toto at nga lek helenga mur.
4 “Iau, Iuta mur te etei tote iau. Talun ngana nga
iau kino ngak ke la iau soke. Te eteia iau nga lek
kileng huna pengpeng pe nge Ierusalem pule.
5 ✡Iri te eteia iau ke mala toto lo ke urana nge
te hele pengpeng. Teke lemeria te hele pengpeng
ke iau Paresio. Pe imem Paresio mur mo nanas
tau tote hotonga mur nenge Iuta mur te heto heke
NeHalang ia.
6 ✡Pe heueu nei, e mes nga matamo iange sak
kikina nga helenga utona nenge NeHalang iri ul
rera tete mur te talue nge nike.
7 Pe mata iri analoch pe nai nenge Israel te tung
tote leteria pe te heto hekeke NeHalang nga miliko
pe nga sinanga ke te mene helenga utona nem.
Non soke, e hele pengpeng lange iong, Iuta mur te
poia iau ke e takisia ure meena ngana nei iange
letek manmanna toto nga helenga utona nei.
8 Iok, pomere nenge amo e nge imo nenge at
heueu nei, letena manmanna ero toto nge NeHa-
lang hemaul heke mule iri nenge te mete?
9 ✡“Iau pule ramak kerkereng toto ke e teke e
heporeke tote Iesus nenge Nasaret ene, nenge e
heporeke nena hana mur.
10 Pe i manmanna ke iau e poia poinga nem
ke lohot nge Ierusalem. Tunginga ana hana mur

✡ **26:5:** Pil 3:5-6 ✡ **26:6:** Ume 23:6; 28:20 ✡ **26:9:** Ume 8:3

aria papalauna mur te henonou hote iau pe te hekerkereng ia iau ke e poia ume nei. Ke etal teua NeHalang nena hana halang nga tuele au ngana. Pe nga etue nenge te hune iri, iau e ngata pule ke e teke urana toto nge te mete.

11 Kokoes e i ke ela nga hetoronga ana pele pe e poia ure meena ngana mur ke lohot nge iri. Pe e totoi toto ke e echia iri ke te hele ke mai, 'Imem letemem manmanna nge Iesus ero ol i.' Iau letek inin tau tototе iri, ke pomalam ela nga kileng tau ngana mur pule ke e poia ure meena ngana mur ke lohot pule."

Paulus Nana Urume Letena Hul Ngana (Ume 9:1-19; 22:6-16)

12 "Iok, nga etuene e hana nenge te mukmuka nga hetalaulaunga ana ume aria papalauna mur te tunge helenga kerkerenga ngana at nge iau pe te kulosia iau ke e lange Tamaskus.

13 Iok, non soke mo i i nga kue luana pe kileng sinanga. Ol pe e esia lemenge e nga lut nga tapa. Pe ana lemenge sina ala toto nga chaia matana pe tua leme it lochloche imem ul pekngak mur nenge tei luluch nge iau.

14 Ol pe imem lochloch mo losio langa ich pe e longe mele nge hele at nge iau nga helenga Hipru ke teke, 'Sol! Sol! Pomere nenge o poi poreke iau ke pomam? O poia poinga nem at nge iau, pe lape iong nge o takis mule ana melmelenga laka.'

15 Ol pe iau e hele, 'Non Soke, Iong itei nemam?!'

"Pe Non Soke hele, 'Iau Iesus. Iau laka nenge o teke o hunune iau nem.

16 O lohaka ke omes nga apem ol. Heueu nei e lohot nge iong pe e henonou hote iong ke lek non

iong toto ol. Iong lape o heleia iau lange hehei pe
hana nga ure nemur nenge o esia heueu nei pe nga
ure nemur nenge lape e henonoua lange iong nga
hoena kura.
17 Lape enau ele iong ke nek toto nge lem hana
mur pengpeng pe nge hana lomonmona ngana
mur.
18 ✡Lape e kulosia iong lange iri ke o poia iri ke
mataria charchara ke te ua hot nga kileng chan-
tom ngana ke tela nga kileng mallaha ngana. Pe te
hile sue non poreke ngana nena hekerkerenga ke
tela nge NeHalang. Pomalam NeHalang lape saua
reria poinga poreke ngana mur ke te lasus toto.
Pe lape te mene muria pule luluch nge NeHalang
nena hana mur nenge i sipona hesilei hote iri ke
ulolo.'

Paulus Nana Urume Ana Ume Mur

19 "Ke onau non soke Akripa, e longo tau mana
pe epoi sapele ume nenge enau opekia pe te heleia
at nge iau.
20 Ke e talune ume nem nge Tamaskus ke het pe
e lange Ierusalem ke het pe e la nga kileng nemur
nge Iutea ke het pe ela nge hana lomonmona
ngana mur. E i i nga kileng nemur pe e hetottoro
ke e teke te hulia leteria nga reria poinga poreke
ngana mur pe tenau la mana nge NeHalang. Pe e
teke te poia ure nemur nenge henonou hote iri ke
te esia ke manmanna toto ke te hulia reria poinga
pe leteria mur lo.
21 Ke nga nei mana Iuta mur te laua iau nga
NeHalang na pele pe te teke te hune iau.

✡ **26:18:** Isa 42:16; Epe 2:2; Kol 1:13

22 Pe ero, iange NeHalang nauala tote iau. Ke
ngana koi nenge emes heueu ke e hele lala nge
hulua lochloch, iri nenge teau sio menmene iri pe
iri nenge pingaria iuiu. Pe ure lochlolch ngana ne-
mur nenge e helelel ia nei, Moses pe hetatalonga
mur nge nike te helelia lo ke te teke lape lohot.
23 ✡Nenge te teke, Non nenge NeHalang kulosia
at ke mene mule nena hana mur, lape mete pe i
nge i muka toto nge ita lochloch nge maul haka
mule nga metenga. Pe lape poia na lemenge ke tua
leme hite Iuta mur lochloch pe hana lomonmona
mur pule."
24 Pe ne Pestus longe Paulus nge hele ke mau pe
alngana taua i ke teke, "Paulus! Am hauaua ma?
Iong osis halali ke ngana laka nenge poia ramam
ke ume ke nek ero."
25 Pe Paulus hele, "Non soke, iau ramak auala
ero koi. Ramak urana mana i nenge e helele nei.
26 Pe naungaala ana non soke Akripa eteia ure
lochloch ngana nei nge lohot lo, pomalam e hele
hot lochloche ure mur pe e topala hite ute e ero.
Pe e eteia ke i esia ure lochloch ngana pule iange
ure nemur, te lohot nga kileng koana unne nge
talkome ero.
27 Non soke Akripa, iau e eteia ke iong letem
manmanna nge hetatalonga mur."
28 Pe Akripa hele lange Paulus ke teke, "Nakum
nge o poia iau ke letek mamanna nga etue choro
ngana mana?"
29 Pe Paulus hele, "Oe! Nga etue choro ngana
mana pe nga etue sase ngana pule. Pe lape e
hetalaulau lange NeHalang ke imo lochloch ngana

✡ **26:23:** Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

nenge a longo atat nge iau heueu nei, lape apoi
ke mange iau. Pe lemek ero nge te kele apemo pe
perimo ke pomange iau!”
30 Paulus hele ke mau ke het pe non soke Akripa
pe ne Pestus pe he Penis pe hulua lochloch ngana
nenga pele letena neu temes haka
31 pe te i hot sapele nga pele neu. Pe te helele ke
te teke, “Non nei poia poinga e nge uruna metenga
ero toto, pe pule tetal teu mene i langa tuele au
ngana.”
32 Ol pe Akripa hele lange Pestus ke mai, “Toinge
non nei hele ke teke esia ne Kaesa ero, lape ta
kulos mule i ke laol.”

27

Paulus Mana Nga Imot Ke Lange Rom

1 Iok laol, hana papalauna nenge Rom te hele ke
te teke mo mene imot ke mo mana ke mola nge
Itali. Pomalam te hele lange ne Iulius ke nauele
Paulus pe pekngaria mur hel nga imot. Pe ne
Iulius i Kaesa nena palinga hel ana non soke e.
2 ✡Laol, mo mene imot e nge at nga kileng nenge
Atramitum pe mo mana olole nga ruach ilina pe
mosio olole nga kileng mur nga kileng nenge Eisia.
Pe none nge ene Aristakus tamu haka luluch nge
imem. Ana non nena nge Tesalonika nga kileng
nenge Mesatonia.
3 Iok pomange rou pe mo lohot nga kileng nenge
Saiton. Pe ne Iulius poi ke urana lange Paulus pe
hele lange i ke teke Paulus la ke esia pekngana
mur nga kileng neu. Pe pekngana mur lape te
tunge nena ute hel nenge lemene taua.

✡ **27:2:** Ume 19:29

4 Iok mo lohaka nge Saiton pe mo mana rochroi
mana nga mimio nenge Saiprus iange kileng ein-
gana haka.
5 Mo song tele langa ruach sana nenge Silisia
pe Pampilia pe la mana teu nge Mira nga kileng
nenge Lisia.
6 Pe nga lamau non palinga hel ana non neu esia
imot e nenga kileng nenge Aleksantria. Pe ana
imot lape song ke lala nge Itali. Pomalam poia
imem ke mo haka nga ana imot.
7 Iok, mo manmana ke etue halang toto iange
kileng eingana tua ele mene imem. Pe mo amnei
poreke tote nga nenge mo song ke mo lala nge
Nitus. Pe mo song ke mola toto ero ol iange kileng
eingana neu palaungana hali. Ol pe mo mana ke
mo ristote kileng ina nenge Salmon pe mo song
nga mimio nenge Krit ilina hele nenge nau sio.
8 Iok mo song sasar mana ke mola pe la mo song
teu nga kileng nenge te hetue ke ene, Omol. Ana
kileng tu ke rochroi mana langa kilenge nenge
Lasea.
9 Motu ke mala toto nga lamau pe mo mana hot
mule ero ol iange kileng eingana heke ruach ke
poreke toto ol. Pe Iuta mur aria etue palaungana
nenge heo ngana, ngana koi lohot lo. Pe iri reia
lukunna ana etue talun pengpeng nga aria etue
palaungana neu. Ol pe Paulus lohaka pe hele
sapele lange iri ke teke,
10 “Hana, a esia lo, ta mana hot mule ngara
nenga lamai lape tala pe ta poreke toto. Imot nei
lape chach hulu sio pe nganangana mur lape te
erue tah. Pe ita non ngana pule lape tahet.”
11 Pe non nenge na imot neu iri nai imot neu

ana aunga, te longo taua Paulus nena helenga mur
ero. Pe palinga hel ana non neu pule ma la mana
nge iri nai.
12 Iok, imot muria nenge te mana hitita ia neu,
urana sakilil ero nge imot e maia nga lukunna ana
etue neu. Pomalam hana halang te teke mo mana
hot mule nga tuttula palaungana neu ke la moma
ke nek nge Poenis. Poenis i kileng palaungana e
nga mimio nenge Krit. Pe imot muria nenge te
mana hitita ia ma ke nau sio langa ruach ele nga
chaia sio ngana pe nau haka langa ruach ele pule
nga chaia sio ngana.

Kileng Eingana Heke Ruach Ke Poreke Toto

13 Iok laol, iuiu unne song ke ramana haka at nge
sio. Pe hana nemur nga imot neu te amneia pe te
hele, “Eio! Toinge ta song hot koi nga iuiu ellei.”
Ol pe tetak haka sapele um meena ngana nenge te
tamal sue ke la ma nga ruach letena ke rahit ele
imot neu. Te tak heke ke het pe mo mana sasar ole
sapele nga mimio neu.
14 Mala pol mana pe tuttula palaungana e lo-
haka sapele. Pe tuttula neu sio at nga lut pe nga
chaia aka ngana. Pe ana tuttula song hot at nga
mimio neu ke la tau pengpeng ia imot neu.
15 Ol pe tua ele sapele imot neu pe anali toto nge
imem nge mo aua imot neu ke mo song seleng ele.
Pomalam mo teke tuttula panem takis menmene
imem ol.
16 Iok, mo mana ke mola nga mimio sune nenge
Kauta ilina ele nenge sio ol pe mo teke mo tak heke
imot neu ana aka sune nenge heonon nga ana

imot hoena pe anali toto nge imem. Te purpuria
kela tetak heke.
17 Ke het pe te matau nge lape ruach palchach
ule imot. Ol pe te mene rur kerkereng ngana mur
ke telio hite imot neu ke kerkereng toto ke rahit
ele. Iok, te matau pule nge lape ruach ulo heke
iri langa peipei nga kileng nenge Lipia. Pomalam
tepoi sue tutula ana huunga ala nga imot neu pe
tuttula takis menmene imot ol.
18 Kileng eingana palaungana pe ana ruach
poreke ngana neu het ero toto. Pomalam uach sio
pe te tatach hote ure mur nenge imot takisia iri pe
tesau hote iri ke te lasus.
19 Iok ana uach mule pe tesau hot mule imot neu
ana ure hel pule. (Huunga ala mur pe io hel)
20 Pe mo kolkol mana chaia matana pe itoch
mur ke mala toto lo iange kileng eingana palaun-
gana neu pur nga pur ngana. Mo purpur ol pe
lememem ero mana pe mo hele mana ke mo teke
imem lochloch lape mo mete mana ol.
21 Iok, kileng eingana pe ruach poreke ngana
neu poia hana nenga imot ke leteria langa
ngaunga ero, pe te ngau ero ke mala lo. Ol pe
Paulus mes haka pe hele lange iri, “Hana! Helenga
laka e heleia lange imo ke ulolo. Toinge a longo
taua iau ke tama nge Krit, ute pele nge pomai
lohot nge ita ero toto. Toinge ita pau kou tatu ke
nek pe ute pele hel nge te chach ulu pe te erue
rara ero.
22 Pe heueu nei e hele pengpeng lange imo,
letemo una sakilil ero. Pe pule samo loiloi ero
iange lape mele e nge ita mete ero. Imot nei mana
lape chach ulu ke lasus pe ita lochloch ngana lape
ta maulul.

23 E hele ke mai iange NeHalang tu nge iau pe e
heto hekeke i. Pe nga miliko, nena angkelo at nge
iau pe mes nga ilik,
24 ✡pe hele ke teke, ‘Paulus, o matau ero. Ola ke
o esia ne Kaesa. Pe NeHalang nenge poi ke urana
toto lala nge iong, lape nauele iri lochoch ngana
nenge imo ul nga imot nem, ke lape e nge mete
ero.’
25 Ke ngana laka nenge e hele ke e teke, a matau
pe samo loiloi rara ero. Iange iau letek man-
manna toto nge NeHalang nga ure lochoch ngana
nemur nge lape te lohot, ke pomanga i sipona
heleia at nge iau lo.
26 ✡Iange imot nei, tuttula palaungana nei rahite
lo pe lape ruach ulo heke ke langa peipei.”

Ruach Palchach Ule Imot

27 Iok, mo purpur ke emem miliko iri analoch pe
rahtele henel lo (14). Pe kileng eingana palaun-
gana nem takis rere menmene imem nga ruach
sana. (Ana ruach, te hetue ke ene Mereterenien.) Pe nga miliko tuch ngana, hana nenge te
songongia imot neu te hele ke te teke mo heroi lala
nga kileng hal ngana lo.
28 Pomalam te mene rur nenge te kale teua ure
meena ngana nga ana horo pe te hesue nga imot
ilina ke teu langa ruach letena. Te poia ke pomau
ke te teke te amnei urume kileng leme ngana. Iok,
te amnei la pe leme sase ngana lohot ke luana iri
ana non kina nai. (40 mita) Iok te kulala ke mala
pol pe te hesio pule. Pe te amele pe lohot ke iri ana
non kina elle pe analoch. (30 mita)

✡ **27:24:** Ume 23:11 ✡ **27:26:** Ume 28:1

29 Ol pe te matau toto iange te teke lape ruach ulo
kolkol teua imem langa um letentena. Pomalam
te tamal sio ke um meena ngana iri henel nenge te
kele ana rur ke tak ele imot neu pe te hetalaulau
ke te teke kileng mesehe sio ke ueiuei.
30 Pe iri hana nenge te umume nga imot neu, te
un hote imot neu ana sulang nenge takrungrunge
pe te hesue ke langa ruach ke te teke te ua. Pe
te channanga ke te teke tela ke te tamal sue um
meena ngana hel nga imot ramana pule ke rahit
ele imot.
31 Ol pe Paulus hele lange palinga hel ana hana
iri ul aria soke ke teke, “Nenge teke hana nei teua
ara ke tela, imo lochloch ngana lape ahet pe mele
e nge lape tu ke maulul ero ol.”
32 Ol pe palinga hel ana hana mur te chato
sapele sulang neu ana rur nenge te tom hit ele nga
imot pe mana hot ke la ol.

33 Iok, kileng mesehe sisio lo pe Paulus ngai heke
iri ke teke te ngau. Pe hele, “Imo a ngau ero toto ke
mala lo i. Etue iri analoch pe henel la ke ulolo, pe
a ngaua ute e ero mana.
34 Pe heueu nei, lemek ke a ngau mukam.
Iange ngaunga nem lape hekerkereng ia imo ke a
maulul. Pe lape ure poreke ngana e lohot nge imo
ero toto.”
35 Paulus hele ke mau ke het pe mene sapele
ngaunga nga iri lochloch ngana mataria pe het-
alaulau pe hele urana toto lange NeHalang. Iok,
reke pe ngau sapele.
36 Iri lochloch ngana te esia ke mau pe saria
kikina sapele. Pomalam iri lochloch te mene
ngaunga ke te ngau sapele.

37 Imem nenge motu nga imot neu imem ana
non kina iri analoch pe sio ke ana non kina iri mol
pe analoch pe rahtele elle (276).
38 Hulua lochloch te ngau ke saria una lo, ke het
pe tesau hot eule ngaunga aluana mur lochloch ke
langa ruach sana. Te poia poinga nei iange te teke
te poia imot neu ke polpolenga haka mule.

Ruach Palchach Ule Imot

39 Uach sio toto ol pe hana nenge te umume nga
imot neu tenau sio langa peipei, pe te eteia kileng
neu ene ero. Ol pe te naue kileng kokolou teu
ngana e nga peipei pe te teke te song teu ia imot
ke la tetoh heke nga lamau.
40 Iok laol, te chato sapele rur mur nga um
meena ngana mur nenge te tamal sue iri ke tetak
ele imot neu. Pe um nemur te mana riring ke tela
ol. Pe pule teun hote rur nenge te kale hit ele
imot ana aunga palaungana. Ke het pe tetak heke
tuttula ana huunga ala nga imot ramana ke tuttula
mene pe mo song ke mo mana sio langa kileng
soso ngana.
41 Ol pe imot neu song pela toh haka sapele nga
ora pe palpalna neu sel teu toto langa peipei pe are
sapele pe ruach hekale hul rere ero ol. Pe ruach
ana mee mur teat ke te palchach ulu hite hoena
ke het.
42 Palinga hel ana hana mur te matau nge lape
hana nenge tetu nga tuele au ngana, te pasu sio pe
te ua sapele. Pomalam te teke te hune iri nike.
43 Pe ero. Aria soke nenge nauelele iri poi ele iri
iange ana non lemene ero nge Paulus mete. Ol pe
hele lange iri lochloch ngana ke teke, “Imo nenge

a eteia pasunga lo, a tamu hot tala pe a pasu sio
lala nga peipei.
44 Pe imo nenge a pasu porekreke, a mene imot
sachanchana mur nenge ruach palchach ule pe a
mana ke a nanas sue iri." Ke nga kue nei mana
iri lochloch te pasu sio langa peipei pe te urana
mana. Pe ute pele nge heporeke iri ero.

28

Mimio Nenge Malta

1 Iok, imem lochloch ngana mosio ke la momes
nga peipei, pe kileng neu i mimio nenge Malta.
2 ✡Pe tuele huna nemur nga lamau tepoi ke
urana mana at nge imem. Tetun hite oan pe te hele
at nge imem ke la mo halel iange pitte molmol pe
singimem houhou.
3 Pe Paulus takiraua ae perperna putana e pe
lake tatach heke nga oan. Ol pe ilimo e nge hunun
amneia oan milang ngana pe song hot nga ae
putana neu, pe ala hite Paulus penna pe heon
sapele.
4 Pe hana nemur nga kileng neu, te esia ilimo
neu nge ala hite Paulus penna pe te hele tele hel
nge iri ke te teke, "Lape non nei hunun hana koi! I
mai heo ngana nge mete nga ruach poreke ngana
neu nike, pe maul sach ke potar mai? Ta nauala.
Lape mete kura la iange ara soke nenge ene Iastis
lemene ero toto hana nenge pomam pe teke ana
non lape mete ke lasus toto."
5 ✡Ol pe Paulus paltak sue ilimo neu nga penna
ke losio haka langa oan matana. Ilimo neu tele

✡ **28:2:** 2Ko 11:27 ✡ **28:5:** Mak 16:18

Paulus penna pe Paulus amneia leisis ngana unne
e ero toto.
6 ✡Pe hana nemur nga kileng neu, mataria tu
hit mene Paulus iange te teke tenau nge penna
hakoko. Pe pule te teke ma lape Paulus matana
liuliu pe losio ke mete, pe ero. Tenau alala pe
ute pele lohot nge Paulus ero ke mala lo. Ol pe
ramaria hul mule pe te hele ke te teke, “Eh, ero.
Lape NeHalang i sipona iloi nemai loi!”
7 Iok, none nge ene Puplius, na kileng tu ke
rochroi mana. Pe ana non, i non soke nga mimio
neu. Ne Puplius poi ke urana toto at nge imem.
Poia imem ke pomanga ana lang mur imem, pe
moma nga na pele ke emem etue mol.
8 Pe ne Puplius temene ngana kou sainin pe
porochroch poia ke manga hete. Pe pule singina
milanglang toto. Ol pe Paulus i teu ke teke la ke
nau toto i. Iok, Paulus hele luluch nge NeHalang
ke het pe tal heke penna nge non soke neu pe
haleles neu het sapele.
9 Ure nei lohot ke het pe haleles kina mur nga
mimio neu te longo sapele. Pomalam teat pe
Paulus hemas mule iri.
10 Ol pe iri lochloch ngana nenga mimio neu
tepoi ke urana toto at nge imem nga ure lochloch.
Iok mo kik haka ke mo teke mo i mulmule pe hana
nemur te tunge ure nge halang toto at nge imem.

Paulus Lohaka Nge Malta Ke Lange Rom

11 Motu ke teio iri mol het nga mimio neu pe mo
tamu haka sapele nga imot e nenga kileng nenge
Aleksantria. Ana imot tamal hita mana nga mimio

✡ **28:6:** Ume 14:11

neu nike iange mataua lukunna ana etue nem. Pe imot neu ene laka “Kasto Irinai Polaks.”
12 Mo song ke la moteu nga kileng nenge Sirakus pe motu nga lamau ke emem etue iri mol.
13 Mo song hot mule pe mo mana ole ke la moteu nga kileng nenge Rekium. Iok, pomange rou tuttula nge sio song ke ramana haka. Pe mo song ke etue nai mule pe la mo song teu nga kileng Puteoli.
14 Pe nga kileng neu mo saolia hana hel nge leteria manmanna nge NeHalang. Pe te hele at nge imem ke la motu luluch nge iri ke emem etue rahtele nai (7) mukam. Ke het pe mo lohaka mule pe mola sapele nge Rom.
15 Pe iri nemur nge Rom nenge leteria manmanna nge NeHalang te longe pingamem ke ulolo. Ol pe iri hel te lohaka nga ingala matana nge Apius pe hel te lohaka nga kileng nenge ana Tuele Mol ke teat ke tei ele imem. Paulus esia iri pe sana kikina toto pe heto heke tote NeHalang.

Paulus Hetotoro Nge Rom

16 Mola mo lohot sapele nge Rom. Pe hana papalauna mur nenge Rom te hele ke te teke lape Paulus i toro tu ke altoto nga pele e. Pe palinga hel ana non elle mana la ke tu ke nauele i.
17 Iok, etue iri mol het lo pe Paulus iu sapele Iuta mur aria papalauna mur ke la te eukirau ke te hole aria. Iok laol, teat ke te eukirau pe Paulus hele lange iri ke pomai, “Imo Iuta mur titik mur laka imo. Iange iau, lek nge Iuta pule koi. A longo at, iau epoi poreke rera hana mur nga etue e ero toto. Pe pule, iau e hele poreke ita sipora rera poinga unne e ero toto. Rera poinga nemur nenge ratete

mur te hesio tettele atat nge ita. Pe hana te laua
iau nge Ierusalem pe tetal teua iau langa tuele au
ngana. Pe te kulosia iau ke la e esia non soke nenge
Rom.
18 ✡Iok, te ontei hot tote iau pe te longo teu lala
nga lek helenga mur pe te hottaua ute e nge e poia
ke poreke ero toto nenge te teke uruna metenga.
Pomalam te teke te heit kou sue helenga nei ke
lasus pe tepoi kulosinga ia iau pe ute pele nge iau
ero ol.
19 ✡Pe Iuta mur lemeria ero toto. Ke pomalam
iau sipok e hele ke e teke eat nge Rom ke non soke
Kaesa i sipona longo teu at nga lek helenga mur.
Pe lemek ero nge e hele loulou ia lek hana mur.
20 ✡Ke ngana koi nenge e iua imo at heueu nei
ke e teke e hele pengpeng lange imo. Pe iau letek
manmanna toto nge non nenge Israel mur leteria
tu hit menmene pe tenau ala mene nge lape at ke
mene mule iri. Ke ngana koi nenge te kale iau ke
pomai."
21 Ol pe hana nemur te tuacholia Paulus nena
helenga ke mai, "Toinge mo mene polia alalaha
unne nge at nge Iutea, nem lape mo etei pol nga
ure nemur nenge te lohotot nge iong. Pe nei ero
toto. Motu pulut mana i. Pe pule, iri nenge tela
pe te atat nga kileng neu, te hele polia ute at nge
imem ero toto.
22 ✡Pe urana toto nge o nana hote letem at nge
imem ke mo longe pule iange hulua nga kileng
lochloch te hele loulouia ita ke halang. Ita nenge
letera manmanna nge NeHalang."

✡ **28:18:** Ume 26:31 ✡ **28:19:** Ume 25:11 ✡ **28:20:** Ume 26:6-7
✡ **28:22:** Ume 24:14

23 Iok laol, Paulus pe hana papalauna nemur
tetal mule etue e mule nenge lape teat ke te euki-
rau mule. Pe nga te eukirau mule ngaria neu ol,
Iuta mur iri hulua toto ol nenge teat ke te eukirau
nga Paulus na pele. Pe Paulus talun ke hele lala
nge iri nga uach nike ke la miliko teu. Paulus hele
urumrume pe hemallaha hotote NeHalang nena
naualanga pe nekinga nge nena hana mur lala
nge iri. Pe pule hele ke kerkereng toto lange iri
ke teke leteria manmanna nge Iesus. Pe Paulus
hekerkereng ia nena helenga mur nga hotonga
mur nenge Moses pe hetatalonga mur tehas sue
iri.
24 Pe hana hel nge iri leteria manmanna nga
Paulus nena helenga mur pe hel leteria man-
manna ero.
25 Te lohaka pe tei pe te tuainaunau ole ke
tela sapele. Iange Paulus hele lange iri ke mai,
“Opepengpeng hele hote helenga nge manmanna
toto lange lemo tete mur, nenge hele hote nga
hetatalonga Isaias hanna ke teke,
26 ✡ “ ‘O lange hana nemur pe o hele ke o teke:
“Imo lape a pal talngamo pe a eteia ute pele
ero toto.
Pe matamo charchara pe a esia ute pele ero toto.
27 Iange iri te longe NeHalang nena helenga mur
pe lemeria ero mana ia.
Pomalam te longe pe te nanasia ero.
Pe nenge teke muteria taua NeHalang,
lape mataria lape es ke nek pe talngaria longo ke
nek
pe te etei ke nek pe
lape teat mule nge iau ke e hemas mule iri.’

✡ **28:26:** Isa 6:9-10

28 “Ke ngana laka nenge lemek toto ke e teke
a eteia ke nek. NeHalang lemene toto ke hemas
mule hana lomonmona ngana mur. Pe iri lape te
longe pe te nanasia!”
[
29 Paulus hele ke mau ke het pe Iuta mur te
lohaka pe tei pe te tuainaunau ole ke tela sapele.]
30 Iok, Paulus tu ke ana hesinga nai nga pele
nenge i sipona mamaia pe ololia. Pe poi ke nek
toto lala nge iri lochloch ngana nenge te lala nge
i nga na pele.
31 Pe Paulus hetottore iri nga NeHalang nena
naualanga pe nekinga nge ita. Pe pule hetottore
Non Soke Iesus lala nge hehei pe hana. Paulus
hetottoro pe ute pele nge raele hanna ero ol. Haliu
hote NeHalang nena helenga nge urana toto lange
hulua lochloch.

cli

Tomunga Hel Heueu Ngana
Genesis and the New Testament in the Lote Language of Papua New Guinea
Buk Stat na Nupela Testamen long tokples Lote long Niugini

copyright © 2009, 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lote

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-11-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
89f57add-4ab2-5e6d-af7e-7ec7955d8f95